

Biblioteca Bucureștilor

11
Noiembrie
2007

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN ROMÂNIA • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

foto: Ion Cucu

RADU TUDORAN

1910 – 1992

15 ani de la moarte

„... Cei care ne judecă astăzi, punându-ne în rîndul țărilor înapoiate, au știut ce se întîmplă aici, au dat mîna cu asupritorii noștri, i-au primit cu onoruri, ca pe capetele încoronate, i-au umplut de titluri și decorații. Iar în acest timp purtătorii lor de cuvînt ne certau prin radio că nu facem nimic ca să ne rupem lanțurile. Le-am fi rupt într-o singură zi, într-o singură oră, dacă n-am fi fost vînduți cu acte în regulă la diferite țîrguri. Oare judecătorii noștri, printre ei un istoric, decedat astăzi, Dumnezeu să-l ierte, nu cunoșteau istoria? Nu știau că starea noastră de sclavie era consfințită de marile puteri ale lumii?...“

Sumar

Centenar Mircea Eliade

Jurnal	2
Enigma „morții colective“	3
<i>Eugen SIMION</i> – Un spirit al amplitudinii	6
<i>Mircea ELIADE</i> – G. K. Chesterton	8

Bucureștii de altădată**Arhive bucureștene**

<i>Georgeta FILITTI</i> – Rigas	10
---------------------------------------	----

Patrimoniu	13
-------------------------	----

CENTENAR MIHAI BENIUC	14
------------------------------------	----

Istoria cărții

HENRI TROYAT – <i>Viața lui Tolstoi</i>	16
--	----

Autografe contemporane

<i>Gabriel CHIFU</i> – N-am ajuns prea departe pe drumul acesta	18
---	----

Meridian biblioteconomic

EBLIDA – <i>Gabriela TOMA</i> – Digitizarea colecțiilor de bibliotecă în Europa	20
--	----

Proiectul european „eMobS“ – Povestiri Europene Mobile	22
--	----

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

Lansări de carte	24
------------------------	----

<i>Florentina DOBROGEANU-IPSILANTE</i> – Pașii lui Coșbuc prin București. Ecouri enesciene	25
---	----

Orizonturi

<i>Jean-Yves CONRAD</i> – Ieșeni și moldoveni în contextul cultural parizian (II)	26
---	----

<i>Catinca AGACHI</i> – Literatura română din nordul Bucovinei – perioada imediat postbelică (II)	29
--	----

<i>Ion CONSTANTIN</i> – Aspecte ale patrimoniului cultural-religios reflectate în opera lui Onisifor Ghibu	34
---	----

Catalog	36
----------------------	----

Repere

<i>Gabriela TOMA</i> – Reviste școlare	38
--	----

Calendar	39
-----------------------	----

Centenar Mircea Eliade

Jurnal

De câte ori mă reîntorc în Italia, regăsesc și vechea mea pasiune din adolescență și prima tinerețe: Renașterea. Mă apăr cum pot: nu intru în anticării, nu cumpăr cărți noi; dar pînă la urmă mă las învins. Încep, întâi, să-mi amintesc. Văd și acum, după șaptesprezece ani, biblioteca rămasă în țară, și mă apropiu, ca în vis, de rafturile în care adunasem textele și cărțile despre Renașterea italiană. Parcă ar fi din nou în fața mea: le pot deschide, le pot răsfoi, și regăsesc semnele de lectură și sublinierile făcute cu creionul. În ultimul săltar al biroului se aflau cîndva dosarele cu note și manuscrisul tezei de licență, din 1928, despre Campanella.

Dar de ce să-mi ispitesc melancolia răsfoind, în gînd, dosarele acelea înecate într-un timp și într-un spațiu ferecate ca într-un cerc magic? Ca orice om care scrie mult, port și eu cu mine cîteva cărți care nu vor fi scrise niciodată. Printre ele, o *Istorie a Renașterii italiene*, visată la douăzeci de ani, și, ca atare, plănuită ciclopic, în nu știu cîte volume, căci vroiam să spun tot, și eram de asemenea sigur că voi spune lucruri pe care nu le întrevăzuse nimeni. Un volum întreg, bunăoară, era consacrat legăturilor dintre curentele mistice și ocultele ale Evului Mediu – Gioachino da Fiore, cabala, alchimia, hermetismul – și umanismul lui Ficino și Pico della Mirandola. Îmi aduc aminte că am lucrat la acest volum toată toamna 1928, pînă în perioada plecării mele spre Indii. Și cu cîtă gravitate, în noaptea de 19 noiembrie, ultima noapte pe care o petreceam în mansarda mea din Strada Melodiei, am strîns toate acele dosare cu note și manuscrise, și le-am așezat în ultimul raft al bibliotecii, întrebîndu-mă cînd – și dacă – le voi regăsi. Le-am regăsit aproape patru ani mai tîrziu, dar mă întorceam încărcat de alte note și manuscrise, și de atunci n-am mai revenit decît întîmplător, și doar pentru scurte răstimpuri, la acel proiect gigantic al tinereții mele.

Și totuși, între pasiunea pentru Renașterea italiană și vocația de orientalist, cîte fire secrete, subterane, n-aveam să descopăr mai tîrziu! În biblioteca Seminarului lui Tucci, la Roma, descoperisem, în primăvara 1928, cartea lui Dasgupta, și tot de acolo îi scrisesem, spunîndu-i că vreau să lucrez cu el, la Calcutta. Primele cărți de indianistică pe care le citisem fuseseră de altfel italienești: Carlo Puini, C. Formichi, Tucci. Dar nu asta mi se pare semnificativ, ci însuși faptul că, în Italia, și studiind Renașterea italiană, mă decisesem să aleg India ca principalul meu cîmp de cercetări. Într-un anumit fel, aș putea spune că orientalistica era, pentru mine cel de atunci, o nouă versiune a „Renașterii”: era o descoperire de surse noi, o reîntoarcere la *izvoare părăsite, uitate*. Poate, fără să știu, mă aflam în căutarea unui nou umanism, mai larg și mai îndrăzneț decît umanismul Renașterii dependent de modelele clasicismului mediteranean. Probabil că, tot fără să știu, învățasem adevărata lecție a Renașterii; lărgirea orizontului cultural și reconsiderarea omului dintr-o perspectivă mai vastă. La prima vedere, ce poate fi mai depărtat de Florența lui Marsilio Ficino decît Calcutta, Benares și Rishikesh? Și totuși, ajunseseam acolo, pentru că întocmai ca și umaniștii Renașterii, nu mă mulțumeam cu o imagine provincială a omului: pentru

că, în fond, visam să regăsesc modelul unui „om universal”.

Mi-au trebuit zece ani ca să înțeleg că nici experiența indiană, ea singură, nu-mi poate revela acel „om universal” pe care începusem să-l caut din adolescență. Și astfel m-am îndreptat de-atunci tot mai mult spre cele două universuri care mi se par, astăzi, de o ineputabilă bogăție în „situații umane”: lumea „primitivilor” și universul folcloric. Dar simt că nici acum, pasionat cum sunt de miturile primitivilor și de credințele arhaice și populare, n-am uitat lecția Renașterii.

*

Recitind rîndurile scrise ieri despre mansarda mea din Strada Melodiei îmi aduc deodată aminte că, la treizeci și trei de ani, am plecat din țară cu mîinile goale. N-am luat cu mine nici măcar cărțile și articolele pe care le publicasem, ca să nu mai vorbesc de manuscrise și de dosarele cu note. Unele din cărțile mele le-am găsit mai tîrziu pe la prietenii, în străinătate, altele le-am cerut, de la Lisabona, în timpul războiului. Dar nu le-am putut aduna pe toate. În ceea ce privește notele și dosarele pentru lucrările în pregătire, le-am pus de mult cruce. N-am înțeles niciodată de ce, în vara 1942, cînd venisem pentru cîteva săptămîni în țară, n-am transportat cu mine la Lisabona măcar manuscrisele inedite. Presimțeam că războiul e pierdut, și-mi spuneam că ar fi inutil, dacă nu de-a dreptul imoral, să încerc a-mi „salva” ceva din munca trecută. Dar poate că asta era doar o interpretare raționalistă a unui proces mult mai adînc. De fapt simțeam că tot ce făcusem, sau începusem, și păstram în țară – era solidar de o Românie în primejdie de moarte; dacă această Românie dispărea, trecutul meu nu mai avea nici o semnificație. Mai precis: nu-și putea găsi o semnificație și nu putea fi răscumpărat decît dacă renunțam la el, dacă-l jertfeam. Într-un fel sau altul, simțeam că singurul lucru pe care aveam dreptul să-l fac era să iau totul de la început: sărăcie și muncă într-o cameră de hotel din Cartierul Latin, încercînd să scriu într-o altă limbă și să „debutez” din nou, la patruzeci de ani, în fața unui alt soi de public.

Uneori, în camera mea din Hôtel de Suède mă apuca dorul de manuscrisele lăsate în țară. Rămîneam atunci ceasuri întregi cu ochii pe jumătate închiși, încercînd să mi le amintesc. Reconstituite din amintiri și imaginație, unele texte mi se păreau mai prețioase decît tot ce scrisesem pînă atunci. Îmi spuneam: tot ce-am făcut mai bun e sub pămînt. Odată, m-am hotărît să scriu un *Catalog exhaustiv și comentat al manuscriselor rămase în țară*. Nu l-am început, pentru că n-am izbutit să pătrund, cu amintirea, pînă la cele mai vechi „straturi”: manuscrisele din primele clase de liceu. (De mic, aveam o manie de arhivar: păstram tot, chiar și cărțile poștale trimise de prieteni vara de la băi.) Aș fi vrut să pot începe *Catalogul* cu descrierea laborioasă și pretențioasă științifică a acelor caiete din 1920, în care notam observații despre plante și insecte. Dar nu-mi mai aduceam aproape nimic aminte de ele. De fapt, nu le răsfoisem niciodată. Știam doar că sunt acolo, într-o lădiță, alături de manuscrisele „studiilor și romanelor” începute în liceu...

Enigma „morții colective”

Cînd, în noaptea de 9 septembrie 1940, am coborît în adăpostul antiaerian al imobilului unde locuia, la etajul IV, unul din colegii mei de la Legație, deodată, pe neașteptate și înghesuite una într-alta, de parcă ar fi constituit un singur episod, fără întreruperi, mi-am amintit o seamă de întîmplări din ultimii trei ani. Impresia era atît de stranie, încît mi-am spus că, foarte probabil, nu voi mai ieși viu din acest adăpost. Nu știu dacă mi-a fost sau nu frică. Dar, zărind cîtiva copii, am rezistat anevoie ispitei de a mă apropia și de a îndemna părinții să plece cît mai repede, *cît mai era timp*, să se ascundă în primul *basement* sau adăpost pe care-l vor întîlni, pentru că adăpostul nostru se va năru.

Cîteva minute în urmă, ca să fiu lăsat în pace, am pre-textat o teribilă migrenă și, scoțindu-mi ochelarii, mi-am apăsat palmele pe ochi și am regăsit filmul interior pe care zadarnic încercasem să-l întrerup. 9 septembrie 1940. Londra mai fusese bombardată, dar niciodată ca acum. Încetasem să-mi petrec după-amiezele la British Museum. Îmi cumpărasem destule cărți, puteam lucra acasă; deși, în micul apartament pe care-l închiriasem aproape de Legație, nu se afla o masă de lemn solidă și destul de mare ca să-mi pot întinde manuscrisele și dosarele cu note. Îmi făgăduisem să-mi cumpăr un birou, dar tot amînam, așteptînd „desfășurarea evenimentelor”, să aflu, adică, dacă serviciile auxiliare ale Legației vor fi sau nu evacuate din Londra.

Eram atașat cultural; făceam deci parte din serviciile auxiliare, ca și membrii comisiilor economică și militară, reduși la inactivitate după armistițiul semnat de Pétain. De altfel, postul de atașat cultural părea o sinecură. Îmi aduc aminte că, în aprilie, puține zile înainte de plecare, prezentîndu-mă unui secretar al Legației engleze din București (prima mea „vizită protocolară”), tînărul, foarte politicoș, dar cu mult umor, s-a mirat auzind termenul „cultural”.

– Nu cred că veți reuși să vă împliniți datoria, mi-a spus zîbind. Marea Britanie e în război. Chiar poezii și filozofii sînt mobilizați...

Am încercat să-i explic că prezența culturală a Angliei la noi, ca și în restul Europei Centrale, este mai mult decît utilă; poate constitui și o acțiune politică. Nu cred că l-am convins, dar puțin timp în urmă toate legațiile și ambasadele principalelor națiuni și-au dublat serviciile de presă prin posturi și misiuni culturale. De altfel, mi-am dat repede seama că atașatii și consilierii de presă, confiscați de evenimentele militare și politice, nu aveau nici timpul necesar, nici destulă pricepere pentru dezvoltarea și consolidarea relațiilor culturale; bunăoară, turnee de conferințe sau spectacole artistice, expoziții, traducerea cărților „utile” (decî, nu exclusiv de propagandă) etc. Împreună cu Matyla Ghica, fost diplomat de carieră, dar acum consilier cultural la Londra, am luat parte la reuniunile PEN Clubului, am cunoscut o seamă de scriitori, savanți și istorici, am obținut drepturile de traducere a mai multor cărți, am găsit editori pentru o antologie de proză românească modernă și o istorie a românilor. Numai o parte din acest program a putut fi împlinit, căci, la 10 februarie 1941, Anglia va rupe relațiile diplomatice cu România.

Filmul interior își accentua ritmul. Am revăzut Londra din după-amiaza de 15 aprilie, cînd sosisem. Evident, nu mai

era Londra pe care o cunoscusem în vara [anului] 1936. Cerul era înțesat de baloane lunguiete, care se clătinau ușor, la diferite înălțimi. Nici un avion de tip *Stuka* n-ar fi izbutit să se strecoare printre ele. Ni se oprise o cameră, la Hotel „Rembrandt”. A doua zi, m-am prezentat ministrului nostru, V. V. Tilea. I-am cunoscut, de asemenea, pe consilierul de presă Dimănescu, pe secretarul de Legație Ion Vardala, pe atașatul comercial Dimitrie Danielopol. Încă din prima noapte m-am obișnuit cu camuflajul (*blackout*); îl cunoscusem deja la Paris. De a treia zi, mi-am început lucrul: un „Buletin” al revistelor periodice și, mai ales, al nenumăratelor *News Letters* care apăruseră în ultimul timp. Rezumam articolele importante, traduceam pasaje semnificative, încercînd să redau starea de spirit a „intelligenței” britanice. Eram poate naiv, dar mi se părea că asemenea informații, comunicate la timp în țară, pot contribui la înțelegerea situației reale din Anglia. Buletinele mele, ca și cele ale Serviciului de Presă, erau transmise săptămînal, prin curier, la Paris, și de-acolo la București. Evident, după căderea Franței, Buletinele nu mai ajungeau decît foarte rar la destinație.

Surpriza și marea bucurie au fost sosirea, la începutul lui mai, a Misiunii Economice, prezidată de Mircea Vulcănescu. (Lui Mircea îi vorbisem printre cei dinții, la începutul războiului, despre dorința mea de a pleca în Statele Unite și speranța de a găsi acolo o catedră de istoria religiilor.) Dejunam sau cinam adesea împreună. Cum era de așteptat, discutăm îndeosebi situația militară, mai ales după declanșarea ofensivei germane din 10 mai. Multă vreme, Mircea se arătase optimist. Înaintarea fulgerătoare a diviziilor germane nu-l descurajase; se aștepta la o încheștare fulgerătoare la porțile Parisului; ne amintea mereu de toamna [anului] 1914, de bătălia de la Marna. Nu știu ce rezultate obținuse Misiunea Economică, dar curînd după ocuparea Parisului membrii Misiunii au fost rechemati în țară. La ultima noastră întîlnire, Mircea mi-a mărturisit că nu crede în victoria Germaniei.

– Doar dacă vor invada Anglia acum, în cîteva zile, cel mult o săptămîină. Dar nu cred că Hitler o va face...

După plecarea lui Mircea, m-am simțit mai singur, deși mă apropiasem de doi dintre colegi, Ion Vardala și Dimitrie Danielopol. Cum munca de la Legație îmi lăsa destul timp liber, lucram cu furie la British Museum, punînd la punct cîteva capitole din *La Mandragore* și adunînd material pentru *Le Chamanisme*. De vara care abia se încheiase mi-am amintit prea puțin în acea noapte de 9 septembrie 1940. Am trecut repede (parcă mînat din spate de un duh necunoscut și sever) peste evenimentele tragice din 26 iunie (pierderea Basarabiei) și 30 august (arbitrajul de la Viena, care cedase Ungariei o parte din Transilvania). Mi-am adus aminte de cele cîteva zile (12 – 15 aprilie) petrecute la Paris, unde îi reîntîlnisem pe Emil Cioran, Eugen Ionescu și pe fostul meu student Mihail Șora. Mă întrebam, îngrijorat, de soarta lor. Dar mă adînceam din ce în ce mai febril în trecut.

Nu se întîmplă așa în preajma morții? mă întrebam ascultînd exploziile bombelor, parcă tot mai apropiate. Destinul începea „să-și arate colții”, cum se exprimase odată Nae Ionescu, nu mai știu în legătură cu ce întîmplare sau ce personaj. Mi-am amintit cu o tulburătoare precizie cum, în timp ce

el. Îl întâlнисem de câteva ori pînă atunci și-i plăcea ce scriu. Îi plăcea mai ales multilateralitatea producției mele. Pe una din ultimele lui cărți scrisese următoarea dedicație: „Lui Mircea Eliade, de la om universal la om universal“. În vara aceea, lucra la *Geneza metaforei și sensul culturii*. Ședeam mult de vorbă; adică, mai exact, eu îi puneam întrebări, așteptam cîtva timp răspunsul, reîncepeam să vorbesc, repetam întrebările și, tîrziu, Lucian Blaga rostea cîteva cuvinte – grele, precise și totuși parcă vrăjbite de o arhaică sacralitate. După o săptămînă de asemenea dialog, eram istovit și totodată îmbătat. La plecare, doamna Blaga m-a luat deoparte și mi-a mulțumit: „Nici-odată, de cînd îl cunosc, nu l-am văzut pe Lucian mai în vervă și atît de vorbăreț...“

Cîteva săptămîni în urmă, la Berlin, am scris *Convorbiri cu Lucian Blaga*, care au apărut pe o pagină întreagă din „Vremea“. Făceau parte dintr-un *Carnet de drum*, pe care-l începusem la Veneția. Îmi cumpărasem un carnetel, pe care-l purtam tot timpul în buzunar și în care notam neconținut tot felul de amănunte: expresia ochilor unui copil, asociațiile fulgurante la auzul unui început de cîntec, o idee în legătură cu cărțile pe care le citeam sau le pregăteam și altele de acest fel. Noaptea, în odăile de hoteluri sărace, la pensiunea din Berna, în cea din Berlinerstrasse, răsfoiam însemnările acestea scurte, aproape cifrate, și le transcriam, precizîndu-le, elaborîndu-le. Așa am scris multe zeci de pagini despre nimicuri semnificative, întâlniri, peisaje, meditații sau amintiri la Veneția, Berna, Ulm, Heidelberg etc. Majoritatea au apărut în „Vremea“ și „Universul literar“, în anii 1937 – 1939. Paginile acestea îmi plăceau atît de mult (poate și pentru că Dinu Noica îmi spu-

sese: „nu credeam că ești un atît de bun călător. În fond, ești primul călător român“), încît voiam cu orice preț să le adun în volum. Dar, împreună cu alte cîteva cărți aproape încheiate, *Carnet de drum* n-a mai apucat să apară.

O dată ajuns la Berlin, am reluat programul din anii trecuți: ziua la Stadtbibliothek, serile și nopțile lucrînd acasă. Am reelaborat cîteva texte despre cosmologia babiloniană, deja apărute în „Vremea“, și am scris ultimele capitole despre alchimie, astfel că la reîntoarcere aveam gata manuscrisul. *Cosmologie și alchimie babiloniană* a apărut la sfîrșitul toamnei*...

* În această cărțuție se găsesc în nuce toate interpretările mele în legătură cu simbolismul Centrului Lumii, modele arhetipale ale templelor, orașelor și locuințelor, structura platonice a gîndirii arhaice și orientale, interpretări dezvoltate mai tîrziu în *Le Mythe de l'éternel retour*, *Traité d'histoire des religions* și *Images et symboles*. Lucian Blaga, Nae Ionescu, Tudor Vianu și alții au citit-o entuziaști. Dar, evident, era greu să mă aștept la o adeziune totală a intelectualilor români. Camil Petrescu îmi reproșa că-mi risipesc inteligența și cultura cu asemenea probleme fără interes, în loc, bunăoară, să-l studiez pe Husserl și să fac o analiză fenomenologică a artei. Iar unii intelectuali naționaliști deplîngeau alienarea mea, faptul că mă las absorbît de fenomene culturale exotice, în loc să studiez creațiile autentice românești. Or, ca s-o mai repet o dată, cred că eforturile mele de a înțelege structurile gîndirii arhaice și orientale contribuiau mai valabil la descifrarea valorilor spiritualității populare românești decît, bunăoară, exegeza lui Kant sau interpretările sociologice învățate după ultimele cărți apărute în Germania, Franța sau Statele Unite.

AUGUSTE RODIN

1840 – 1917

90 de ani de la moarte

Gânditorul

Reproduceri în paginile

7, 9, 23

Un spirit al amplitudinii

Eugen SIMION

Într-o însemnare din noiembrie 1978, reproducă în *Fragmente dintr-un jurnal*, II (1981), Eliade spune că încercarea lui de a fundamenta o *disciplină totală și autonomă* (istoria religiilor) a nemulțumit pe mulți, cu precădere pe marii specialiști în domeniile restrânse ale științei. Sinologii, egiptologii, indienștii, erudiții în religiile neobabiloniene și în mitologia helenistică au primit cu neîncredere ideea de a îmbrățișa *toate* religiile și de a scrie o istorie a credințelor și ideilor religioase din epoca de piatră pînă azi. La data cînd Eliade notează aceste reacții, el publicase deja primul tom dintr-o sinteză vastă și atitudinea colegilor săi nu se schimbase prea mult. A scrie, în secolul al XX-lea, o istorie de acest tip pare o aberație. Obiecțiile sînt previzibile: enciclopedism, ambiții faraonice, pozitivism întîrziat... Eliade le-a întîmpinat cu liniște și a continuat să-și ducă la capăt opera începută cu 50 de ani în urmă în limba română, plasîndu-se, încă de atunci, împotriva curentului general. Este un spirit al totalității, nu al fragmentului (cum sînt cei mai mulți dintre specialiștii din secolul nostru), e *omul procesului*, cum i-a zis prietenul și colegul său de generație, moralistul Cioran. Asta înseamnă că Eliade merge pînă la rădăcinile fenomenului și înfățișează cu răbdare, biziindu-se mereu pe fapte, pe multe fapte, fazele devenirii lui. Spiritele din epoca noastră pun mare preț pe metodă și se mulțumesc (zice același moralist) cu fructul unei experiențe. Sînt oameni ai sintezei și au superstiția conciziei. Eliade o ia, febril, curios, de la începuturi, el nu-i mulțumit cu istoria unui proces, caută *protoistoria* lui. Este, încă o dată, un spirit al întregului și un spirit pentru totalitate, apropiindu-se la acest punct de un model spiritual existent și în cultura noastră. În el se unesc, după vorbele tînarului Eliade (mărturisește într-o postfață din 1937), trei *blesteme* ale spiritului: „blestemul muncii“, „blestemul singurătății“ și blestemele și paradoxurile condiției umane, primite, toate, de o conștiință tragică a existenței și luminate, iarăși toate, de înțelegerea eroică a acestei existențe. Iorga, Pârvan și alții merg în sensul acestui model al spiritului. În alt loc, Eliade citează și pe Hasdeu, spirit adamic, omul proiectelor grandioase, incomod, turbulent, candidat (reiau o propoziție a eseistului) la ridicol. Dar nimic măreț, creator, durabil nu se poate face în cultură fără acest element dinamic care este ridicol – scrie Eliade în articolul liminar din *Oceanografie* (1934). Perfecțiunea este idealul spiritului mediocru. Spiritul creator experimentează, este imperfect și, deci, ridicol... El este obsedat de geneze și nu judecă decît din perspectiva totalității lumii. Iar la începuturi se află simbolurile, arhetipurile, miturile. Sînt popoare care n-au un Ev mediu glorios, dar au o protoistorie bogată, în care așteaptă să fie dezlegate marile simboluri... „Originea unui simbol – scrie eseistul în *Fragmentarium* (1939) – prețuiește cît descoperirea unei dinastii de faraoni“. Dar pentru ca să afle toate acestea, cercetătorul trebuie să primească și să trăiască cele trei blesteme...

Eliade le-a acceptat și, cînd citim, azi, jurnalele și cărțile lui de memorii, observăm că „enciclopedismul“, lipsa lui de fanatism, inapetența pentru modernitate, erudiția lui pentru mulți împovărătoare și lipsită de suport filosofic, „alexandrinismul“ lui spiritual într-o epocă dominată de metode, au în spatele lor o gîndire unitară și curajoasă. Ea vrea

să refacă unitatea spirituală a omului, redîndu-i dimensiunea cosmică.

Efortul lui Eliade de a construi o disciplină totală și autonomă înseamnă, implicit, efortul de a găsi o cale de acces spre plenitudinea omului, spre „centru“, cum îi zice istoricul religiilor. O plenitudine ascunsă, pierdută de conștiința modernă. Omul nu este singur în univers, iată credința lui Eliade, și toate scrierile sale nu fac decît să dovedească faptul că omul este și azi purtător de mituri și că în gesturile lui cele mai simple se manifestă o relație veche și profundă, un act ritualic, sacramental. Totul se leagă și se repetă în univers, tinerii contestatari americani de azi repetă, fără să știe, pe *cinicii* din lumea grecească, iar *cinicii* continuă pe adepții sectei *sivaiste* Pășupata care practicau un fel de snobism al mizeriei: voiau să imite animalele, cultivând abjecția și murdăria și agresivitatea, în speranța de a atinge condiția divină...

Cărțile de știință și scrierile de ficțiune ale lui Eliade sînt pline de astfel de coincidențe miraculoase și, dacă ne gîndim bine, vedem că tot ceea ce scrie el nu face decît să dovedească unitatea și complexitatea spirituală a omului și a reprezentării sale. Din ele, omul lui Eliade iese întărit, înnobilit. El are în spatele său o moștenire spirituală care-l împiedică să rămîna singur și neajutorat în fața teroarei exercitate de istorie.

Privind astfel lucrurile, Eliade dă o șansă omului lovit de istorie: de a-și regăsi miturile și de a-și reface unitatea interioară... Ne aflăm, am impresia, într-un punct esențial al antropologiei lui Mircea Eliade, obsedată de ideea *înrudirii* cosmice a omului și construită, în plan metodologic, pe teoria *fuzionării* diferitelor nivele de conștiință (istoric, psihologic, literar...). Mi se pare semnificativă în acest sens mărturisirea pe care o face Eliade într-o notă din *Jurnal* (1976): „gîndesc că omul contemporan, și cu atît mai mult omul de mîine, va fi obligat să integreze cele două forme de cunoaștere: logică și rațională pe de o parte, simbolică și poetică pe de altă parte. Sînt, de asemenea, convins că, sub presiunea istoriei, vom fi forțați să ne familiarizăm cu diferite expresii ale geniului creator extraeuropean, așa cum le găsim în Asia, Africa, Oceania. Așa cum n-am încetat să repet de 30 de ani, numai istoria religiilor poate să sesizeze sensul civilizațiilor tradiționale, acelea așa-zis «primitive» și orientale. Într-un cuvînt, este vorba de o disciplină care, așa cum o înțeleg și o practic cel puțin eu, contribuie într-un mod decisiv să «planetizeze cultura»... Sensul totalității capătă, în acest caz, și o dimensiune spațială. Civilizațiile comunică în timp și în spațiu, spiritul este peste tot și oricînd creator. Paradoxurile lui Zenon au fost enunțate cu mult timp înainte de logicienii și sofștii chinezi. Faimoasa aporie a lui Ahile care nu poate să întrecă broasca există, sub altă formă, în gîndirea Extremului Orient. Legenda lui Wilhelm Tell circulă în tribul Lubas din Congo meridional sub înfățișarea unui rit nupțial... Sînt analogii tulburătoare, spune Eliade. Între Nietzsche și păstorul mioritic există o similitudine de destin, *existențele* lor pot fi comparate: și unul și altul își asumă destinul și încearcă să-i schimbe sensul. Ei transformă, în cele din urmă, adversitatea, nenorocul, fatalitatea în beatitudine...

Lipsa de filosofie a lui Eliade stă, am impresia, în această filosofie fundamentală: lucrurile comunică în univers,

trebuie numai ochiul atent care să descopere relațiile lor ascunse. Omul continuă să trăiască în ritmurile cosmosului și, în actele lor cele mai profane, se manifestă un comportament vechi și o întâmplare sacră. De aici vine, încă o dată, noblețea lui și în acest sens se poate gândi salvarea lui. Eliade ne-a rugat, ne-a somat timp de 50 de ani să ne dăm silința să vedem că universul nu este gol, că, dacă Dumnezeu s-a retras din lume, au rămas miturile și a rămas nevoia de sacru a omului... Cum să numim această splendidă obstinție, această uluitoare credință a spiritului în totalitatea lumii și în sensul major al existenței omului? Înțelepciune, știință, inițiere, spirit religios? (un spirit religios fără religie, un mistic fără credință?) Este, poate, din toate câte ceva și, poate, nimic din toate acestea. Un fapt este sigur: Eliade, „omul fără destin“, spiritul fără filosofie, eruditul fără religie, poligraful care călătorește cu dosarele în valiză a înțeles că omul vine dintr-o îndepărtată epopee. Ambiția savantului a fost să scrie nu altceva, ci tocmai această epopee. Și, când a scris-o, s-au găsit oameni pricepuți și onești să recunoască valoarea ei. Georges Dumézil numește *Istoria credințelor și a ideilor religioase* o „nouă legendă a secolelor“.

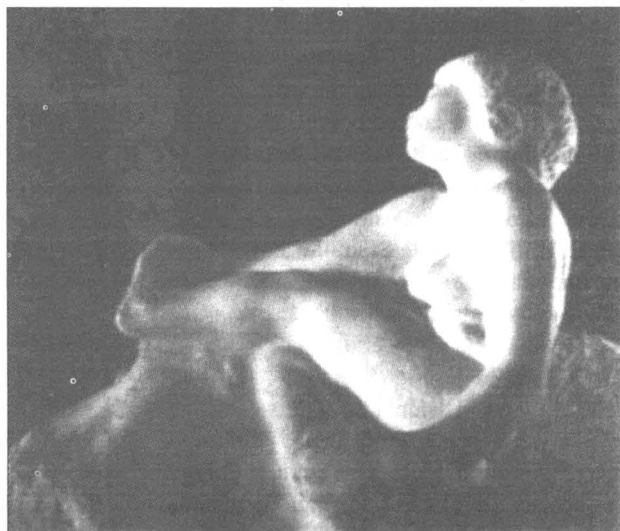
Recitesc, acum, când autorul lor nu mai este în viață, însemnările cu caracter autobiografic și le compar cu impresiile pe care omul Eliade mi le-a lăsat atunci când l-am întâlnit. Jurnalul (*India, Șantier*) și eseurile de tinerețe (de la *Solilocvii la Insula lui Euthanasius*) lasă să se vadă o curioasă alianță între voința de asceză în ordinea spiritului și o dorință nefirească de aventură. Lângă cele trei *blesteme ale spiritului* există și *blestemul simțurilor* pe care un tânăr filosof nu vrea să-l ocolească. *Șantier* dovedește cum ele se pot uni. E un jurnal cum nu s-a scris altul la noi: autorul nu-și ascunde eșecurile, căderile morale, experiențele penibile, „amoralismul“ tinereții, notează totul cu feroare și cruzime. Erosul merge împreună cu politicul, politicul nu exclude extazul și tehnica inițierii, tânărul trece din bibliotecă în cârciumă și, de aici, într-o chilie în Himalaia. Jurnalul este, cu adevărat, un „roman indirect“ și prezintă un personaj pe care literatura română nu-l mai cunoscuse pînă atunci: un tânăr scriitor care își construiește un destin neobișnuit și nu se rușinează să coboare, când scrie, în micul său infern interior... Jurnalul de mai tîrziu schimbă stilul și temele de meditație. Când le-am citit prima oară (îndeosebi volumul al II-lea din *Fragmente...*) mi s-a părut că ele au pierdut neliniștea și, împrumut o vorbă a lui E. M. Cioran, „obraznicia prea clarvăzătoare“... Le recitesc, acum, și-mi dau seama că însemnările zilnice au pierdut, cu adevărat, stilul agresiv, a dispărut și plăcerea de a forța limitele, dar au cîștigat o filosofie care-mi place și ea se bazează, cum am zis mai înainte, pe un respect aproape mistic față de adevăr și față de puterea omului de știință de a reface unitatea și plenitudinea ființei umane.

Iese, indirect, și un portret moral al intelectualului care se împarte între știință severă și o operă de ficțiune pe care continuă s-o scrie în limba în care s-a născut. Cum se împacă aceste experiențe? Se împacă, opera există, miturile circulă, ontofaniile, epifaniile pot intra într-un scenariu epic. Eliade nu pune mare preț pe *scriitură* (noul roman nu-i spune nimic), dar *scrisul* devine o formă a existenței sale. În toate însemnările lui e vorba de cărți, de corecturi, de notații rapide pe o bucată de hîrtie, de o lume, în fine, care așteaptă să fie transcrisă... Și Eliade nu face decît să vadă și să scrie, într-un proces neîntrerupt, dramatic, silnic... Viața intră într-un scenariu și scena-

riul vorbește la infinit (dar cît de tulburător!) de o lume în care există probe, ritualuri, semne venite de peste tot. Când pleacă în vacanță în Europa, orientalistul pleacă însoțit de caietele, dosarele sale. Pe unul îl uită într-un taxi și este disperat. Apare, din fericire, șoferul și i-l aduce. Altă dată femeia de serviciu îi aruncă hîrțile și, printre ele, unele de care are nevoie. Exasperare și resemnare. Când termină un capitol din *Istoria credințelor...* arde notele preliminare. Gest ritualic, sacrificiu simbolic, făcut și de Eugenio d'Ors... Eliade, care examinează atîtea scrieri obscure, nu are gustul obscurității. E o lacună pe care și-o recunoaște cu modestie. Nu-i place Swedenborg și mărturisește că n-a putut citi pînă la capăt nici una din cărțile lui. L-a citit, în schimb, de mai multe ori, integral, pe Balzac și, ori de cîte ori este obosit și fără chef de lucru, se întoarce la prozatorul pe care prietenul său, Cioran, nu-l poate suferi...

Este în ființa lui Eliade o neobișnuită modestie. Aș fi tentat să scriu: spectaculoasa lui modestie. N-am observat, în *Jurnal*, o tresărire de orgoliu, deși Eliade are tot dreptul să fie orgolios. N-a pierdut timpul degeaba, reputația lui ca istoric al religiilor este enormă, cărțile lui circulă peste tot. Omul rămîne, cu toate acestea, modest, cordial, răspunde la scrisori, se plînge că n-are timp, dar găsește timp să-i scrie unui autor care i-a trimis o carte, citește și-și notează în caiete impresiile de lectură. Și nu o dată, de două ori, ci toată viața, pînă în ultima clipă...

Ce înseamnă Mircea Eliade pentru cultura română se știe, în genere. Se va ști și mai mult atunci când scrierile lui vechi și noi vor fi publicate integral. Am răsfoit, de curînd, eseurile de tinerețe (numai o parte cuprinse în volume) și am văzut ce mișcare extraordinară a spiritului există în aceste pagini scrise rapid, dezordonat, de la o zi la alta. Eliade face filosofie (pentru prima oară, probabil, în cultura noastră) în articole de gazetă, așa cum vor face, cîțiva ani mai tîrziu, Sartre și Camus. El vrea să propună un nou model pentru spiritul românesc și, în bună măsură, el însuși s-a constituit ca model: un spirit fără complexe, decis să ajungă la universalitate prin studiul *particularului*, un spirit deschis spre toate formele de spiritualitate, convins că nimic nu este împlîntor și lipsit de semnificație în univers. Aventura lui (unică în cultura noastră) începe la 9 martie 1907 pe strada Melodiei din București și se încheie la 21 aprilie, 79 de ani mai tîrziu, la Chicago. Un mare destin.

Scoica și perla

G. K. Chesterton

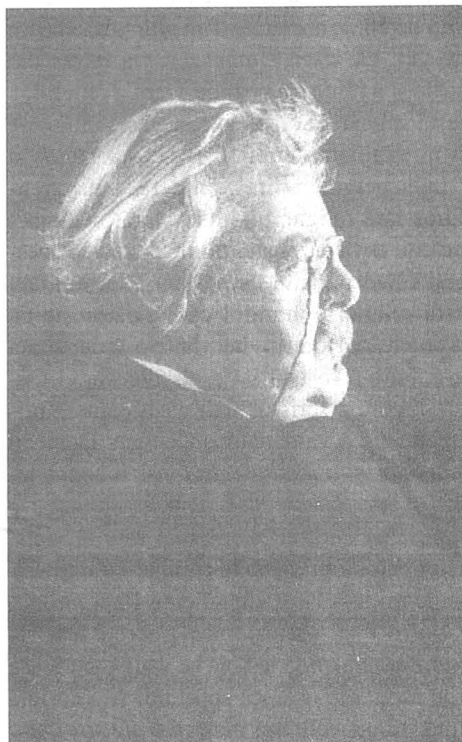
Mircea ELIADE

Literatura engleză a pierdut pe cel mai de seamă eseist contemporan – iar lumea creștină, pe unul din cei mai prețioși apologeți ai săi. Anglia a rămas mai tristă, mai întunecată, după moartea lui G. K. Chesterton. Ereziile moderne se vor putea întinde în voie. Nu le va mai întâmpina pana ascuțită a lui «G.K.C.». Nu vor mai întâlni adversarul neegalat în controversă, inteligența sănătoasă și optimismul desarmant al lui Chesterton. «The laughing philosopher» i s-a spus; filosoful care râde întruna. Râde, pentru că a scăpat de sub semnul stupidității pretențioase, pentru că a demascat imensa prostie și nesinceritate care se ascunde înapoia ereziilor și filosofiilor populare. Dar râde în același timp și pentru că viața este o romanță, pentru că miracolul se înfăptuește neconținut în preajma noastră, pentru că mântuirea este certă.

Chesterton mărturisește undeva în *Orthodoxy* – cea dintâi operă capitală a lui, publicată în 1908 – că Huxley, Herbert Spencer și Brandlaugh au fost aceia cari l-au întors în teologia ortodoxă. A redevenit creștin, cetind toate cărțile anti-creștinilor. A început să creadă în miracol și în dogmă, după ce a sfârșit de cetit o întreagă bibliotecă științifică și filosofică. Chesterton și-a dat de abia atunci seama că anticreștinii nu atacă propriu zis creștinismul, ci concepția pe care și-o fac ei despre creștinism. Creează un Christos imaginar – și apoi se plâng că un asemenea Christos nu poate să învie a treia zi după răstignire. Fiecare anticreștin are o concepție personală asupra creștinismului. Pentru unii, creștinismul e o credință confortabilă și îl atacă pentru că nu e tragic și pesimist. Pentru alții, creștinismul e o doctrină umiltoare, pesimistă și întunecată – și îl atacă pentru că nu e confortabil și idilic. Chesterton a pus în lumină cu multă dibăcie și cu infinit umor această contradicție a anticreștinilor, cari luptă de două mii de ani cu o umbră, cu o opinie a lor asupra creștinismului. Orice act religios este un miracol. Dacă nu ești destul de inteligent sau destul de caritabil ca să cunoști acest miracol – îți este peste putință să-ți dai seama de el. Îți crezi o opinie, un sentiment sau o teorie asupra lui – și apoi te lupți inutil ca să dovedești că această opinie, acest sentiment sau această teorie sunt absurde. Evident că sunt absurde. Problema este, însă, întru cât aceste umbre, aceste opinii personale sau raționale – au de a face cu creștinismul, cu credința...

Controversa lui Chesterton este strălucitoare de câte ori se abate asupra acestor grave probleme dogmatice. Nimeni altul ca el, dintre contemporani, n-a izbutit să se apropie cu atâta simplitate și atâta fantezie de miracol și de dogmă. Argumentele lui nici nu pot fi rezumate. Nu ideea contează, ci controversa, amănuntele, psihologia. Ca și în dialogurile socratice, ca și în epistolele Sfântului Pavel – tratatele lui Chesterton sunt străbătute de o fervoare și de o ironie care ele singure alcătuiesc formidabile instrumente maieutice.

Bunăoară, ca să citez una din concluziile lui Chesterton, el vede în biserică singurul lucru consistent din lumea aceasta – și e consistent (substanțial, organic) tocmai pentru că nu este din această lume. Iată o admirabilă concluzie, care pare un simplu paradox (sau un text dogmatic – ceea ce ar fi cam același lucru) când e izolată de toate demonstrațiile care o preced. «Demonstrație» este un termen cu totul antichestertonian. Am cetit vreo douăzeci de volume – din cele peste

șasezeci câte a scris Chesterton – și nu știu dacă încearcă undeva să «demonstreze».

În opera lui Chesterton, nu demonstrează decât personalitățile sale lunetece și ereticii. De altfel, de câte ori n-a arătat el că singurii oameni cari nu se contrazic și cari construiesc lumea cu o logică perfectă – sunt nebunii? Când un nebun crede că e făcut din

sticlă, sau că e Napoleon, nu se mai contrazice niciodată. El e convins până la sfârșitul zilelor că e Napoleon sau că e făcut din sticlă. Dacă se contrazice, e semn că s-a vindecat, a redevenit sănătos. Logica omului sănătos nu exclude nici paradoxul, nici miracolul. Chesterton a amintit cândva că singurii oameni cari cred în «supranatural», în fantome și magie – sunt ateistii și raționaliștii. Superstiția și mistagogia apar odată cu dispariția misticeii. Când renunți de a mai privi Trinitatea ca pe un lucru «firesc» – ajungi lezne să consideri lucrurile firești drept extraordinare. Electricitatea, hazardul, farmecele, superstițiile – toate realitățile acestea care aparțin ordinului natural, sunt promovate și devin «miracole». Ți se pare absurdă Trinitatea – dar ți-e teamă de o pisică neagră, și ești dispus să crezi în orice fenomen «ocult». Father Brown, care e un catolic lucid, ajunge fără voia lui un excelent detectiv – tocmai pentru că nu crede în «miracole»; nu crede, adică, în miracolele laice. El – care crede în Nașterea-fără-de-prihană și în Sfânta Treime – nu poate crede că un om dispăre fără urmă, că un mort învie și că un semn magic poate ucide. Father Brown e un «incredul», este un perfect raționalist, unul care știe că lumea noastră e condusă de legi naturale și că aceste legi pot fi pătrunse cu oarecare logică. Mistical perfect – omul care crede în minuni – nu poate fi păcălit de nicio mistagogie, de nicio superstiție. El singur se conduce în judecarea realităților numai de logică și bun simț.

Chesterton n-a acceptat niciodată un creștinism siropos, abstract sau ipocrit; un «creștinism-fantomă», cum spune el, adică teosofizant, mistagog, de un fals sau inutil ascetism. El a cunoscut și a trăit un creștinism în sânge și în oase; a râs, i-a plăcut să mănânce și să bea, i-au plăcut jocurile de copii, animalele, arborii. Unamuno vorbea despre «creștinismul visceral», despre «sângele și carnea» lui. Chesterton a vorbit mai puțin despre asemenea lucruri de o gravă intimitate (nimic mai

riscant decât intimitățile referitoare la adevăratele drame spirituale, la experiența soterică) – dar le-a trăit cu sinceritate. Îl exasperau toate pruderiile anglo-saxone, toate indignările pseudo-spirituale. El, care iubea atât de sincer animalele, a scris un admirabil pamflet împotriva nu știu căror cucoane indignate că la Crăciun se taie prea mulți curcani la Londra. Avea un bun simț zdrobitor – și ceea ce e mai important, își păstra acest bun simț chiar în cele mai ridicule fleacuri, în fața căroră, de obicei, toți oamenii își pierd firea.

Bunul simț, fireasca lui atitudine în viață, optimismul lui *terre-à-terre* – se datoresc, în primul rând, faptului că Chesterton a trăit tot timpul în «miracol». Cine i-a citit romanele, înțelege lezne despre ce e vorba. În toate așa numitele sale romane, Chesterton a încercat să arate că miraculosul, exoticul și romanticul sunt stări sufletești fundamentale, neatașate de nicio epocă istorică și de niciun mediu geografic. Primul său roman, *The Napoleon of Notting Hill* (1903), deschide o eră nouă în epica engleză. Bernard Shaw pune probleme în teatru, Wells face filosofie populară în romane – Chesterton descoperă filonul «fantasticului creștin». Se poate vorbi de un umor catolic în opera lui Chesterton. Se poate vorbi tot așa de bine de un «fantastic creștin»; anume, celebrele lui teme medievale (*The Return of Don Quixotte*). Medievalismul lui Chesterton este încă unul din lucrurile cele mai puțin înțelese. Nu e vorba, firește, despre o reînțoarcere în Evul-Mediu – ci de redescoperirea miracolului medieval în timpurile noastre. În Evul-Mediu, caritatea, cavalerismul și «romanta» au trăit cu maximă intensitate. Dar niciuna din aceste trei virtuți n'a pierit. O slujnică de han care se îndrăgostește de un măcelar, se mărită și îi dăruiește șaptesprezece copii – trăiește «romantic» atât timp cât trăiește în dragoste.

Dragostea și cavalerismul, credința și caritatea – acestea sunt rădăcinile miracolului, rădăcini pe care le putem redescoperi fiecare dintre noi, în adâncul sufletului nostru. Innocent Smith, uluitorul personaj din *Manalive* (care e, fără îndoială, cel mai bun roman al său) – ne arată f. arte bine că am pierdut simțul lucrurilor minunate pentru că le *căutăm*, în loc să le vedem, așa cum trăiesc ele în mijlocul nostru.

Căutăm miraculosul și «romanticul», așa cum căutăm fericirea, dragostea perfectă și înțelepciunea – fără să ne dăm seama că ele stau în preajma noastră, așteptând să le *vedem*. Lupta pe care Chesterton a purtat-o toată viața împotriva ereziilor moderne, se întemeia pe un fapt simplu: fiecare erezie sfarmă sufletul, îl rupe în fragmente, sau îl alterează, îl tâlmăcește prost, îl reduce. În cartea de polemici, *Heretics* (1905), îl acuză pe Wells că, în înțelegerea omului, nu pornește delă *suflet* – «cel dintâi lucru pe care îl cunoaște omul» – ci delă protoplasmă, «care e printre cele din urmă». Lumea modernă se zbate în erezie și în durere pentru că se încăpățânează să *caute*, în loc să *vadă*. Căutarea nu duce nicăieri – pentru că duce tot mai departe de suflet, de fericire, de mântuire. Este oare o nenorocire atât de mare dacă ne-am născut fericiți, înțelepți și aproape de mântuire – și noi ne zbatem căutând, adică depărtându-ne neconținut, *ieșind*? Cea mai mare nenorocire a omului este că se crede nenorocit...

Chesterton era un bărbat cu plete, obez, cu obraji roșii, care își stima adversarii și-i iubea prietenii, și își petrecea o bună parte din zi printre copii și țărani. Când stătea în oraș, putea fi zărit de multe ori străbătând cele mai populate străzi cu o pelerină pe umeri, cu o carte în mână, nepăsător de vehicule, cetind cu glas tare, și râzând cu atâta voie bună încât nici policemenii nu îndrăzneau să-l amendeze...

Burgezii din Calais

Texte și imagini (pp. 2 – 9) reproduse din: Mircea Eliade, *Jurnal*, Volumul I 1941 – 1969, ediție îngrijită de Mircea Handoca, Editura Humanitas, București, 1993, pp. 285 – 288; Mircea Eliade, *Memorii (1907 – 1960)*, ediția a II-a revăzută și indice de Mircea Handoca, Editura Humanitas, București, 1997, pp. 331 – 338; „Caiete critice“ nr. 1 – 2/1988, pp. 114 – 117; Mircea Eliade, *Insula lui Euthanasius*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1943, pp. 251 – 256; portret Chesterton: G.K. Chesterton Home Page.

Bucureștii de altădată

Arhive bucureștene

Rigas

Georgeta FILITTI

Întâmplarea a făcut ca numeroși străini să se stabilească de-a lungul anilor pe pământul românesc, să se realizeze aici încât personalitatea lor a rămas indisolubil legată de răstimpul petrecut printre români. Un caz cu totul excepțional îl constituie Riga Velestinul (1757 – 1798), eroul mult îndrăgit al Eladei. El și-a scris întreaga operă în Țara românească (tipărind-o însă la Viena), a funcționat ca gramatic la Divanul domnesc, a dobândit proprietăți în județul Teleorman, a fost vechil al unor bucureșteni din mahalaua Arhimandritului și cei 12 ani cât a stat în capitală îl naturalizează într-un fel printre pământeni.

Un motiv în plus de atracție pentru istorici îl constituie îndoiala, nedumerirea, misterul ce plutesc în legătură cu unele din lucrările sale. Absența semnăturii, dubiul în fața unor creații de mare minuție (în speță mai multe hărți), despre a căror elaborare nu se găsesc urme în biografia sa, anevoioasa analiză grafologică pentru a-l identifica drept gramatic însărcinat cu consemnarea activității Divanului domnesc în timpul lui Nicolae Mavrogheni și mai apoi ca autor al unor surprinzătoare creații dramatice ce mișună de personaje din epocă – toate acestea îi fac pe istoricii greci, români, germani, ruși ș.a. să se plece iar și iar asupra vieții și operei lui Rigas. Îndoiala și certitudinea se împletesc continuu, realitatea și legenda conviețuiesc în ceea ce-l privește pe acest vizionar și martir de un sfert de mileniu, dar asta nu-i împiedică pe specialiști ca, la fiecare generație, să-l abordeze și, trebuie să recunoaștem, de fiecare dată cu rezultate notabile.

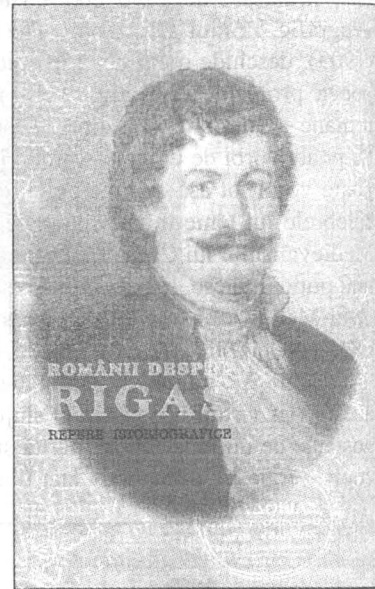
Rigas s-a născut la Velestino (anticul Ferai), a urmat probabil școala din Zagora, apoi a plecat la Constantinopol. Om de casă al principelui Alexandru Ypsilanti, l-a urmat pe acesta în Țara românească intrând imediat în slujba familiei Brâncoveanu, apoi la curtea domnească a lui Nicolae Mavrogheni. Îl însoțește ca traducător pe un baron austriac de dată recentă și de moralitate dubioasă – pe nume Kirlian – la Viena, deși N. Iorga e reținut, și pe bună dreptate, în legătură cu poligloția grecului. Croiește planuri revoluționare în capitala Țării românești, unde ideile liberalismului francez de dată recentă erau primite cu entuziasm, și în 1797 pleacă la Viena. Acolo publică, cu ajutorul tipografilor din familia Pulio, mai multe lucrări; ajunge la Triest, unde ar fi trebuit să se întâlnească cu Napoleon Bonaparte, e urmărit pentru activitate subversivă, anchetat în capitala Imperiului și, după o tentativă de sinucidere,

predat pașei din Belgrad, care îl sugrumă.

Un parcurs frământat, cu multe incertitudini, contraziceri, căci, așa cum observă N. Iorga, „neconținut se întâmplă imposibilități logice sau cronologice“, dar care lasă în urmă o operă apreciazabilă. Interpretarea ei și-o asumă mai mulți prieteni ai săi, înflorind-o, din păcate, copios. Va urma o pleiadă întreagă de istorici preocupați să dezlege resorturile acestei creații.

Piesecele cele mai reprezentative rămân harta Moldovei, harta Țării românești, harta Greciei. Lucrate cu o minuție ce le face utilizabile și azi, ele au ridicat o serie de semne de întrebare când a fost vorba să-i fie atribuite categoric lui Rigas. Al. Papadopol Calimach la 1883 pentru cea a Moldovei și N. Iorga la 1901 pentru cea a Țării românești aduc argumente peste care nu se poate trece spre a le stabili altă paternitate: una e opera lui Dimitrie Cantemir, atașată cunoscutei *Descriptio Moldaviae*, cealaltă e a lui Iosif Mesiodax, profesor la academia princiară din București și geograf cunoscut, născut la Cernavodă. Rigas ar fi fost doar editorul lor. Oricum, piesele ca atare, editate la Viena, au fost socotite subversive de autoritățile kesaro-crăiești, confiscate și distruse în cea mai mare parte. Ce s-a conservat a devenit o realitate, cum sunt cele 12 planșe ale hărții Țării Românești de la Biblioteca Academiei. Tot Rigas, după spusa lui Gr. H. Granda, ar fi autorul unei *Geografii strategice a Constantinoplei*; pe aceasta ar fi avut-o în mână în 1865, dar apoi i s-a pierdut urma.

Tot în sfera creației trebuie rânduite și traducerile din Restif de la Bretonne, Barthélémy și Metastasio – respectiv *Școala amanților delicați*, *Noul Anacharsis* și *Olimpiada*. Faptul că nu s-a mărginit la o traducere servilă în limba greacă ci adaugă unele elemente din viața cotidiană a Imperiului otoman îl apropie de fapt pe Rigas de

menirea ce și-a asumat-o în societatea balcanică, aceea de „mentor, răspânditor al inovațiilor, idealist și vizionar“, cum l-au caracterizat contemporanii. Iorga îl vede ca pe un „oriental europeanizat“, receptiv la ideologia Revoluției franceze, dar în același timp îmbibat de spiritul elenismului, de materializarea „marii idei“, aceea de a reface în formă modernă lumea bizantină. Acesta e și mesajul transmis de *Constituția* sa care, parțial, urmează schema celei franceze din 1793; pentru Rigas, Balcanii urmau să devină un stat transfrontalier greco-balcanic unde neamul său să fie preponderent.

Impactul asupra societății contemporane a fost considerabil și, dincolo de caracterul vădit utopic al unei asemenea înjghebări statale, ideea ridicării tuturor popoarelor asuprite de turci, solidarizarea lor și cultivarea principiilor liberale rămâne notabilă pentru starea de efervescență politică ce caracteriza lumea politică în acei ani.

Tot Rigas compune, în răstimpul cât s-a aflat în Țara românească, imnul *Thurios*, cântat în epocă pe melodia *Carmagnolei*. O copie a lui se păstrează la Biblioteca Academiei, într-un codex miscelaneu, publicat la un moment dat de prof. Al. Elian. Aici, chemarea la luptă împotriva tiranilor e limpede și explică de ce autoritățile austriece l-au confiscat, urmărindu-i pe membrii comunității grecești din Viena, pe negustorii cu rosturi în monarhie și în țările române, împânzind Transilvania și Principatele cu iscoade pentru aflarea textului. Truda le-a fost zadarnică și istoricii au mereu bucuria să descopere, în cele mai neașteptate locuri, o copie a sa: într-o insulă grecească ori la Moscova (fără a mai vorbi de cele deja semnalate în bibliotecile din București și Iași). Răspunzând nevoii de descătușare, de eliberare de sub dominația turcească, *Thurios* s-a transformat pe nesimțite în stindardul luptei pentru libertate. Avea să fie cântat și în tranșeele grecești în timpul celui de-al doilea război mondial. Prelucrări, adaptări, forme prescurtate se regăsesc în mai multe fonduri arhivale bucureștene; toate păstrează ca un leit-motiv câteva versuri memorabile:

*Mai bine-n libertate un singur ceas decât
sclavia să te strângă ani 40 de gât.*

*Veniți cu înflăcărare, acum e ceasul sfânt
cu mâinile pe cruce să facem jurământ.*

*Din Sud, din Miază Noapte, din Răsărit și Apus
pentru pământul țării, sus inimile, sus!*

Prietenia cu Pasvantoglu, fiorosul ian rebel care dădea de furcă deopotrivă Sultanului și românilor, asupra cărora întreprindea raiduri pustiitoare, îl face pe Rigas să-l nemurească în imnul său:

*De ce stai, Pasvantoglu, atât de îndoit?
Prin munți Balcani fă-ți cuibul, ca vulturul-n zenit!*

*Siliștra și Brăila, Chilia și Bender,
Hotinul, Ismailul te cheamă și te cer
trimite-le armate și-ți vor veni pe loc*

Detaliu din harta Moldovei

că-n gheara tiraniei a mai trăi nu pot!

(traducere de Ion Brad în volumul lui L. Vranoussis, *Rigas, un patriot grec din Principate*, București, 1980).

Dar arhivele bucureștene mai ascund destule documente despre viața particulară a eroului, ca și despre cariera de gramatic la curtea domnească, și mai apoi de martor ocular care transfigurează artistic realități ale societății fanariote din capitală. Până acum au fost date la iveală doar câteva: despre locuința sa din fața bisericii Sf. Dumitru de Jurământ, despre proprietatea din județul Teleorman învecinată cu pământurile mănăstirii Stavropoleos ori despre legătura cu o slujnică pentru care apare în fața judecătorilor. Între dorința de a-l socoti un personaj de vază la curtea domnească și respingerea gândului că un patriot grec ar fi putut sluji un tiran în solda turcilor, unii istorici rămân deconcertați. O minuțioasă analiză grafologică întreprinsă în ultimii ani de lingvista Lia Brad Chisacof tinde să aducă lucrurile pe un făgaș normal: Rigas a fost gramatic, nu secretar domnesc, adică a consemnat în condica oficială faptele publice ale domnului și în felul acesta a avut acces

nelimitat la informație. Observator plin de har, spirit mușcător și talentat portretist, el convertește ceea ce vede în teatru burlesc. Așa i s-a putut atribui paternitatea piesei *Vârtejul nebuniei*. Alte texte din ceea ce se poate numi „teatru grecesc în Principate“, cu nenumărate expresii românești, amestec de vocabule turcești, bulgărești ori sârbești proprii celei de a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea, când Bucureștii erau un adevărat focar de cultură, pot oferi surprize asupra creației dramatice a lui Rigas Velestinul.

*

Grecii își serbează eroii cu un fast, un entuziasm și o dăruire demne de urmat. La Velestino, locul de obârșie al lui Rigas, a avut loc, în primele zile ale lunii octombrie, comemorarea lui. De la reeditarea integrală a operelor sale în condiții grafice excepționale până la congrese (ajunse la a III-a ediție), cu peste 40 de comunicări și vizite în satele de pe muntele Pilion (cu numeroase biblioteci sătești admirabil întreținute, cuprinzând sute de incunabule adunate prin strădania unor savanți care altădată, în secolul al XVIII-lea, au predat la Academii princiare de la

București și Iași, și cărți rare, de la operele lui Ovidiu (manuale de zoologie), impresia de lucru bine făcut rămâne dominantă. Chiar exagerarea pe alocuri și preluarea unor legende, a unor fapte neconfirmate documentar, dau acestor întâlniri un anume dinamism, unde participanții pot dezbate, argumenta și scoate, în cele din urmă, adevărul la lumină.

În toiul discuției, când controversele au făcut să se ridice puțin tonul, profesorul Arghiriou, consătean al lui Rigas și care, după spusa domniei sale, a mâncat pepeni de pe același câmp cu eroul, a observat plin de bonomie că români și grecii sunt veri primari. Această înrudire, în primul rând spirituală, îndeamnă la înțelegere și cooperare. În acest spirit am și lansat acolo antologia întocmită de noi și intitulată *Românii despre Rigas. Repere istoriografice*, scoasă de editura bucureșteană *Omonia*, grație susținerii financiare a băncii Alpha Leasing Romania. Ca și acum mai bine de 200 de ani s-a văzut că românii și grecii au sumedenie de lucruri comune iar cercetarea istoriografică rămâne câmpul ideal de explorare a arhivelor și valorificare înțeleaptă a lor.

Patrimoniul

Din colecțiile Bibliotecii pentru Copii „Ion Creangă“

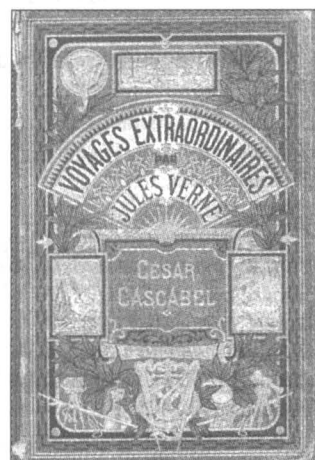

Jules VERNE, Bourses de voyage
Collection Hetzel, Paris [f.a.]

... Dès l'aube, le ciel se montra couvert de ces nuages bas, ou plutôt de ces brumailles qu'un peu de vent eût dissipées en quelques minutes. Les vapeurs et les eaux se confondaient à moins de trois encâblures de l'Alert. En l'absence de brise, ce brouillard humide fondrait-il lorsque le soleil aurait pris plus de force, c'était douteux. D'ailleurs, l'appareillage étant impossible, Harry Markel devait préférer que le brouillard rendit la navire invisible à son mouillage...

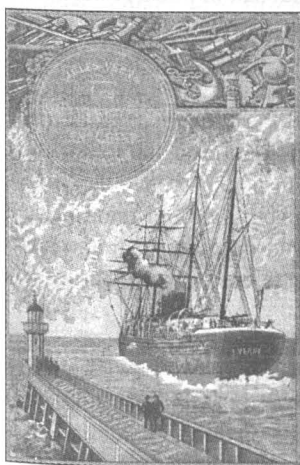
Jules VERNE, César Cascabel
Collection Hetzel, Paris [f.a.]

... Oui! ces temps de fortunes inouïes, de ruines effroyables, de misères sans nom, étaient passés. Plus de chercheurs d'or, même dans cette partie de la Colombie anglaise, le Caribou, qui se trouve au-dessus du territoire de Washington, où des milliers de mineurs affluèrent vers 1863. M. Cascabel n'était plus exposé à ce que son petit pécule, gagné, on peut le dire, à la sueur de son corps, et qu'il portait dans la poche de sa houppelande, lui fût volé en route...

Jules VERNE, Les tribulations d'un chinois en Chine
Collection Hetzel, Paris [f.a.]

... La table, c'était un vaste quadrilatère en laque noire. Pas de nappe à sa surface, qui reflétait les nombreuses pièces d'argenterie et de porcelaine comme eût fait une tranche du plus pur cristal. Pas de serviettes, mais de simples carrés de papier, orné de devises, dont chaque invité avait près de lui une provision suffisante. Autour de la table se dressaient des sièges à dossiers de marbre, bien préférables sous cette latitude aux revers capitonnés de l'ameublement moderne...

Centenar

MIHAI BENIUC

Bibliografie selectivă

- Cântece de pierzanie*, 1938;
Cântece noi, 1940;
Orașul pierdut, 1943;
Poezii, 1943;
Un om așteaptă răsăritul, 1946;
Cântec pentru tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, 1951;
Despre poezie, 1953;
În frunte, comuniștii, 1954;
Mărul de lângă drum, 1954;
Partidul m-a-nvățat, 1954;
Ură personală, 1955;
Inima bătrânului Vezuv, 1957;
Meșterul Manole. Cronici și studii literare (1934 – 1957), 1957;
Pe muchie de cuțit, 1959;
Culorile toamnei, 1962;
Pe coardele timpului, 1963;
Disparația unui om de rând, 1963;
Lumini crepusculare, 1971;
Rămâne pururi vatra, 1974;
Elegii, 1979;
Lupta cu îngerul, 1980;
Rugul poeziei, 1985;
Horea, 1986;
Sub patru dictaturi. Memorii (1940 – 1975), îngr. Ion Cristoiu și Mircea Suci, prefață Ion Cristoiu, 1999;
Ultima scrisoare de dragoste, îngr. și introducere Ioan Adam, 1999;
Traduceri: *Cântec despre oastea lui Igor*, 1951; Apollinaire, *Poeme*, 1963; Attila József, *Poezii. Versete*, 1967.

Eugen SIMION

Pentru că a scris mult, neînchipuit de mult, și a făcut de multe ori ceea ce un poet autentic nu trebuie să facă, fiind adesea mai prejos de talentul său, pentru că a vorbit și când trebuia să tacă și a tăcut când trebuia să vorbească, cu vocea cât se poate de tare, critica tânără îl ignoră. Însă Mihai Beniuc nu poate fi ignorat în nici un fel. El este în cele o sută de poeme fundamentale risipite într-un număr astronomic de versuri, s-o spunem limpede, o voce autoritară, de neconfundat și de neînlocuit în poezia românească din ultimele cinci decenii.

Ion NEGOIȚESCU

Euimitor cât de vastă și profundă a fost influența unor poeți străini și români asupra versurilor lui Mihai Beniuc, poeți de la care el a preluat teme, atitudini, idei poetice, imagini, forme în general: de la Petöfi și Ady la Eminescu și Goga, de la Coșbuc și Iosif la M. Săulescu, Arghezi și Cotruș; ca să nu mai vorbim de unele înfruriri secundare venite dinspre Apollinaire sau Esenin, ori de indirecte reminiscențe din Heine. Uimitor, fiindcă Beniuc a izbutit să dizolve cu succes aceste aluvionii într-un lirism propriu, care-i asigură un loc aparte în literatura noastră, și încă un loc însemnat...

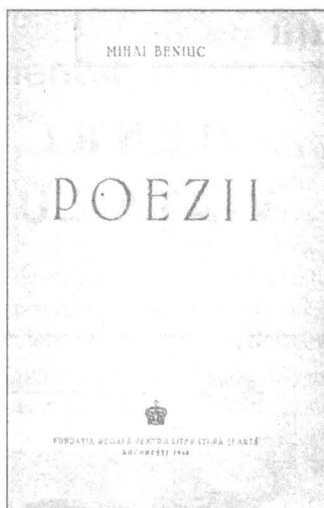
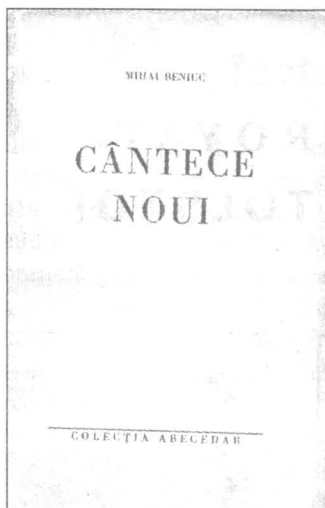
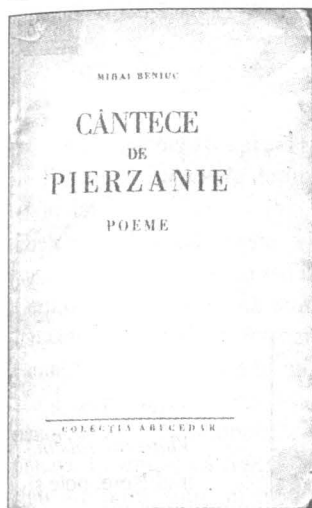
Pentru Mihai Beniuc, actul poetic e de natură violentă, revoluționară: „Cînd voi izbi odată eu cu barda, / Această stîncă are să se crape / Și va fișni din ea șuvoi de ape. / Băieți, aceasta este arta!“ În înțelesul însă nu de distrugere formală spre a iniția un alt meșteșug, ci de ideologie cu mai largi implicații decît cele estetice: „O strujea de vis mi-a fost merinde, / Un crîmpei de crez prin îndoieli. / N-am pus preț vreodată pe spoieli, / Am căutat un reazim doar în minte“. Așa s-ar putea interpreta și nepăsarea față de necesitatea distanțării de experiența înaintașilor, acceptarea generoasă a influențelor din partea barzilor apropiați sufletului său...

La Beniuc, iubirile nu sînt relatate, ci de-a dreptul surprinse în vibrațiile poemului, ce nu se încheagă din metafore ale cărnii, ci din efluvii ale sensibilității, de unde și naturaleța lor lacrimală. Iubiri care își au sorginea într-o tinerească tristețe, într-un genuin presentiment al rătăcirii, zădărniceii și morții...

S-ar putea explica timpuriul sentiment noptatec din poezia lui Beniuc, sentiment ce revine chiar și în opera sa ulterioară, industriuos luminată, prin datele structurale ale prea grabnicei îmbătrîniri manifestată de lirismul său în plină desfășurare...

I-a reușit lui Mihai Beniuc, prin ce are el mai bun, să reia cu măiestrie forme proprii poeziei române din jurul anului 1900, dîndu-le o reală viață și strălucire și reîmprospătînd literatura noastră printr-o expresie directă, nesofisticată metaforic, aptă să servească elanurile sincere ale ideologiei revoluționare. Pur modern se realizează el totuși în poemul politic *Drumuri* și în cele închinare aversiunii crud sau îndulcit rimbaldiene față de război: *Melița*, *Secere*, *Sub Casiopeia*; în poezii erotice ca *Lacrimi*, *Singurătate*. În plin metaforism obiectiv (mascat de subiectivitate), el reintroduce în artă, ca un neoromantic aproape naiv, dialogul dulce-crud cu cititorii, fermecătoare trădare de sine a juvenții. Versurile bune ale lui Beniuc se citesc ca scrisorile, și se păstrează în inimă ca amintirile.

I. Negoîtescu, *Analize și sinteze*, Ed. Albatros, Buc., 1976; Mihai Beniuc, *Poezii*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, Buc., 1943; Mihai Beniuc, *75 poeme*, Ed. Minerva, Buc., 1982; Eugen Simion, *Scritori români de azi*, vol. II, Ed. Cartea Românească, Buc., 1977; Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul Scriitorilor Români*, A – C, Ed. Albatros, Buc., 1995.

Ursul românesc

Orașul râde și petrece,
Huiște-n chihot, urlă strada,
Boierul dă un leu, când trece
Prin fața lui jucînd parada!
Dansează ursul românesc!

Prin nas i-au petrecut verigă,
Și tot mai mormăie, urîtul,
Mai mormăie, dar nu prea strigă,
Că-i trage cu verigă rîtul!
Dansează ursul românesc!

E mare ridicată-n labe
Și blîndă fiara fioroasă.
Prin blană-i numeri coaste slabe.
Dar nu se lasă, nu se lasă:
Dansează ursul românesc!

De două mii de ani dansează,
L-au prins de pui în miez de codru.
Hei! codru ăla-l tot visează
Dar să mai scape nu e modru.
Dansează ursul românesc!

Orașul râde și petrece,
Huiște-n chihot, urlă strada,
Boierul dă un leu când trece
Prin fața lui jucînd parada:
Dansează ursul românesc!

Latre câinii

Latre câinii cât le place,
Eu voi fi poetul totuși
Care din noroi va face
Să răsară mândri lotuși.

Stânca, rece la minune,
Tacă, tacă, grijă n'am.
Va crăpa ea, când voi spune:
Eh! deschide-te, Sesam!

Sania ne bună

Tinerețea mea
Ah, tu, sanie,
Pe cărări de nea
Și pierzanie!

Caii tăi nebuni,
Viața, dragostea,
Spulberă furtuni
Urmărind o stea.

„Și de n-o
s-ajung?”
Șovăind suspini.
Drumul este lung,
Anii sînt puțini.

Dar un cal ivit
Negru din pămînt
(Ochii-i ard cumplit
Coama lui e vînt)

Iute s-a-nhămat
Și pornesc tustrei.
Drumu-i neumblat,
Scapără scînteii.

Tinerețea mea
Ah, tu, sanie,
Pe cărări de nea
Și pierzanie!

Aicea printre ardeleni...

Aicea printre Ardeleni mă simt acasă.
În fiecare văd un nepot de-al lui Horia,
de-al lui Iancu.

Ai! ce s-or mișca-ntr-o bună zi
Munții Apuseni,
Ce s-or urni din loc, ca urieșii!

Mi-am ridicat privirile spre cer,
Dar nu-mi spune nimic mătreața lui
de stele,

Nici luna lustruită ca tingirea.
Îmi pun în schimb urechea pe inima țării
Și-aud bătăi neregulate prin
gemete surde...

Freamătă pădurea românească,
Ca-n preajma vijeliei!

Mi-am culcat capul pe lutul străbun
Alături cu alții
Ce mestecă prin somn cuvinte fără sens.
Și-am vrut să dorm.
Eu însă-aud, în noaptea ce se lasă,
Șuer de piatră pe tăiș de coasă...

Paharul morții

Să vezi inima mea,
Acest pahar
Din care Moartea bea
Un vin amar!

Bea Moartea și-i voioasă:
Hei! cârciumar,
Mai adă tu pe masă
Un vin amar.

Stăpâne, nu mai pot,
Colo 'n chelar
S'a isprăvit de tot
Cel vin amar.

Ei! lasă, frate, hai
Nu fii avar,
Că 'n pivniță tu ai
Doar vin amar.

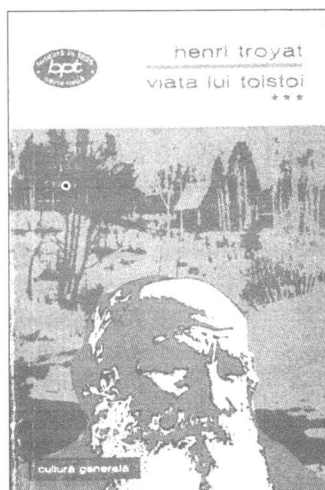
Mai palid mă scufund
În mine iar –
Paharul fierbe crunt
De vin amar.

Și Moartea bea voioasă:
Hei! cârciumar,
Mai adă tu pe masă
Un vin amar.

Nu, timpule...

Nu, timpule, să știi că nu plec.
Am hotărît să mi te-nduplec.
Sădesc în azi un tainic miune,
Alt azi va fi din el poimîine.
Și dacă multor par omidă,
Ei bine! vi-voi crisalidă.
Iar cîndva, cîndva, de mă scutur,
Albastru va-nflori un flutur.

Istoria cărții

HENRI TROYAT
VIAȚA LUI TOLSTOI

Henri Troyat,
Viața lui Tolstoi,
traducere, note și
tabele cronologice
de Paul B. Marian,
prefață de
Tatiana Nicolescu,
3 vol.,
Editura Minerva,
București, 1973

Spre deosebire de Viktor Șklovski, pentru care principalul e opera, care caută să aducă o viziune nouă în comentariul ei, care lansează ipoteze noi, Henri Troyat se ocupă de creația literară în măsura în care în operă se reflectă omul, preocupările, gândurile, ideile lui, voința lui. De aceea analiza operei nu trece pe primul plan și în genere se menține în sfera concluziilor stabilite, a interpretărilor general admise, devenite oarecum tradiționale.

Respectând rigorile și principiile unei lucrări cu caracter de istorie literară, Henri Troyat nu se arată totuși un cercetător, el nu are pasiunea faptului nou, descoperit, interpretat într-o lumină nouă, a investigației pentru a afla date și documente noi, a epuiza sursele, a demonstra și analizei critice amplu desfășurate, pînă la epuizarea ultimului argument, cu folosirea tuturor procedeelelor și mijloacelor de exploatare. H. Troyat se apropie de viața și personalitatea lui L. N. Tolstoi ca scriitor (și desigur nu putem să nu ne aducem aminte că biograful francez este un cunoscut autor de romane, de nuvele), care își propune să scrie un roman „documentar“, bazat pe date și fapte autentice, reducînd la maximum ficțiunea sau, poate, chiar eliminînd-o cu desăvîrșire. El stăpînește arta caracterizării pregnante, a portretului fizic trasat cu vigoare, a celui psihologic realizat cu pătrundere, cu intuirea universului lăuntric al omului, pe baza însemnărilor, a meditațiilor lui, a expresiei exterioare, consemnate în scris, într-un gest, într-o reflecție. Astfel, despre matusa Pelagheia Iușkova ni se spunea că „avea o inimă bună, dar minte de găină“, despre soțul ei că „era un om plăcut, spiritual, căruia îi plăcea să facă curte, să strălucească în saloane... și care nu se temea de nimic mai mult pe lumea aceasta decît să rămînă între patru ochi cu nevastă-sa al cărei aspect fizic îl întrista și a cărei

sporovăială îi spărgea urechile“... Iată portretul Taniei Bers, cumnata lui L. N. Tolstoi: „pe chipul ei slab, prelung, curgător și nas cam mare, străluceau doi ochi plini de vioiciune și de inteligență“, portret care ne amintește în liniile sale esențiale de cel al Natașei Rostova. Alexandr Mihailovici Kuzminski era „un tînăr magistrat, amabil și plicticos“. Certkov este caracterizat cu epitetul „clarvăzătorul, de neînlocuit“, „prodigios organizator și sever apărător al gândirii tolstoiene...“ H. Troyat are sentimentul scenic, dramatic, știe să dea prozei o vivacitate lăuntrică, să organizeze materialul în așa fel încît să sublinieze dinamica, mișcarea vieții. Existența frămîntată a lui Tolstoi i-a oferit un bogat material de explorare, de prelucrare și totodată o arenă pentru desfășurarea iscusinței sale. În amintirea cititorului se vor întipări scenele dureroase, dramatice ale ciocnirilor între Tolstoi și soția sa, unii dintre copiii săi, conflictele dintre Sofia Andreevna și Certkov sau scena fugii de la Iasnaia Poliana, ca și relatarea ultimelor zile de viață ale scriitorului, în gara de la Astapovo.

A scrie o carte despre viața unui creator de talia lui Lev Nikolaevici Tolstoi este un lucru greu și de răspundere. Cu toată dragostea ce i-o purta, cu toată nespusa lui admirație pentru romanul *Anna Karenina*, G. Ibrăileanu, numindu-l „colosal creator și evocator de viață“, îl asemuia totuși cu un „vîrf de granit și de gheață, inaccesibil și inospitalier...“ Henri Troyat a găsit drumul spre vîrfurile de granit, realizînd o carte care ni-l face pe Tolstoi apropiat, familiar, ne face să-i înțelegem dramatica și zbuciumata existență și, înțelegîndu-l, să-l iubim.

Tatiana NICOLESCU

Testamentul

În noaptea de 10 spre 11 iulie, Sonia îi ceru din nou lui Liovuška *Jurnalele* deținute de Certkov. Mergea în lung și în lat pe balcon în fața odăii soțului ei, amenințându-l, implorându-l, încît acesta o conjură să-l lase să doarmă. Atunci ea îl acuză că voia s-o izgonească și țipă: „Îl voi ucide pe Certkov!“ și, îmbrăcată sumar, fugi afară, în parc. După o lungă trecere de timp, întrucît nu revine, bătrînul, neliniștit, în cămașă, cu o lumînare în mînă, se duse să-i trezească pe fiul său Lev și pe doctorul Makovițki, și-i trimise în căutarea nenorocitei. O descoperiră, culcată cît era de lungă în iarba umedă. Le spuse că fusese „alungată ca un cîine“, și că se va sinucide dacă soțul ei nu va veni personal s-o roage să se întoarcă acasă. Gata să se mînie, Lev alergă la tatăl său și-i strigă că n-avea dreptul să stea comod la căldură, în timp ce soția sa, părăsită, jignită, amenința să se sinucidă. Bruftuit de acest fiu de patruzeci de ani, Lev Tolstoi îl urmă, împotriva voinței sale, în parc. După ce o mîngîie și o readuse pe Sonia, notă în *Jurnalul* său: „Abia mai trăiesc, abia. Noapte cumplită. Pînă la patru dimineața. Lev era cel mai groaznic dintre toți. Mă muștra ca și cum aș fi fost un copil și-mi porunca să mă duc s-o caut pe Sonia în parc“. Cei doi soți se culcară, frînți, fiecare în camera sa...

Era oare oboesală din partea sa, sau dorința de a se conforma propriei doctrine de non-rezistență? Fără îndoială, ideea filozofică apărea la țanc pentru a scuza slăbiciunea inimii. Avea atîta sete de liniște! A doua zi se hotărî: va lua înapoi *Jurnalele* de la Certkov, dar în loc să le dea Soniei, le va depune la o bancă, la Tula, unde vor rămîne pînă la moartea sa. Pentru a lămuri aceste intenții, scrise Soniei o scrisoare lungă:

„1. Nu voi preda nimănui *Jurnalul* pe care-l scriu în prezent, ci îl voi păstra la mine.

2. Voi relua *Jurnalele* mele anterioare de la Certkov și le voi păstra eu însumi, depunîndu-le la o bancă.

3. Dacă ești neliniștită de faptul că unele pagini ale *Jurnalului* meu, scrise sub impresia momentului și în care sînt notate ciocnirile și neînțelegerile noastre, ar putea fi folosite în viitor de biografi care ți-ar fi ostili, țin să reamintesc mai întîi de toate că o asemenea etalare de sentimente trecătoare din *Jurnalul* meu, ca și din al tău, nu va putea da niciodată o idee exactă a adevăratelor noastre legături; dar dacă totuși te temi, sînt fericit să am ocazia să spun în *Jurnalul* meu, sau sub forma unei scrisori, care sînt raporturile mele cu tine și cum apreciez viața pe care o duci.

Raporturile mele cu tine și aprecierea mea asupra vieții pe care o duci sînt următoarele: așa cum te iubeam cînd eram tînăr, n-am încetat a te iubi cu toate diversele motive de răceală dintre noi, și te mai iubesc încă. Fără a vorbi despre întreruperea raporturilor noastre conjugale (căci acest fapt nu putea decît să facă și mai sinceră expresia adevăratei dragoste), aceste motive de răceală au fost: mai întîi, îndepărtarea mea din ce în ce mai accentuată de lumea mondenă, atunci cînd tu, tu nu voiai și nu puteai să te dezinteresezi de această lume, pentru că principiile care m-au condus la convingerile mele răneau profund sentimentele tale: este cu totul firesc și nu-ți pot reproșa nimic... Temperamentul tău a devenit în acești ultimi ani din ce în ce mai irascibil, despot și neînfrînat. Manifestarea acestor trăsături de caracter n-a

putut să nu răcească, dacă nu sentimentul în sine, cel puțin exprimarea sa. Și acesta este al doilea punct. În al treilea rînd, cauza principală, fatală, este aceea de care amîndoi sîntem în mod egal nevinovați: ideea cu totul opusă pe care o avem despre sensul și țelul existenței noastre! Eu consider proprietatea drept un păcat, iar tu ca o condiție indispensabilă a vieții. Pentru a nu mă despărți de tine, m-am supus condițiilor supărătoare ale existenței noastre, în timp ce tu ai socotit această supunere ca o concesie făcută vederilor tale, iar neînțelegerea dintre noi creștea... Cît despre aprecierea mea despre viața pe care o duci, iat-o:

Eu, om desfrînat, profund vicios din punct de vedere sexual și care nu mai eram în prima tinerețe, m-am căsătorit cu tine, fată de optsprezece ani, pură, cuminte, deșteaptă și, cu tot trecutul meu vicios, ai trăit cu mine aproape cincizeci de ani, iubindu-mă, ducînd o viață de griji și suferinți, aducînd pe lume copii, crescîndu-i, îngrijindu-i pe ei și pe mine, fără a ceda ispitelor cărora le este expusă orice femeie ca tine, frumoasă și plină de sănătate. Ai trăit astfel fără ca să-ți pot face cea mai mică dojană. Cît despre faptul că nu m-ai putut urma în ascensiunea mea spirituală, într-adevăr excepțională, nu pot să te învinovățesc, căci viața lăuntrică a oricărei ființe omenitești este un secret între ea și Dumnezeu, iar ceilalți oameni n-ar putea să-i pretindă nimic. Dacă totuși ți-am cerut prea mult, m-am înșelat și-mi mărturisesc greșeala...

4. Dacă legăturile mele actuale cu Certkov te supără, sînt gata să renunț să-l văd, cu toate că trebuie să-ți spun că acest lucru va fi mai neplăcut și mai dureros pentru el decît pentru mine; dacă tu pretinzi așa ceva, o voi face.

5. Dacă n-ai accepta aceste condiții ale unei existențe pașnice și bune, voi reveni asupra făgăduielii mele de a nu te părăsi: voi pleca. Și nu pentru a mă duce la Certkov, desigur! Voi pune chiar o condiție absolută, aceea de a nu se stabili în apropierea mea. Dar eu voi pleca cu siguranță, căci îmi este cu neputință să mai trăiesc mult timp așa. Aș fi putut continua această viață, dacă aș fi fost în stare să suport în liniște suferințele tale, dar sînt incapabil... Încetează, porumbița mea, de a chinui, nu pe alții, ci pe tine însăși, căci tu suferi de o sută de ori mai mult decît ceilalți. Asta-i tot. – 14 iulie, dimineața. Lev Tolstoi“.

Această scrisoare, pe care o arată imediat Soniei, o încîntă și o neliniște deopotrivă. Se temea de o manevră destinată să o lege și mai mult. Pentru a o convinge, Lev Tolstoi o trimise imediat pe Sașa la Certkov, pentru a-i lua înapoi *Jurnalele*, în schimbul unui bilet scris de mîna sa. Tînăra fată plecă, furioasă că tatăl ei cedase asupra acestui punct esențial. Dealtfel, curînd, ea reveni fără nici o ispravă, căci el uitase, din zăpăceală, de a vorbi despre restituire în biletul pe care i-l dăduse. Redactă imediat altul, tot pentru Certkov: „Eram într-o stare de agitație atît de mare azi dimineața cînd îți scriam, încît îmi închipuiam că ți-am spus lucrul principal, adică de a restitui imediat Sașei caietele *Jurnalului*. Îți cer deci să faci acest lucru, Sașa le va duce direct la bancă. Mi-e inima grea, dar cu atît mai bine. Fă și dumneata bine cu perseverență și curaj în cele bune, scumpul meu prieten“.

Sașa plecă din nou, cu un suris răutăcios pe buze, în timp ce tatăl ei nota: „Nu știi dacă este bine, dacă nu sînt prea slab, prea împăciuitor, dar nu puteam face altfel“...

Autografe contemporane

Gabriel CHIFU

n-am ajuns prea departe pe drumul acesta

deși merg de-o viață
(pe jos, cu tramvaiul, cu mașina,
cu trenul
și iar pe jos...),
n-am ajuns prea departe
pe drumul acesta:
uneori întorc privirea și încă
mai zăresc locul
de unde am pornit cu mulți ani
în urmă –
parcă am fost pus să-mi
croiesc cale
prin păslă sau chiar
printr-un diamant;
parcă sunt o furnică silită
să străbată
trupul nesfârșit al lui Dumnezeu.
mersul meu, drumul meu
la atât se rezumă:
câteva cuvinte improvizate,
câteva cuvinte improvizate
pe care vântul de seară în joacă
le ia, le șterge demonstrativ
voind să-mi arate
că au fost scrise pe nisip.

(2003)

Biobibliografie

Gabriel Chifu s-a născut la 22 martie 1954 în orașul Calafat, fiu al lui Ion Chifu, avocat, și al Angelei Chifu, casnică.

A urmat cursurile școlii generale în Calafat (între anii 1961 – 1968) și în Băilești (1968 – 1969).

A absolvit Colegiul „Carol I” din Craiova (clasa specială de matematică), în 1973, și Facultatea de Electrotehnică din Craiova, Secția Automatizări și Calculatoare, în 1979.

A debutat în revista „România Literară”, în anul 1972, la „Poșta Redacției”, descoperit de Geo Dumitrescu.

Din 1985, este redactor la revista „Ramuri”, iar din 1991 este redactor-șef al acestei reviste editate de Uniunea Scriitorilor din România.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1980) și al P.E.N. Romanian Center (din 2002).

După 1990, a fost ales în trei mandate (1990 – 1994, 1996 – 2000, 2001 – 2005) secretar al Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor din România. Actualmente este secretar al Uniunii Scriitorilor și membru în Comitetul Director.

A publicat articole, poezie, eseuri, proză în majoritatea revistelor de cultură din țară.

În anul 1992 i-a apărut un volum de poezie în SUA, în traducere: *Angels and Gods* (versiunea engleză de Victor Olaru, cu o postfață de Richard Jackson). Poezia sa a mai fost tradusă (în reviste și în antologii) în Anglia, Italia, Iugoslavia, Grecia, China, Statele Unite, Slovacia, Haiti, Belgia.

A participat la dezbateri, festivaluri internaționale și conferințe în China, Ungaria, Grecia, SUA, România, Iugoslavia ș.a.

Opera

Poezie:

Sălaş în inimă, Ed. Eminescu, București, 1976;

Realul eruptiv, Ed. Eminescu, București, 1979;

O interpretare a Purgatoriului, Ed. Eminescu, București, 1982;

Lamura, Ed. Eminescu, București, 1983;

Omul nețărnut, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987;

Povestea țării latine din Est, Ed. Eminescu, București, 1994;

La marginea lui Dumnezeu, Ed. Cartea Românească, București, 1998;

Bastonul de orb, Ed. Cartea Românească, București, 2003;

Lacătul de aur, antologie, Colecția Hyperion, Ed. Cartea Românească, București, 2004;

O sută de poeme, antologie, Ed. Ramuri, Craiova, 2006.

Romane:

Unde se odihnesc vulturii, Ed. Eminescu, București, 1987;

Valul și stânca, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1989;

Maratonul învinșilor, Ed. Cartea Românească, București, 1997;

Cartograful puterii, Ed. Cartea Românească, București, 2000;

Povestirile lui Cesar Leofu, Ed. Cartea Românească, București, 2002;

Visul copilului care pășeste pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunțită, Editura Polirom, Iași, 2004.

Premii, distincții:

Este în trei rânduri deținătorul Premiului Uniunii Scriitorilor: pentru debut (*Sălaş în inimă*), în 1976; pentru roman (*Maratonul învinșilor*), în 1997, și pentru poezie (*La marginea lui Dumnezeu*), în 1998.

Premiul Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor, în 1983 și 1994.

Premiul de poezie al C.C. al U.T.C., 1984.

Premiul de haiku al Comunei Literare Vârșeț-Serbia, 1987.

Premiul revistei „Amfiteatru” (1975).

Premiul revistei „Lucaefărul” (1976).

Premiul revistei „Convorbiri Literare” (2000).

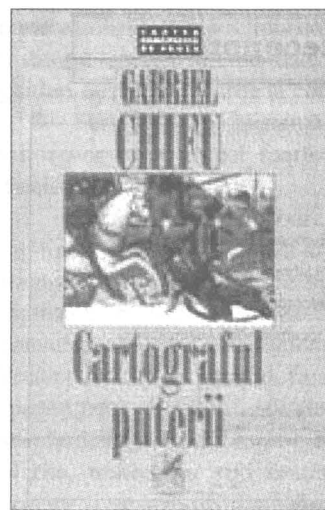
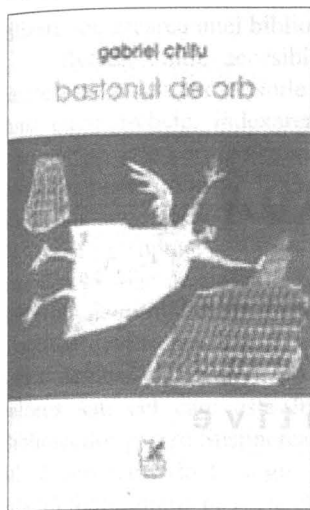
Premiul revistei „Tomis” (2001).

Premiul revistei „Poesis” (2003).

Premiul de excelență „Laurențiu Ulici” al Fundației „Lucaefărul” (2004).

Este cetățean de onoare al municipiului Calafat.

Este distins cu titlul „Meritul Cultural” în grad de ofițer.

noaptea dimineța cimitir de zei

scenă repetată exasperant la infinit.
 noaptea cad în mine însumi
 de la cea mai mare înălțime a mea.
 sub propriii mei ochi are loc propria mea prăbușire.
 cu plăcere perversă, cu o nedisimulată dorință de cruzime,
 cum se uitau spectatorii romei la gladiatorii sfâșiați de lei,
 așa mă uit eu la mine cum cad și
 mă fac praf. dimineța
 adun ce-a mai rămas. un braț,
 inima golită (ce s-a ales și de ea, binecuvântata,
 cea în formă de cruce!...),
 gura plină de cuvinte aiurea,
 creierul (în care tocmai a sucombat iarăși visul despre
 limba ideală) și tot felul de organe sângerânde cărora
 nu le știu numele, în școală am avut notă mică la anatomie.
 mă recompun în grabă, alandala și eliptic,
 o pornesc voios prin viață,
 mă cârlesc de mântuială,
 golurile le umplu cu plastilină, cu vată, cu ghemotoace de ziare,
 (ah, ce persoană respectabilă făcută din sânge amestecat
 cu vorbe și plastilină), miros a gilllette.
 eu strălucitoare piramidă făurită din repetatele mele morți suprapuse,
 eu incapabil să nasc din pântecul gravid al minții mele visul despre
 limba ideală (aș putea fi considerat pe drept cuvânt
 ucigașul său în serie, noapte de noapte, nu?...).
 eu dimineța voios o pornesc prin viață
 ca atunci când eram pionier
 și culegeam romaniță pentru patrie și partid,
 eu pelerin zdrențuit pe dinăuntru, pelerin legat la ochi,
 cimitir de zei.

(2003)

discuții literare

îmi las trupul în redacție să poarte interminabile
 discuții literare.
 ies din el fără regrete ca dintr-o cameră de hotel ieștin.
 pornesc însingurat pelerin
 prin țări abstracte țări agonice țări piramidale
 țări invizibile.
 ajung lângă un cuvânt vechi
 rostit de pavel acum două mii de ani.
 degetele privirii mele îl ating.

frânghiile pe care coborau îngerii

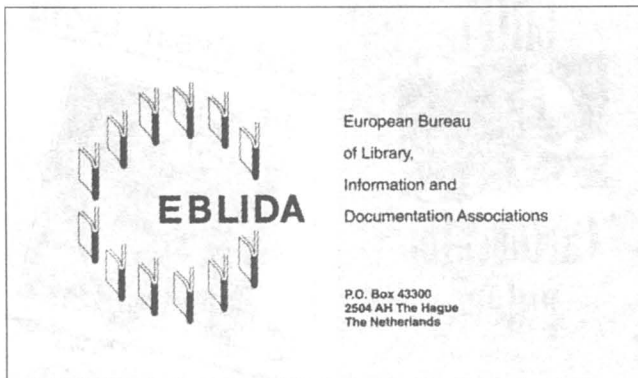
la început cuvintele erau un fel de frânghii
 pe care coborau din cer,
 printre noi, îngerii. ca acrobații
 sub cupola cercului, ca trupele
 de comando din elicopterele lor speciale.
 se amestecau printre noi, fiecare aveam îngerul său
 care ne semăna perfect. (prin venele noastre
 curgea sânge
 exact cu viteza cu care prin venele lor
 curgea lumină.) parecă am fi umblat
 mereu cu o oglindă la noi în care ne zăream chipul.
 el, dublul, îngerul, se apropia de fiecare dintre noi
 amețitor
 până când ne îmbrăca pe de-a-ntregul ca o piele.
 îngerii sosiți de sus pe cuvintele ca niște frânghii
 intrau și ieșeau
 din noi ca de-acasă, țineau atât
 cât țineau trupurile noastre.
 apoi, hârști, niște nevăzute și neiertătoare
 foarfeci vii
 (pseudonim legat la ochi al morții?...)
 au tăiat frânghiile și îngerii care au mai apucat
 s-au cățarat pentru totdeauna la cer.
 ceilalți au rămas jos, s-au oșilit
 ca plantele fără rădăcini și neudate.
 vorbirea a devenit o lămâie goală pe dinăuntru.
 o veioză cu întuneric. o locuință fără
 ferestre și uși.
 o inimă care doarme în timp ce stăpânul ei aleargă.
 o mare care vinuește lipsită de apă.

(2003)

picioarele privirii mele îl escaladează ca pe un munte.
 se apropie un elefant grăbit,
 abia mă feresc din calea lui,
 calcă peste cuvânt îl sparge,
 din el se revarsă o mare roșie învechită,
 imundă totul, valuri sfâșiate ajung
 până în redacție – nu știu să-not,
 aș chema salvamarii.

(2003)

Meridian biblioteconomic

EBLIDA

Orizonturi
Programe
Inițiativă

Digitizarea colecțiilor de bibliotecă în Europa

Gabriela TOMA

Atelierul LIBER – EBLIDA despre Digitizare, care va avea loc la Biblioteca Regală din Copenhaga, în perioada 24 – 26 octombrie 2007, va fi intitulat *Digitizarea colecțiilor de bibliotecă în Europa*. Dintre lucrările care ne-au atras atenția este cea legată de *cazul Marii Britanii*, analizat din perspectiva unui studiu al Universității Loughborough privind starea actuală a digitizării în Marea Britanie, cerut de JISC (Comitetul Unit al Sistemelor Informaționale) și CURL (Consortiul Bibliotecilor Universitare de Cercetare), apoi studiul lui David Bearman, *Critica lui Jean-Noël Jeaneney asupra proiectului Google: digitizarea cărții în sectorul privat și politica bibliotecii digitale* și cel al lui Ronald Milne privitor la *Proiectul Google de digitizare masivă la Oxford*.

Mesajul principal al studiului despre cazul Marii Britanii îl constituie prioritatea digitizării în contextul unui material imens nedigitizat existent în muzee, biblioteci, arhive și reviste. Accentul se pune pe crearea resurselor cu valoare adăugată și a instrumentelor de înțelegere pentru utilizatorul final. Cercetarea realizată de Universitatea din Loughborough recomandă trei aspecte de care să se țină seama – realizarea unui cadru pentru digitizare, coordonarea serviciilor existente și investigarea nevoilor utilizatorilor.

Programele viitoare de digitizare vor trebui să răspundă nevoilor actuale, nu teoretice ale acestora. În Marea Britanie există numeroase instituții care se ocupă de digitizare, dar fiecare propune varianta sa de lucru, neavând nici una dintre ele o viziune de ansamblu. Există, de asemenea, programe finanțate de UE, printre care MINERVA, care coordonează activitățile de digitizare. Cercetarea Universității din Loughborough mai relevă fragmentări în toate componentele infrastructurii de digitizare: înregistrările materialelor disponibile, resursele electronice pentru diferite discipline, metadatele și standardele folosite, serviciile de consultanță, metodele de autentificare. De aici reies anumite disfuncționalități legate de metadatele necorespunzătoare, de lipsa cooperării. Teamă că o presiune „naționalistă” ar putea elimina inovațiile la nivel local se anulează prin natura flexibilă a cadrului care să fie

coordonat și distribuit mai degrabă decât centralizat, asigurând funcționarea unei rețele eficiente.

În Marea Britanie există un material digitizat bogat, iar investițiile în proiecte de digitizare au ajuns la o valoare de 130 de milioane de lire din banii publici în 10 ani. Multe tipuri de materiale sunt on-line, de la manuscrise la fișiere audio și video. În același timp, nu există nici o înregistrare care să ilustreze proiectele individuale de digitizare, nici o resursă-autoritate care să ajute la identificarea și prevenirea duplicatelor. Este necesar, așadar, un consens legat de documente, de metadate și formatele fișierelor. Finanțatorii nu intenționează să colaboreze pentru furnizarea unui fond comun pentru proiectele de digitizare, iar mulți sunt interesați și pun condiții legate de prezervarea de lungă durată și stabilitatea resurselor. Proiectul Google pentru Biblioteca Digitală va urgenta colaborarea în domeniul digitizării.

Dezvoltarea metodologică în educație și cercetare, accesibilitatea resurselor au fost modificate de noul val al programelor de digitizare, care vin să completeze și să susțină traseul educațional la toate nivelele, până la navigarea ocazională de acasă în vederea informării și educației permanente. Datorită dezvoltării tehnologice, o cantitate enormă de material digital flexibil și detaliat a fost adunat într-un timp destul de scurt. Dezvoltările în Tehnologia Informației și a Comunicațiilor și oportunitățile de finanțare au încurajat proiectele locale de digitizare, dictate de circumstanțe specifice, la o scală mică, izolată. Proliferarea standardelor și a formatelor pentru surrogatele digitale și numărul instituțiilor de consultanță care încurajau o schemă sau alta nu au făcut decât să producă o mai mare confuzie, alături de implicarea editorilor comerciali și evoluția continuă a modelelor de afaceri pentru proiecte.

Prezența monografiilor pe rafturi este complementară accesului instantaneu al unui punct de lucru, iar existența unor facilități de regăsire a informației schimbă comportamentul și așteptările utilizatorilor. Un studiu realizat de Biroul Național de Audit confirmă faptul că în Marea Britanie nu există o politică în ceea ce privește selectarea materialelor pentru di-

gitzare sau crearea unei biblioteci digitale vaste.

Relația dintre accesibilitatea materialelor digitale și cerere este axiomatică. Noile forme de acces sunt căutarea după cuvinte-cheie, indexarea complexă, referințele încrucișate pe care le permite catalogarea electronică. Materialele fragile și inaccesibile pot fi păstrate sub forma unui surrogat de o specializare digitală la standarde înalte.

Se presupune că nu va fi posibil să se digitizeze toate materialele, dar dezvoltările viitoare în domeniu trebuie să răspundă nevoilor cercetătorilor, iar identificarea cererilor lor specifice devine o prioritate. O întrebare recurentă este cea legată de tipul de material care ar trebui digitizat – cel rar și valoros sau cel care este foarte solicitat. RSLG (Grupul Bibliotecilor pentru Susținerea Cercetării) a concluzionat faptul că cercetarea în biologie și medicină se bazează, într-o măsură foarte mare, pe revistele electronice, pe bazele de date full-text, iar cercetătorii științelor umaniste și din artă preferă documentele fizice. Oamenii de știință preferă căutările stricte, la obiect. Resursele neconvenționale de cercetare sunt rar folosite.

Cercetarea de la Universitatea din Loughborough a chestionat 34 de instituții cu experiență în digitizare. Una dintre concluziile evidente a fost legată de îmbunătățirea accesului la materialele unice, fiind cel mai utilizat motiv pentru implementarea unor astfel de proiecte. Selecția criteriilor este diferită de la o instituție la alta, unele stabilind strategii, altele fiind influențate de nevoile pieței și de feedback-ul utilizatorilor, precum și de opinia unor focus-grupuri, răspunsul la curente actuale, popularitatea unor documente în diferite discipline. Uneori selecția materialelor a fost rezultatul colaborării între editori, bibliotecari, academicieni și curatori.

Digitizarea nu poate avea loc în lipsa unui finanțator, de obicei din exteriorul instituției, iar intervievații au considerat că sunt multe alte materiale care trebuie digitizate, având desigur un suport financiar clar.

În ceea ce privește standardele, acestea s-au înmulțit, lucru inevitabil și uneori de dorit, ținând cont de faptul că în viitor acestea trebuie să fie flexibile și adaptabile unor anumite circumstanțe. Acest lucru ascunde însă un risc: având prea multe standarde este ca și cum nu ar exista nici unul, fragmentând infrastructura Marii Britanii în domeniul digitizării. Ținând cont de faptul că digitizarea este un proces de lungă durată și costisitor din punct de vedere financiar, trebuie gândit un standard care să răspundă cerințelor viitoare și dezvoltărilor tehnologice ulterioare.

Prin asigurarea unor resurse electronice viabile și interoperabile, se poate dobândi o experiență de mare calitate. Se dorește astfel un consens privind schemele de metadata și formatele fișierelor (TIFF, JPEG, PDF, XML).

Crearea de metadata a devenit o problemă mai urgentă decât digitizarea în sine. Relația dintre catalogare și digitizare este interdependentă. O descriere digitală săracă a resurselor produce riscul ca acestea să nu poată fi localizate.

Existența unor servicii de asistență care oferă recomandări managerilor de proiecte în domeniul digitizării constituie un motiv în plus pentru cooperare și consolidare a unui format unic, ținând cont și de faptul că există o supra-

punere considerabilă a tipurilor de asistență oferite de diferite instituții; acestea includ liste expediate, ateliere, publicații, ghiduri despre standarde și conservare.

Serviciile de asistență interviuate consideră că în viitor vor avea un rol foarte important în domeniul metadatelor și al standardelor.

Structurile finanțatoare și oportunitățile în domeniul digitizării este un alt subiect analizat din aceeași perspectivă a fragmentării și realizării pe scurtă durată. Orice program de digitizare implică mai multe costuri: documentare, pregătire, conversie de date, echipament, resurse umane și întreținere. Proiectele sunt, în general, finanțate de bugetele instituției, de sponsorizări și donații private. Așa cum reiese din alegerea standardelor, a tipurilor de materiale digitizate și a asistenței oferite, toate stau sub semnul lipsei de coordonare, prin urmare și structurile finanțatoare au aceeași soartă. Finanțatorii acoperă anumite sectoare, altele doar muzeele, bibliotecile sau arhivele. Nu există totuși o singură sursă autoritară pentru consultarea potențialilor finanțatori.

Finanțatorii nu intenționează să coopereze pentru a susține proiecte majore. Există o relație crucială între viitorul digitizării și viitorul oportunităților de finanțare. Managerii de proiecte în acest domeniu sunt îngrijorați de situația viitoare, întrucât posibilitățile sunt contingente, limitate în funcție de circumstanțe exterioare procesului, iar întreținerea resurselor nu este garantată în timp. În lipsa cooperării între finanțatori, există relații relativ simbiotice între aceștia și serviciile de asistență.

În ceea ce privește proiectul Bibliotecii Digitale lansat de Google, acesta este văzut ca o subminare a tipului de plată pentru furnizarea conținutului digitizat de către finanțatori-editori intervievați de Loughborough. Google pretinde că nu intenționează să înlocuiască sau să descurajeze finanțarea eforturilor celorlalți care lucrează la digitizarea colecțiilor de bibliotecă și speră ca, prin gestul lor, să atragă atenția asupra nevoii inițiativelor de realizare a bibliotecilor virtuale în lumea întreagă.

Noile modalități de cooperare – dincolo de acționarii tot mai diverși (de la Biblioteca Britanică la editori comerciali, de la trusturi caritabile la consilii de cercetare) – se îndreaptă spre companii precum ProQuest, care are ca scop și expertiză digitizarea, dar căreia îi lipsește conținutul și care poate opera/coopera în baza unui profit. Editorii întâmpină o nouă provocare a fuziunii de genul celei între biblioteci și companii precum Google pentru digitizare și furnizare a conținutului. Un exemplu puternic de model nou de susținere a cercetării prin finanțarea strategică a digitizării este parteneriatul dintre JISC / Wellcome Trust / Biblioteca Națională de Medicină, în colaborare cu Medical Journals Backfiles, reprezentând un model încheiat de expertiză, inițiativă și finanțare.

Studiul realizat de Universitatea din Loughborough nu cere stabilirea unei strategii unice pentru finanțarea digitizării în Marea Britanie, ci face propuneri de cooperare în privința finanțării, cum ar fi parteneriatul public – privat. Lipsa cooperării se observă în toate segmentele procesului de digitizare, fiind totuși remarcabil faptul că s-au înregistrat succese în ciuda schismelor evidente.

Proiectul european „eMobS“

Povestiri Europene Mobile

Partenerii Proiectului: Universitatea din Bremen – dl. Martin Koplin, Coordonator și Purtător de cuvânt al Grupului de Cercetări M2C.

Grupul de cercetări media M2C de la Universitatea de Științe Aplicate din Bremen (Germania) și partenerul local – Biblioteca de Stat din Bremen invită Instituția Dvs. să ia parte la proiectul european intercultural *Povestiri Europene Mobile – eMobS* (titlu în lucru). Proiectul va fi inclus în cadrul de lucru al Uniunii Europene. Parlamentul și Consiliul European au desemnat anul 2008 ca fiind *Anul Dialogului Intercultural*.

eMobS este un eveniment moderat/dirijat la nivel european, legat de povestiri, unde participanții pot explora, prin intermediul jocului, teme europene și interculturale. Temele se bazează pe combinațiile de fotografie și text, rezultate din filmele animate, care sunt luate în considerare și evaluate. Va fi luat în considerare, ca eveniment, locul în care spațiul social, intercultural și cultural va întâlni noile „tehnic culturale“ care provin din utilizarea mediilor electronice ale copiilor și tinerilor: telefoanele mobile și navigarea on-line, care presupun creativitate și joc.

Copiii și tinerii sunt interesați de subiecte și tematici reale ale zilelor noastre și au nevoia de a comunica. Ei sunt dornici să folosească telefonul mobil ca suport media (tehnicile de comunicare prin SMS și MMS), platforma comună Web 2.0 (de ex. YouTube) și tot felul de jocuri în rețea.

Creativitatea, curiozitatea și simțul ludic sunt considerate a fi „tehnic culturale“ – o bază pentru dialog intercultural, care constituie, de fapt, **ținta proiectului**. Pentru participarea în acest proiect partenerii nu au nevoie de cunoștințe tehnice suplimentare. De asemenea, spunerea și transmiterea povestirilor se bazează pe principiul simplității și al conciziei. Nu e necesară o tehnică specială.

1. Informații despre eMobS: informații suplimentare se regăsesc la adresa: www.mystory-eu.de/

2. Beneficii pentru instituțiile culturale implicate

- Participarea la un proiect european intercultural vast, cu un grad ridicat de simbolism;
- Parte a unui domeniu fierbinte în comunicarea interculturală;
- Preluarea costurilor și a suportului tehnic de către proiect;
- Preluarea costurilor de publicitate și promovare de către proiect;
- Optimizarea și integrarea noilor grupuri de vizitatori;
- Planificare puțină, dar eficiență maximă.

3. Realizarea proiectului

Partenerii și participanții la acest proiect european al povestirilor pe suport mobil vor scrie, pe o tematică relevantă, scurte articole în limba engleză, pe care le vor traduce apoi în limba națională. Pe o platformă on-line comună, participanții

vor primi *frânturi de text* sau *cuvinte-cheie* via e-mail sau prin SMS. Participanții vor beneficia de un anumit timp spre a crea o interpretare personală pe care să o trimită apoi prin MMS (combinație text și imagine) cu ajutorul telefonului mobil sau prin e-mail. Pe platforma on-line, fotografiile individuale sunt evaluate și selectate prin colaborare de către participanți. De la cele mai bune fotografii se generează apoi filmele animate, care sunt din nou supuse evaluării la nivel european. Pe această platformă on-line, participanții își pot schimba strategia de joc și pot comunica în funcțiile de tematicile apărute.

Participanții implicați activ în acest proiect vor fi invitați ca reprezentanți ai țării lor la un eveniment central la sfârșitul acestui joc de povestiri. După câteva runde de joc, proiectul se va încheia cu un eveniment regizat și filmat, care se poate desfășura chiar la sediul instituției partenere sau în vecinătate.

4. Parteneri posibili

Biblioteci publice, muzee, centre de artă, galerii, școli, centre culturale de tineret, instituții culturale din cele 27 de state membre UE, care își desfășoară activitatea sau care se poziționează într-un dialog intercultural și au o experiență relevantă. Vor fi evidențiate suportul digital (ca mijloc de comunicare), așteptările tinerilor, jocurile on-line și avantajele noilor medii de comunicare.

5. Resursele și rolul partenerilor proiectului

- Comunicarea la nivel național;
- Comunicarea locală între participanți;
- Muncă în echipă concentrată pe tematici, compunere de texte scurte și rol de moderator local;
- Dacă se dorește, se mai poate integra un partener local;
- Comunicarea și crearea de eveniment local;
- Promovarea.

6. Suportul și sprijinul Universității din Bremen și al lui M2C constă în:

- Coordonarea proiectului;
- Suport maxim în timpul aplicației;
- Coordonarea raporturilor;
- Contabilitatea centrală și ajutor în problemele financiare apărute;
- Echipament și suport tehnic;
- Suport în procesul de selecție și moderare a textelor;
- Asigurarea publicității;
- Comunicare la nivel internațional;
- Dacă UE consideră necesar, interconectare cu alte programe și acțiuni specifice.

7. Programul

Se înscrie în Programul-Cadru al Uniunii Europene pentru cultură, 2007 – 2013, program special de dialog intercultural.

La adresa: http://ec.europa.eu/culture/eac/dialogue/open_07_2007_en.html

8. Finanțările proiectului

Proiectul „eMobS“ aplică pentru bugetul UE în valoare de 300.000 Euro. Acesta reprezintă până la 80% din costurile totale ale proiectului, calculate în valoare de 360.000 Euro.

Partenerii la proiect trebuie să aducă și o contribuție, un procent de 25% din cost, ceea ce înseamnă în Euro 75.000. Fiecare partener poate să vină cu un buget la acest proiect, care să nu scadă sub 25% din volumul pe care-l primește instituția. Bunurile/valorile, dincolo de munca propriu-zisă, nu se vor lua în considerare. Contabilitatea va fi defalcată pe parteneri. Partenerii în acest proiect își vor clarifica finanțele cu contabilitatea centrală ținută de Universitatea de Științe Aplicate din Bremen.

Traducerile, deplasările, atelierile de lucru, publicitatea aferentă vor fi suportate, în privința costului, de Uniunea Europeană.

9. Scopurile proiectului

- Să realizeze o activitate cu un înalt nivel de simbolism european;
- Să promoveze dialogul intercultural și identitatea europeană;
- Să atingă nevoile cât mai multor cetățeni;
- Să sensibilizeze față de tematici diferite ale dialogului intercultural;
- Să facă vizibilă această comunicare pe o platformă comună;

- Să fuzioneze cu modul de gândire al tinerilor, ca țintă principală.

10. Perioada și termenele proiectului

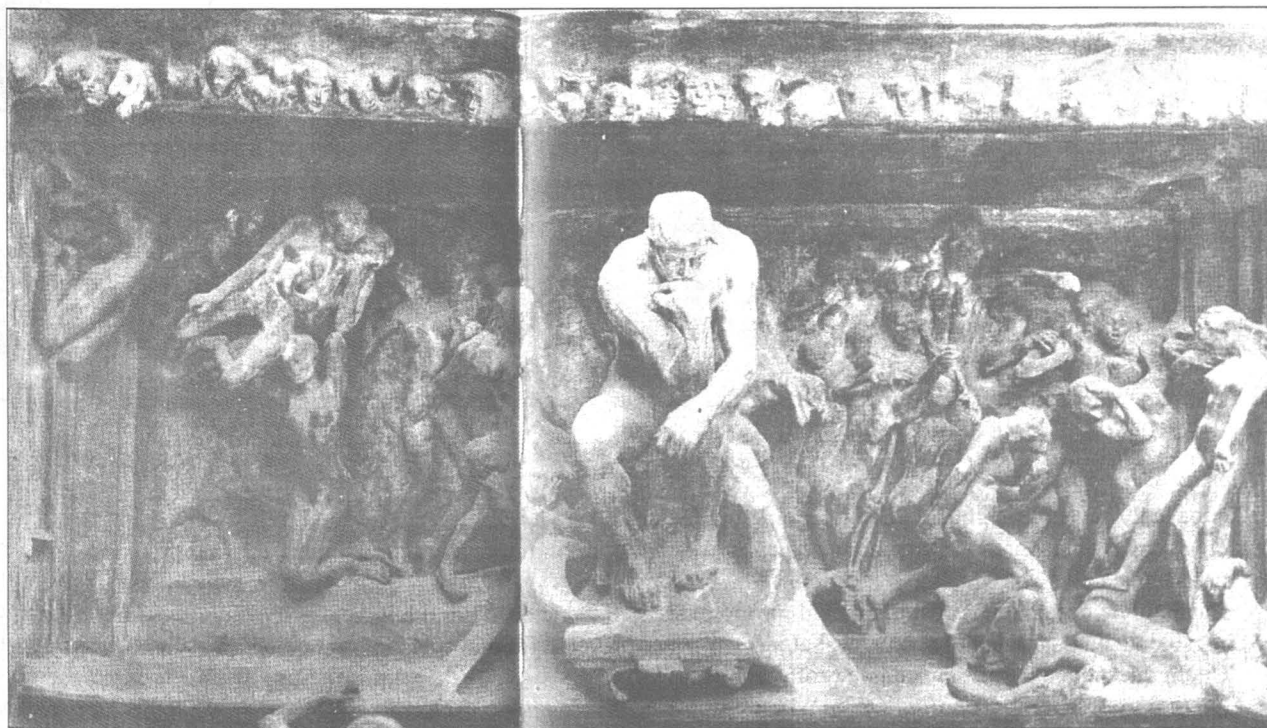
- 20 iulie 2007 – identificarea instituțiilor partenere care vor să intre în proiect;
- 25 iulie 2007 – întoarcerea formularelor de aplicație către parteneri;
- 31 iulie 2007 – încheierea oficială a aplicației de înscriere în proiect;
- septembrie – noiembrie 2007 – se așteaptă decizia Comisiei Europene;
- la începutul lui 2008 – demararea proiectului „eMobS“;
- la sfârșitul lui 2008 – încheierea oficială a proiectului.

Traducere de Irina STOLTZ

Notă:

Biblioteca Metropolitană București a fost înscrisă drept co-partener în urma completării formularelor primite pe e-mail, în data de 25.07.2007, ca urmare a unei corespondențe electronice cu Universitatea din Bremen.

Suntem la ora actuală parteneri cu drepturi depline în accesarea de fonduri europene, o experiență necesară și inedită pentru Bibliotecă, alături de alte țări din spațiul balcanic, dar și de Germania, țară cu tradiție în accesarea de fonduri de la Uniunea Europeană.

Poarta Infernului

Din viața filialelor Bibliotecii Metropolitane București

Lansări de carte

Viața sfârtecătă între Răsărit și Apus este un volum de memorii care reprezintă nu numai o sumă de mărturii autobiografice, dar și o cronică inedită a sfârșitului de veac 20, prin care autorul Denis Buican face ample referiri la România natală și la Franța adoptivă.

Denis Buican, de formație pluridisciplinară, este doctor în științe naturale și în litere la Sorbona. A publicat cărți de notorietate internațională despre mari biologi (Gregor Mendel, Charles Darwin, Jean Rostand), lucrări de istoria geneticii și evoluționism, traduse în numeroase limbi. A elaborat teoria sinergică, precum și o nouă teorie a cunoașterii, biognoseologia.

„Ajuns – la 35 de ani – cu prilejul unui congres internațional la Paris și rămas în Occident, înșelat de făgăduieli mincinoase făcute la cel mai înalt nivel al statului francez, am regăsit în Universitatea din Franța – și în corupția politică și polițistă – aproape toate comportamentele de insecte dăunătoare pe care le speram lăsate în urmă în atmosfera totalitară a Bucureștiului...”

Cartea lui Denis Buican (descendent al familiei boierești Peligrad), apărută la Editura CD Press, a fost lansată miercuri, 3 octombrie 2007, la Sediul Central „Mihail Sadoveanu” al Bibliotecii Metropolitane București, în prezența unor personalități ale vieții culturale românești.

Evenimentul a fost onorat de dr. Florin Rotaru, directorul general al Bibliotecii, Costin Diaconescu, directorul Editurii CD Press, și George Corbu, redactorul cărții.

Sâmbătă, 29 septembrie 2007, la Biblioteca „Ioan Slavici”, a avut loc lansarea celui de-al treilea volum de versuri al poetei Ligia Cristina Oprea – *Toamna unei primăveri* – apărut la Editura Semne. Programul a cuprins și o expoziție de pictură semnată de poetă.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de d-na Viorica Matei, redactor la Editura Semne și îngrijitorul acestui volum, care a scos în evidență nu doar talentul poetei, ci și al pictoriței, manifestarea fiind în egală măsură o bucurie a spiritului și a privirii.

Cităm din prefața cărții, semnată de prof. Lelia Rădulescu:

„Prin poezia sa, Ligia Cristina Oprea a descoperit singură drumul spre Cuvânt, spre rostirea de sine, și nu oricum, ci spre o rostire în «nobil alabastru». Versurile ei, așa cum însăși mărturisește, sunt «versuri albe, ca o licoare-miracol, pentru cei care iubesc viața».”

După o mărturisire de credință privind calea pe care și-a asumat-o în rostirea de sine prin cuvânt și culoare, poeta a oferit autografe celor prezenți la manifestare.

Pașii lui Coșbuc prin București

În 1889, anul intrării poetului în faza superioară a evoluției sale, un important eveniment biografic vine, parcă, să tragă hotar despărțitor între anii de frenezie tinerească și căutări, petrecuți la Sibiu, și noua vârstă sufletească, ce începuse și care avea să se desfășoare în cu totul alte condiții decât cele cunoscute anterior. Chemat de Maiorescu, entuziasmat de Nunta Zamfirei, la București, Coșbuc are, în sfârșit, prilejul în toamna anului amintit, să-și înfăptuiască vechiul proiect de a se stabili în „regat”... După 1890, autorul Nunții Zamfirei și-a publicat cele mai multe dintre poeziile viabile.

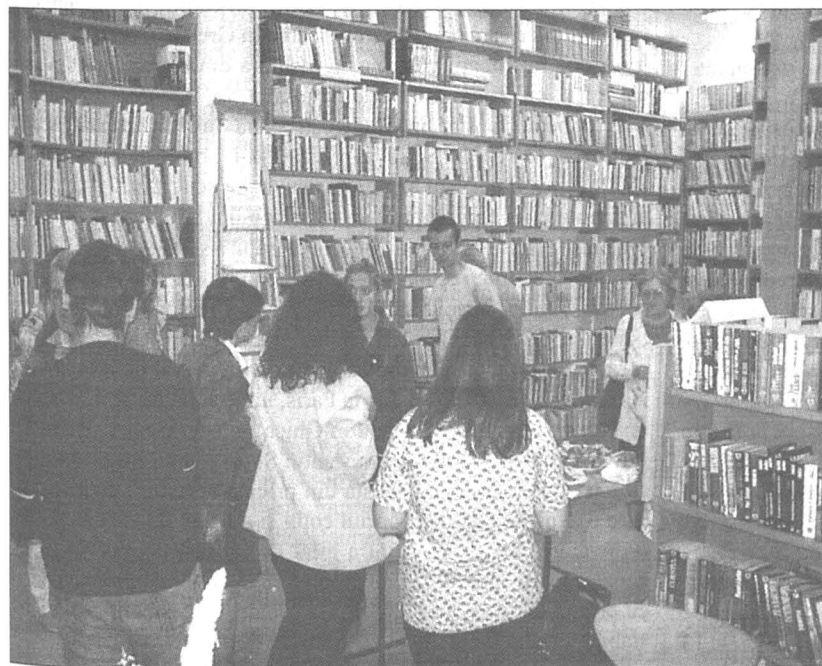
Așa prezintă Dumitru Micu, în monografia *George Coșbuc*, începutul perioadei bucureștene a poetului.

Joi, 27 septembrie 2007, la Biblioteca „George Coșbuc” a fost aniversat patronul spiritual al instituției, manifestarea punctând tocmai această perioadă.

Din program: evocarea perioadei bucureștene a scriitorului de către dl. Corneliu Lupeș – Șef Secție Muzee Memoriale, Muzeul Național al Literaturii Române, prezentarea PowerPoint „10 ani de Memorie Comunitară”, ținută de Florin Preda – Serviciul Memorie Comunitară al Bibliotecii Metropolitane, care a făcut cunoștință publicului cu Bucureștii lui Coșbuc, și un program literar și muzical pe versuri de George Coșbuc, susținut de elevii clasei a VII-a E a Școlii Nr. 190 – de Sud.

La finalul manifestării, au fost acordate diplome de merit pentru cel mai activ utilizator al bibliotecii – d-na Mihaela Drăgănescu, pentru cel mai fidel utilizator al bibliotecii – d-na Emilia Ciobanu și, nu în ultimul rând, diploma pentru cea mai bună colaborare Școlii Nr. 190 – de Sud, reprezentată de d-na profesoară de limba și literatura română Niculina Bănescu, coordonatoarea elevilor prezenți.

Mulțumim colegelor bibliotecare pentru participarea la această manifestare.

Ecouri enesciene

Ecouri enesciene s-au făcut auzite la Biblioteca „Nicolae Bălcescu”, joi 4 octombrie 2007. În acordurile *Rapsoziilor Române*, utilizatori, dar și bibliotecari, au parcurs un itinerar prin casele memoriale Enescu, prezentat de dl. Corneliu Lupeș – casele de la Liveni, Tescani, Sinaia, București. A urmat prezentarea PowerPoint *Enescu – Românul, Muzicianul, Geniul*, oferită de Florin Preda. De asemenea, au fost prezenți membrii ONG *We care – Ne pasă*.

Din programul manifestării a făcut parte și vernisajul expoziției de artă aplicată *Teme...autumnale*, semnată de Georgeta Ionescu.

Florentina DOBROGEANU-
IPSILANTE

Orizonturi**leșeni și moldoveni în contextul cultural parizian**

(II)

Jean-Yves CONRAD

Prinți ai Moldovei

Pe frontispiciul bibliotecii Sainte-Geneviève, la nr. 10 din Piața Panthéon, o știu acum toți românii instruiți, se află înscris numele lui **Dimitrie Cantemir**.

În cimitirul Père-Lachaise își doarme somnul de veci **Hélène Kogalnitchano**, văduvă Casimir, decedată la 4 decembrie 1849, sora lui **Mihail Kogălniceanu**, istoric, prim-ministru român, cel prin mâna căruia au trecut, înainte de a fi adoptate, principalele proiecte de reforme pentru constituirea statului modern român. Pe vremea când să găsea la Luneville, apoi la Berlin, între 1836 și 1839, îi scria Elenei, rămasă acasă, fără a le uita și pe celelalte surori, scrisori într-o franceză caldă, prin care-i recomanda insistent să iubească lectura, să se cultive, dându-i nesfârșite liste de autori ori titluri de cărți și reviste franceze.

Tot aici se află mormântul, din marmură albă, cu bustul doamnei și un cap de copil supraveghind pe mama sa. În stânga și în dreapta lui, se poate citi în litere vechi românești: „*Martha De Swiecinska născută Bossy*“, „Născută la Iași, România, 1883. Decedată la Paris, 1915“, iar în față: „*Mea manissimus Maritus Georgus Marmorea Meffegitad MCMXVI*“.

Părăsim Père-Lachaise și ne îndreptăm imaginația spre cimitirul din comuna Le Mée-sur-Seine, lângă Melun (dep. Seine-et-Marne), la 45 kilometri în sudul Parisului, unde, într-un impozant monument-cavou, odihnește ultimul domnitor al Moldovei, **Grigore V. Ghica** (1849 – 1853, 1854 – 1856) și o mare parte a familiei sale. În 1856, când armata austriacă a invadat Moldova, familia Ghica (domnitorul, a treia lui soție și cei doi copii ai lor, Grigore și Ferdinand) s-a retras în Franța. Puțin după aceea, la 24 august 1857, la ora 21, domnitorul s-a sinucis cu o armă, pe proprietatea sa de la castelul Fraguier, la vârsta de 50 de ani.

Iată membrii familiei înhumați aici, în cavoul principal:

- prințul **Grigore V. Ghica** (1807 – 1857);
- prințesa **Marie-Prudence Euphrosine Ghica**, născută Rollin (1817 – 28 decembrie 1889), care era guvernanta celor 6 copii ai săi născuți dintr-o căsătorie anterioară, și care i-a devenit amantă spre sfârșitul domniei. Deși au avut doi copii în afara căsătoriei (Grigore în 1851 și Ferdinand în 1853), amantii s-au căsătorit civil la Primăria din Paris în prima duminică din octombrie 1856 (pe când familia locuia mai mult la Hôtel Meurice), înainte de a se cununa religios la capela ortodoxă română din strada Racine nr. 22, slujba fiind oficiată de arhiepiscopul Iosafat Snagoveanu;
- prințul **Ferdinand Ghica**, mezinul lor, născut la Iași în 1853 și mort la La Tronche, în apropiere de Grenoble, în 1933;
- prințesa **Marie-Ferdinand Ghica**, născută Marie Percher Goliand, a doua soție a prințului Ferdinand (2 februarie 1861 – 31 februarie 1907);
- prințul **Alexandru Ghica** (București, 1914 – Cannes, 2001), nepot al prințului Ferdinand Ghica;
- prințul **Dimitrie Ion Ghica** (21 ianuarie 1875 – 13 octombrie 1967), nepot al prințului **Grigore Ghica** și fiu al generalului prinț **Ion Ghica**. Diplomat eminent (Sofia, Roma, Paris și Bruxelles), a participat activ, pe timpul încheierii Antantei Balcanice (1912 – 1913), la scoaterea României de sub influența

politică a Austriei: „În diferendul cu Bulgaria“, îi spunea el lui Panafieu, „în legătură cu cedarea Silistrei reclamată de România Bulgariei, România nu-și urmărește decât interesele personale, iar conflictul balcanic, departe de a fi un element care să apropie și mai mult Austria de România, a provocat ruptura în această relație. România, dându-și seama de greșelile pe care le-a comis, va urma de acum o politică de independență pe măsura intereselor sale, și acest lucru se va putea vedea curând din acțiunile pe care le va întreprinde“. (*Documente diplomatice franceze*, seria a III-a, t. V, 26 ianuarie 1913). Prințul Dimitrie Ghica a fost și ministru al Afacerilor Externe în guvernul Iorga (1931 – 1932);

- prințesa **Elisabeta Dimitrie Ghica**, născută Ghica (3 august 1886 – 14 iunie 1975);
- prințul **Emmanuel Bogdan** (28 aprilie 1922 – 22 august 1981).

Pe zidul monumentului, se află blazonul familiei Ghica și, de o parte și de alta, două litere grecești care fac trimitere la originea albaneză a familiei Ghica: un „Ω“ și un „Α“.

O piatră mare de gresie adusă din pădurea de la Fontainebleau se află în fața acestei necropole, sub o tisă maiestuoasă înconjurată de mici stâlpi din gresie legați între ei prin lanțuri de metal. Acest mormânt, plin de farmec și tulburător, a fost plasat aici pentru a primi ramășițele pământești ale lui **Nicolae Ion Ghica**, născut la Iași, la 6/18 decembrie 1849, și mort pe 26 noiembrie 1873, la *Hôtel de France et d'Angleterre* din Fontainebleau, în urma unui duel în pădure, în locul numit „Belle Croix“, care avusese loc în ajun.

Constantin Șuțu, ofițer, se născuse la Atena în 1841. După studii la Paris, s-a specializat la Școala Militară de Aplicație din Metz și, deși era grec, a fost ofițer în cadrul Regimentului 2 Geniu, din același oraș. La întoarcerea în Grecia, a predat, ca profesor de „fortificații“, la Școala Militară din Atena. În 1869, s-a căsătorit cu fiica ministrului român la Atena, domnișoara Mavrogheni. A stat în București până în 1872, când a fost rechemat la Atena. Soția a refuzat să-l urmeze. În noiembrie 1872, Constantin Șuțu a mers la Iași, unde se afla soția sa, și, pur și simplu, și-a răpit copilul în vârstă de doi ani. A fost arestat la punctul de graniță Sculeni, acuzat de răpire și readus la Iași, unde copilul a fost încredințat mamei. După această întâmplare, Constantin Șuțu a început să nutrească o ură neîmpăcată împotriva tânărului prinț Nicolae Ion Ghica, al cărui frate era căsătorit cu sora soției lui, considerând că acesta era vinovat de arestarea de la frontieră. În 1873, s-a dus la Paris, unde soția lui se afla împreună cu sora ei și cu Nicolae Ion Ghica. Într-o discuție cu domnul Mavromichalis, vărul lui Constantin Șuțu, prințul i-a recomandat să întrerupă relațiile cu acesta din pricina atitudinii deplasate pe care o avusese față de propriul copil și a lipsei de onoare pe care o dovedise față de el. Șuțu a aflat de această convorbire și s-a supărat foarte tare. Pe 23 noiembrie 1873, s-a întâlnit întâmplător cu prințul Ghica și l-a palmuit. Ca urmare a acestei provocări, s-a stabilit să aibă loc un duel cu pistolul, două zile mai târziu, pe 25 noiembrie 1873, în pădurea de la Fontainebleau. Focurile au fost trase în același timp. Glonțul lui Ghica s-a pierdut printre ramurile copacilor, pe când cel al lui Șuțu a atins abdomenul adversarului. Acesta s-a sprijinit de piatra despre care am vorbit.

înainte de a fi transportat la Fontainebleau. Prințul a murit a doua zi, după 20 de ore de suferințe îngrozitoare. Pe numele lui Constantin Șuțu și al martorilor săi au fost emise mandate de arestare preventivă, dar au scăpat trecând frontiera. Cu toate acestea, s-au prezentat toți, pe 7 februarie 1874, în fața Curții de apel din Melun, la proces. Constantin Șuțu a fost condamnat la 4 ani de închisoare pentru „omor involuntar cu premeditare”; martorii săi, domnii Nicolaides și Mavromichalis, au primit câte 3 ani, iar martorii prințului Ghica, Grigore Ghica și Cortazzi, câte 2 ani.

Sub această piatră mai sunt înhumați:

- prințul **Ion Alexandru Ghica** (1846 – 1902), ambasador român la Sankt-Petersburg și Viena;
- prințul **Alexandru Ion Ghica**, fiul celui dinainte, născut în 1875 la Miroslava și decedat la Paris în 1922;
- prințesa **Marie Hazel Ghica**, soția lui Alexandru Ion Ghica, născută la Chicago pe 25 iunie 1882; era fiica industriașului american Singer și a decedat la Cannes pe 8 mai 1951. Soții Ghica au avut o fată, Alexandra, născută pe 3 august 1902, care s-a căsătorit cu maiorul Paul-Louis Weiller la 29 august 1922, la biserica Jean-de-Beauvais¹.

De cealaltă parte a trunchiului tisei se află un alt mormânt, unde odihnesc:

- **Grigore Alexandru Ghica** (Paris, 6 august 1867 – Paris, 14 august 1875) și sora sa Ana A. Ghica (17 august 1870 – 8 mai 1883), copil al unui Alexandru Ghica din ramura valahă a familiei;
- contesa **Isabelle de Briey** (1951 – 1999), nepoata prințului Dimitrie-Ion Ghica.

Alte personalități din Moldova

Iarăși, să nu uităm alte personalități din Moldova, care au dat Parisului un plus de farmec, inconfundabil. De departe, se detașează cel mai mare istoric român: **Nicolae Iorga** (1871 – 1940), o personalitate tulburătoare, nedescifrată încă, născut la Botoșani. Considerat un „adevărat fenomen”, cu o erudiție și o putere de muncă extraordinare, poet, memorialist, dramaturg, ziarist, orator și pamfletar pasionat, om politic, a fost mai ales un istoric fără egal. L-a avut ca profesor pe A. D. Xenopol și a terminat Facultatea de Litere din Iași în 1889 cu *Magna cum laude*. Cu ajutorul lui B.-P. Hasdeu, a obținut în 1870 o bursă de studii de 4 ani în Franța. Este autorul unei opere imense (peste 1.000 de volume și 12.000 de articole!) scrise în mai multe limbi, printre care și franceza. În Franța, va colabora la „Revue Historique” și la „Encyclopédie Française”. Devenit membru permanent al Academiei Române în 1910 (și al multor academii străine), serie în limba franceză *Istoria românilor și a civilizației lor* (1920), înainte de a participa, în 1921, la crearea *Școlii române de la Paris* din Fontenay-aux-Roses (dispărută în 1960). Această școală, asemenea școlilor franceze din străinătate, a contribuit la formarea, timp de un sfert de secol, a numeroși români străluciți.

Sculptorul **George Apostu** (Stănișești, Bacău, 20 decembrie 1934 – Paris, 13 octombrie 1986). Înhumat la cimitirul Père-Lachaise (parc 75).

Tot la Bacău s-a născut pe 21 iulie 1821 marele poet și diplomat român **Vasile Alecsandri** (1821 – 1890), care, după studii la Iași, sosește la Paris, împreună cu alți copii de boieri. Își continuă studiile și trece bacalaureatul (1834 – 1839). În 1840, este director al Teatrului din Iași, alături de Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi. Între 1840 și 1852, scrie mai multe piese de teatru, având celebrul personaj Chirița, și *Baladele*. În 1853, va publica la Paris primul lui volum de poezii, de incontestabilă influență folclorică: *Doine, Lăcrămioare, Aventuri*. Consacrându-se cauzei unității românilor, începe la Paris o carieră diplomatică (1859), împrietenindu-se cu Lamartine și Mérimée și căutând să câștige favorurile ambasadorului rus, contele Kisse-

leff, pentru dubla alegere a lui Al. I. Cuza. După aceea va continua să lucreze la opera sa dramatică. Numit ministru plenipotențiar al României la Paris în 1885, va rămâne în acest post până la moartea sa, și va fi înmormântat la Mircești, pe 22 august 1890.

Pictorul **Victor Brauner** (Piatra-Neamț, 15 iunie 1903 – Paris, 12 martie 1966). La 13 – 14 ani, deja pictează². Dar de abia în anii 1920 – 1924 se precizează calea pe care o va urma. Exersând în toate genurile, Victor Brauner lucrează în aer liber și pictează „peisaje moderne aproape în stilul lui Cézanne”. Elev al Școlii de Bele-Arte din București, pictează și pe ascuns, în cimitirul Belu din București, într-o atmosferă puțin cam stranie. Apoi trece, spune el, prin toate fazele: „dadaistă, abstracționistă, expresionistă”. Fondând revista „75-HP” – care nu va avea decât un număr – Brauner anunță că va prezenta publicului „cea mai mare invenție a secolului, Pictofonul de muzică colorată”. În 1927, cu ocazia primului sejur la Paris, el ia contact cu suprarealiștii. Va picta imagini ale subconștientului, „imagini obsesionale și cu caracter agresiv pentru vedere și mai ales pentru ochi”. Se stabilește la Paris în 1930 și, cu sprijinul prietenului său Benjamin Fondane, îl întâlnește pe Brâncuși, care îl inițiază în tainele fotografiei, și cu care leagă o prietenie durabilă. Datorită lor, Brauner poate să se instaleze în primul său atelier, avându-i ca vecini pe Tanguy și Giacometti. Se întoarce apoi în România (1935 – 1938). După un exil în sudul Franței, în timpul Ocupației, revine la Paris în 1945 și se instalează pe strada Perrel nr. 2 bis, într-un atelier alături de cel pe care l-a ocupat Rousseau Vameșul. Mai târziu, se instalează la Varangeville (unde se află grădina soților Sturdza, aparținând descendenților domnitorului Moldovei, Mihai Sturdza), loc preferat de inspirație al suprarealiștilor, și își botează atelierul *Athanor*, continuându-și singur căutările mitologice. Decedat la 12 martie 1966, este înhumat în cimitirul Montmartre.

Poetul **Tristan Tzara** (1896 – 1963), care în 1916 a făcut să țâșnească, într-o braserie din Zürich, sclipirea fulgurantă a mișcării Dada³. Precursor, Tzara proclama: „Sunt contra sistemelor; cel mai acceptabil dintre sisteme este acela de a nu avea, din principiu, nici unul”. Pe numele adevărat Samuel Rosenstock, Tristan Tzara s-a născut la Moinești (Bacău), pe 16 aprilie 1896. În toamna lui 1915, părăsește Bucureștiul, după ce a publicat trei poeme semnate „Tristan” în „Noua Revistă Română”. La Zürich, în cafeneaua Voltaire, în 1917, întemeiază dadaismul, mișcare literară care îi va influența, printre alții, pe André Breton, Louis Aragon și Philippe Soupault. Se căsătorește pe 8 august 1925 cu pictorița suedeză Greta Knutson, cu care va avea un fiu, Christophe, și de care va divorța în 1942. Refugiat în timpul războiului la Aix-en-Provence, apoi la Souillac (Lot) și la Toulouse, va fi membru al *Comitetului scriitorilor clandestini* iar după război va fi funcționar la Ministerul Informațiilor și director al emisiunilor literare despre Rezistență la radio. Va fi naturalizat francez în 1947 și va deceda pe 12 decembrie 1963, în apartamentul său pe strada Lille nr. 5. Rămășițele sale pământești se odihnesc în cimitirul Montparnasse.

În dreptul numărului 66, urcați scara care duce către strada Junot. Pe stânga, zăriți spatele casei lui Tzara. Construcția unei case este în sine o aventură și alegerea cutărilor sau cutărilor arhitect este semnificativă. Poetul dadaist Tristan Tzara s-a adresat arhitectului vienez Adolf Loos (1870 – 1933) pentru a-i construi o casă pe potriva idealului său estetic: o structură cu linii pure, funcțională, fără ornamente. Acest edificiu este, fără îndoială, cel mai îndrăzneț din punct de vedere arhitectural. Bucata din cătunul artiștilor, pe care a cumpărat-o Tzara, are avantajul unei vederi superbe asupra Parisului, ideală pentru o construcție cu cinci etaje. O pantă de 5 m spre strada Junot permite înălțarea a patru etaje la stradă și o succesiune de gradene la sud, de partea gră-

dinii. Fațada principală este constituită de un zid mare și neted ce se sprijină pe o temelie din piatră aparentă pentru parter și primul etaj. Deasupra pridvorului de la intrare se înalță o logie adâncă ce corespunde etajelor al treilea și al patrulea. Nuditatea aridă a acestei fațade, bazată doar pe dualitatea dintre temelia rustică și geometria pură a volumului superior, produce o imagine de o mare coerență. O stradă din cartierul L'Évangile, lângă Porte de la Chapelle (arr. 18) îi poartă numele.

Pictorul **Jacques Hérold** (1910 – 1987). Născut la Piatra Neamț, pe 23 septembrie 1910, Jacques Hérold (pe numele său adevărat Herold Blumer) a refuzat foarte devreme educația picturală academică. Urmează cursuri la Bele-Arte și intră în relație cu Tudor Arghezi. Această întâlnire va fi hotărâtoare. Sosit la Paris în 1930, lucrează din greu, în special ca om bun la toate, pentru Brâncuși. Claude Sernet, venit la Paris cu un an înaintea lui, îl prezintă pictorilor suprarealiști din Montparnasse (Brauner, Giacometti, Tanguy...) și poezilor (Adamov, Fondane...). În perioada războiului, fiind evreu, este obligat să se retragă în sudul Franței. El participă atunci la inventarea unui joc de cărți: *Jocul de Marsilia*, care a trebuit să aștepte până în 1983 – sfârșitul vieții sale – pentru a fi editat. În Lacoste, la poalele castelului lui Sade, Hérold își va petrece o parte din timp după începutul războiului. Cu o pânăză pictată în 1942 la Oppède (Vaucluse), *La Liseuse d'aigle*, Hérold va atinge punctul culminant al creației sale. Va rămâne până la capăt complice al poezilor, cărora le illustrează numeroase volume, mai ales pentru Gellu Naum și Gherasim Luca, de care a fost foarte apropiat. A decedat în 1987 și se odihnește în cimitirul Montparnasse, împreună cu soția sa, Muguette.

Poetul **George Silviu** (1901 – 1971) și soția sa, **Renée George Silviu** (1913 – 1988), regizoare. Născut la Focșani în 1901, George Silviu a fost avocat, ziarist, om de stat, dramaturg, dar înainte de toate poet, autorul lui *Ciufulici*, *Paisie psaltul spune*, *Înfrângerii* și *Păcală*. A rămas constant fidel idealului său democratic și umanist. Apărător al drepturilor omului, închis fără proces sub regimul comunist, s-a refugiat în Franța în 1961 și nu a încetat niciodată să scrie într-o limbă română deosebit de bogată. O selecție a operelor sale a fost publicată la editura Meridian din București, incluzând și romanul *Igrasia*, mărturie a mecanismlui represiv. A murit la Paris în 1971.

Soția sa, născută Șaraga, la București, în 1913, într-o familie de vechi anticari din Iași, apoi tipografi la București și proprietari ai celebrei Galerie Lafayette (astăzi magazinul *Victoria* pe Calea Victoriei). În anii treizeci, a fost creatoarea teatrului de marionete din România, înainte de a deveni inspiratoarea soțului ei. Piese montate de ea la Teatrul Țândărică și participarea la festivaluri internaționale i-au adus numeroase premii și omagiile celor mai mari marionetiști, printre care Trnka și Obratzov. În 1958, a fost îndepărtată din teatru și a părăsit România în 1961, împreună cu soțul ei. A decedat la Paris în 1988.

Pe placa verticală a mormântului celor doi soți este gravat un epitaf compus de George Silviu însuși, rezumat al vieții și iubirii pentru România:

„Aici a trăit / Și-a murit / În surghiun / Un biet visător / Un poet, un nebun / Trăindu-și tristețea / În care a căzut / Iubind libertatea / În care a crezut... / Doar umbre de stihuri / În urmă-i rămân / Aici a trăit / Și-a murit / Un român / George Silviu / Poet / Focșani 1901 – Paris 1971“.

Bucovineanul **Charles Haim Michelson** (Fălticeni, 29 octombrie 1906 – Paris, 23 mai 1970) ar fi putut spune același lucru despre pământul său natal. Specialist în publicitate, el va înființa, la 1 ianuarie 1955, Societatea *Images et Son*, pentru a beneficia de potențialul posturilor Radio Sarre, RMC, Europe 1 și apoi Radio Andorre.

Sarmisa Bilcescu (1867 – 1935), căsătorită Alimăneșteanu, prima femeie din lume care a susținut o teză de doctorat în

drept, la Sorbona, în 1890, cu titlul: *De la théorie légale de la mère, en droit romain et en droit français*.

Nu se poate încheia această trecere în revistă fără a-și aminti pe inegalabilul moldovean, violonistul și compozitorul **George Enescu** (1881 – 1955), care a decedat în hotelul Atala din Paris, pe strada Chateaubriand, când eu vedeam lumina lumii doar de 80 zile!

Născut în 1881 la Liveni în Moldova, George Enescu a descoperit vioara la vârsta de trei ani. După absolvirea cursurilor la Academia de Muzică din Viena, se înscrie la Conservatorul din Paris (1895 – 1899). Obține consacrarea cu *Poema română* (1898), și mai ales cu *Rapsodia Română* (1901). Începută în 1910, opera lui majoră va fi *Oedip*, a cărei premieră va avea loc la Opera din Paris, în 1936. Un an mai târziu, se căsătorește cu Maruca Cantacuzino, sora lui Constantin Rosetti, căsătorită prima dată cu Mihai Cantacuzino, primar al Bucureștiului. În 1946, având probleme de sănătate, se instalează definitiv în Franța. A murit la Paris pe 4 mai 1955 și este înhumat în cimitirul Père-Lachaise.

În cocheta vilă *Cytises* din cartierul Bellevue, comuna Meudon, George Enescu a locuit între 1925 și 1955 (a vândut această casă puțin înainte de moartea sa). Aici a compus poemul simfonic *Vox Maris* în 1948. O placă a fost pusă pe 13 aprilie 1972, în dreapta ușii monumentale:

„Aici a trăit între 1925 și 1955 George Enescu. Violonist, compozitor și dirijor“.

La acel moment solemn erau prezenți: eminentul său elev, Yehudi Menuhin, care l-a cunoscut pe maestru la 11 ani, violonistul Serge Blanc și pianistul Georges Pludemarcher, care au interpretat magistral *Sonata a 3-a* de Enescu. Iată un fragment din discursul lui Tony Aubin, pe atunci președinte al *Societății prietenilor lui George Enescu*:

„Enescu a avut trei patrii: România, Franța și Muzica. Au fost ale lui și el a fost al lor. Ținea la România, acest amestec subtil de nostalgie, melancolie, iubire, ardoare, exprimate în cuvântul *dor*, acest gust de viață și de mișcare pe care îl au țărani din Moldova, de unde este originar, și țiganii pe care i-a cunoscut bine. De la Franța are ceea ce țara noastră putea să-i ofere mai scump: ordinea, știința, disciplina și brațele deschise ale prieteniei“.

Nimeni nu neagă cele trei patrii ale lui Enescu, după cum asemeni lui, trebuie să fi fost multe personalități dintre cele trecute în revistă mai sus. Dacă *patria România* și *patria Franța* sunt unanim acceptate, cea de a treia patrie este, desigur, diferită pentru fiecare dintre ei și pentru fiecare dintre noi, ea putând fi rezumată, după exemplul lui Enescu, la *universul lucrului binefăcut*.

Acest discurs rezumă legătura noastră de dragoste între ambele națiuni: Franța și România.

Note:

1. Maiorul Paul-Louis Weiller a fost primul Președinte CIDNA (Compania internațională de navigație aeriană), despre care Paul Morand, diplomatul și romancierul, a scris o carte mai puțin cunoscută decât romanul *Bucarest: La Flèche d'Orient* (Săgeata Orientului). CIDNA, care a succedat CFRNA (Compania franco-română de navigație aeriană) pe partea franceză, a fost în 1933 una dintre companiile fondatoare ale Air France. Pe partea română, CFRNA a devenit LARES, apoi TAROM. Deci, ambele companii au aceleași rădăcini, în România! Subsemnatul a organizat cu mândrie, pe 30 aprilie 2005, o manifestare pe aeroportul Aurel Vlaicu (Băneasa) din București pentru comemoarea celor 85 de ani de la înființarea Companiei „La Franco-Roumaine“ pe 23 aprilie 1920, o companie finanțată de către banca Marmoroș-Blank, cu piloți și avioane

franceze. A fost prima companie din lume care a efectuat un zbor de noapte cu pasageri (între Strasbourg și Paris-Le Bourget), un zbor internațional de noapte cu pasageri (între Belgrad și București) și un zbor intercontinental, între Paris-Le Bourget și Constantinopol, via București! Singurul monument care a rămas despre epopeea acestei companii se află la Băneasa și s-a mutat în fața aerogării prin intervenția subsemnatului, pentru ceremonia sus-menționată.

2. Sarane Alexandrian, *Victor Brauner*, Editura Oxus, Paris, 2004; versiunea română în 2005, la Iași, Editura Junimea.

3. Henri Béhar, *Tristan Tzara*, Editura Oxus, Paris, 2005; versiunea română în 2006, la Iași, Editura Junimea.

Textul Conferinței
„Arta comunicării în contextul
diversității culturale și lingvistice”,
Iași, 25 mai 2007

Literatura română din nordul Bucovinei – perioada imediat postbelică

(II)

Catinca AGACHI
Iași

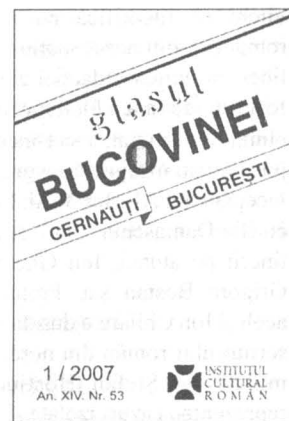
B.1. Procesul cultural și literar bucovinean postbelic

Spațiu de efervescentă culturală și literară în perioada interbelică, nordul Bucovinei, rupt abuziv de sudul acesteia, a intrat, după dramaticii ani 1940 – 1944, într-o perioadă sumbră. Din marginea unui imperiu (înainte de 1918), a devenit, peste noapte, margine a altui imperiu, incomparabil mai feroce și deloc civilizator. În mod absurd, cuvântul românesc a îmbrăcat caracterele străine ale grafiei slavone iar noțiunile de român, românism au fost subordonate celor de moldovean, moldovenism, creându-se și întreținându-se un curent românofob care nu a dispărut nici până astăzi, din păcate. Limba și cultura germană în care-au „trăit” atâtea generații de intelectuali bilingvi au fost înlocuite de limba și cultura noii puteri cuceritoare. Lipsită de forța intelectualilor, care au migrat în mare parte în România sau au fost deportați și decimați în Siberii, sechestrată într-o limbă și o cultură totalmente străine, percepute ostil, desprinsă de contextul general literar românesc și izolată, supusă, după părerea criticului Grigore Bostan, unui genocid sovietic repetat⁴⁰ (1940 – 1941, 1944 – 1953) și ideologizată forțat, Bucovina, denumită sovietică, a pierdut rolul său de centru de spiritualitate românească, menținând, cu toate acestea, vie conștiința națională. O parte din valențele culturale și literare ale capitalei sale au fost preluate de centrul celeilalte provincii istorice românești, aflată sub același semn al exilului, ceea ce a provocat un alt fenomen al migrării intelectualilor bucovineni, de data aceasta dinspre Cernăuți spre Chișinău. Aceasta a făcut ca destinul istoric al celor două provincii să se împreuneze, creându-se astfel, într-o stare de anormalitate, un minimum de rezistență interioară în fața valurilor deznaționalizatoare ce a permis circulația spiritului culturii și literaturii române între hotarele lor nou trasate. Controlul instituționalizat asupra scriiturii din spațiile în discuție urmarea, în primul rând, înlăturarea oricărei tendințe de idealizare a trecutului care devine tabu, situație aberantă care se păstrează până astăzi. „Tăvălugul – afirma Vasile Levițchi la o anchetă a revistei «Contrafort» într-un articol intitulat *Patriotism și naționalism la români* – a fost același, dar în zonele locuite de români tentativa de nivelare, de strivire a conștiințelor a avut un caracter diferențiat [...] și astăzi condiția lor nu a devenit mai ușoară”⁴¹.

Și totuși, în pofida condițiilor istorice vitrege, și în nordul înstrăinat al Bucovinei se înfiripă, cu eforturi greu de imaginat, o viață literară românească, pornind, așa cum afirmă Ștefan Hostiuc⁴², „de la gradul zero de literatură” (1945). Câteva sunt

momentele importante care au susținut acest proces: editarea presei în limba română, cu impusele caractere chirilice însă; crearea unui cenaclu literar (1958); debuturile editoriale ale primei generații de scriitori (1959); înființarea la Cernăuți a filialei Editurii Carpați din Ujgorod ș.a. La acestea se adaugă aspectul deloc neglijabil că generații de scriitori s-au format la Universitatea din Cernăuți⁴³ – catedra de romanistică, grupa de studiu în limba română (din nefericire separată de noii ocupanți de așa-numita grupă de studiu în limba moldovenească) – sau la Școala Pedagogică din Cernăuți – grupele de studiu (restrânse) în limba română.

Lipsită de „orice organism cultural românesc”⁴⁴, fostei capitale a Bucovinei i s-a oferit o variantă tradusă din ucraineană a gazetei de partid „Radyanska Bucovina” („Bucovina sovietică” – 1958). Înlocuirea sa cu ziarul de limbă română (tipărit în chirilică), „Zorile Bucovinei” (1967), a reprezentat un moment important pentru evoluția vieții culturale și literare din spațiul nord-bucovinean, în condițiile în care noile autorități au interzis, ani în șir, crearea unor instituții literare românești. De-a lungul câtorva decenii, paginile acestui singur ziar românesc din regiunea Cernăuți au găzduit majoritatea scriitorilor bucovineni. Încercarea poetului Vasile Levițchi, primul redactor-șef, de a-l transforma în revistă de cultură a reușit parțial și numai pentru o scurtă perioadă. „Credeam, naiv, că e o cauză a noastră să avem un ziar”, afirma el⁴⁵. Paginile literare introduse de Vasile Levițchi, apariția lunară a acestora au stimulat debutul tinerelor talente literare, publicarea creației lor poetice sau în proză. Din păcate, la numai doi ani (1969), Vasile Levițchi a fost demis, ziarul trecând sub conducerea lui Ion Chilaru⁴⁶, care, sub presiunea politicului, a înlocuit paginile literare cu așa-numitele pagini tematice, sub pretextul că ziarul nu este „un organ de literatură”. „Prin excluderea paginilor literare din ziarul regional, singurele care mai puteau să întrețină elanul scrisului românesc în vechea capitală a Bucovinei, se urmărea de fapt excluderea scriitorului român din viața publică și zădărnicierea oricărui efort de refacere, la Cernăuți, a instituției literare românești”⁴⁷, afirmă, în cunoștință de cauză, Ștefan Hostiuc.

Dezghetu hrușciivist, care s-a produs în cea de-a doua jumătate a deceniului al șaselea și prima jumătate a celui de-al șaptelea, a permis, abia către anii '60, grație întâlnirilor din cadrul Cenaclului literar, conturarea unei vieți literare românești. Astfel, pe lângă redacția ziarului „Bucovina sovietică” („Zorile Bucovinei”) a luat ființă „în buna tradiție a vechilor iconari”⁴⁸, din inițiativa și sub conducerea lui Vasile Levițchi, primul cenaclu literar al românilor din nordul uitat al Bucovinei – „Reuniunea literară din Cernăuți” (1958). La ședințele furtunoase ale Cenaclului regional luau parte tineri ziaristi, profesori de la sate, studenți, elevi, astfel încât el a constituit un autentic laborator de creație literară. În cadrul acestuia se pregăteau paginile literare ale ziarului, se discutau manuscrisele viitoarelor cărți. „Dacă vorbim – își amintește Vasile Levițchi – despre primele încercări din nordul Bucovinei [...] de a reînnoia firul tradițiilor pe vechea linie a iconarilor, mă încumet să cred că la început, prin anii '50, totul a pornit dintr-o disperare, dintr-o încrâncenare de a supraviețui, de a nu ne stinge ca grup etnic, de a nu ne lăsa asimilați, de a ne păstra ființa prin scrisul literar”⁴⁹. Fondator al mișcării literare din nordul sovietizat al Bucovinei, Vasile Levițchi se identifică cu însăși imaginea instituției culturale românești din acest spațiu greu încercat de istorie. Ținute în aer liber, în curtea redacției ziarului „Radyanska Bucovina”, de pe fosta stradă Iancu Flondor sau Strada Domnească, ședințele cenaclului s-au mutat, încet-încet, în biroul lui Vasile Levițchi⁵⁰. În jurul lui au început să se grupeze astfel scriitorii de diferite vârste, începând cu Al. Burlă, Al. Sadovnic, Ion Găinicu și continuând cu Ilie Damaschin, Ion Bejenaru, Dumitru Hrenciu, sau cu, mai târziu, Ion Gheorghiu, Ilie Motrescu, Mircea Lutic, Grigore Bostan ș.a. Preluarea conducerii cenaclului de către același Ion Chilaru a dus, la scurt timp, la sucombarea lui. Situația scriitorului român din nordul Bucovinei acelor ani este clar formulată de Ștefan Hostiuc: „Scriitorii de expresie română reprezentau cazuri izolate și doar formal făceau parte din Uniunea Scriitorilor din Ucraina”⁵¹. Scrisoarea de nemulțumire trimisă de un grup de tineri scriitori (Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea, Dumitru Covalciuc) la oficiosul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, ziarul „Pravda”, a avut repercusiuni grave asupra autorilor ei: Ilie T. Zegrea a fost nevoit să renunțe la redacția „Zorilor Bucovinei” și să devină muncitor tipograf, Dumitru Covalciuc, asistent universitar și ziarist, a coborât la munca de tinichigiu, iar Arcadie Suceveanu a fost alungat la țară, șicanat, hărțuit până s-a mutat la Chișinău. Sugrumat în plină evoluție, spiritul Cenaclului a continuat să existe printr-un nucleu de tineri curajoși. „Pe acest fundal – afirmă Arcadie Suceveanu, târziu, prin anii '70 – din cercul de prieteni animați de aceleași iluzii și idealuri poetice ne-am ales, cu timpul, doar câțiva: Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu, Ștefan Hostiuc, Simion Gociu (...) și subsemnatul, care, îndrumați și susținuți cu paternitate de profesorul și poetul Vasile Levițchi, am format un cerc literar nedecarat, oficial semiclandestin”⁵².

În afara ziarului „Zorile Bucovinei” („Bucovina Sovietică”), a cărui existență depășește jumătate de secol, viața culturală și literară a românilor din arealul nord-bucovinean a fost susținută, indirect, de redacția în limba română a Editurii Carpați, editură pentru zonele de frontieră, deschisă în anii '50 și scriitorilor români din nordul Bucovinei. Aici au apărut culegerile colective de versuri *Plaiul doinelor* (1968), *Glasuri tinere* (1971), *Ghiocelul* (1974)⁵³, care-au constituit, o vreme, aproape unice oportunități de apariție editorială în acest spațiu.

Gazeta „Zorile Bucovinei”, redacția românească a filialei din Cernăuți a Editurii Carpați (Ujgorod), Catedra de filologie clasică și română a Universității din Cernăuți, scurtele emisiuni săptămânale realizate de redacțiile în limba română ale stu-

diourilor de radio-televiziune regionale, grupele (restrânse) de studiu în limba română din cadrul Școlii Pedagogice din Cernăuți, societățile culturale și periodicele românești, apărute după 1990, au susținut actul cultural și literar din nordul înstrăinat al Bucovinei.

B.2. Generații și paradigme literare. Particularități

Vacuul instalat în primul deceniu literar postbelic, provocat de întreruperea brutală a tradițiilor, a împiedicat multă vreme conturarea unei prime generații de scriitori. Aceasta s-a produs spre finele anilor '50, când s-a petrecut așa-zisul „dezghet hrușciivist”, care a permis înființarea unei grupări de scriitori, „creativă rezistentă”⁵⁴ în fața agresivității forțelor ostile spiritului românesc. Vasile Levițchi, Ion Găinicu, Al. Burlă, urmați de Ion Băjenaru, Ilie Damaschin, Ion Chilaru, Dumitru Hrenciu⁵⁵ reprezintă primul val de poeți și prozatori din nordul Bucovinei. Vreme de aproape două decenii, în lunga tăcere încărcată de teamă și suspiciune, nu a apărut nici o carte a vreunui dintre scriitorii amintiți. De aceea și generația este construită în jurul debutului târziu (1959) al lui Vasile Levițchi, cu placheta de *Versuri* (editată la Chișinău, în grafie chirilică), care reprezintă primul volum aparținând unui scriitor din nordul Bucovinei, din tendențios numita „literatura moldovenească din Bucovina” postbelică.

O următoare generație de scriitori își face apariția în jurul anilor '60, marcând despărțirea de poezia angajată, impusă. Ion Gheorghiu, Ilie Motrescu, Mircea Lutic, Grigore Bostan constituie generația „de tranzit” de la tradiționalism la modernism. Având în vedere destrămarea unității grupului și atașarea afectivă a unora dintre membrii acestuia (Vasile Tărățeanu) de generația mai tânără, a anilor '70, termenul de promoție este mai potrivit pentru a caracteriza pe ansamblu fenomenul literar al acelor ani.

Cea de-a treia generație de scriitori – generația anilor '70 – formată din studenți ai Universității din Cernăuți (Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea, Ștefan Hostiuc, Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Dumitru Covalciuc, Mihai Prepelită ș.a.), încurajați „în acțiunile ei” de profesorii Vasile Levițchi și Grigore Bostan⁵⁶, reușește să dea naștere unei mișcări literare „de expresie și vibrație românească”⁵⁷. Scrisoarea trimisă de Arcadie Suceveanu la „Tinerimea Moldovei” din Chișinău, ca ecou al articolului *Poeți, nu cântați trandafirul...*, publicat de Ianoș Țurcanu⁵⁸ (coleg de generație) în același ziar, cuprindea acuze la adresa calofiliilor și lipsei sensului existențial al poeziei tinerilor încurajați de propaganda comunistă. „A exista artistic, fără o conștiință lucidă a scrisului, înseamnă, azi, a fi sortit unui eșec sigur”, semnală tânărul critic Andrei Țurcanu. Mergând pe aceeași linie a ideii generaționiste, lansată de Andrei Țurcanu, Arcadie Suceveanu alege pentru articolul său titlul volumului lui Nicolae Dabija, *Ochiul al treilea*, care reprezenta un alt fel de manifest al generației, influențate vizibil de modelul nichitastănescian: „Aflându-ne în câmpul magnetic al esențelor, al sensibilității și viziunii moderne, poezia noii generații de poeți, care a venit în literatura moldovenească (și aici se cer menționate, în primul rând, exemplele ei de autentică valoare: Nicolae Dabija, Leonida Lari, Vasile Romanciuc, Iulian Filip, Marcela Benea, Ion Hărădă, e în deplină ascensiune spre acel punct de regenerare fundamentală, în care ea, poezia, încetează de a fi un simplu ornament liric, fixat pe o idee [...]. Poezia tânără devine, din ce în ce mai pregnant, o formă de studiere și de cunoaștere a lumii, o poezie a marelui logos, o formulă de taină a lucrurilor”⁵⁹. Manifestul generaționist a stârnit reacții aprinse din partea oficialităților statului, dar el a reușit să facă trecerea spre ceea ce Ștefan

Hostiuc numea „un modernism moderat“, spre o „reevaluare a limbajului artistic“.

Creația generației șaptezeciste bucovinene a acoperit-o și pe cea optzecistă, care nu s-a conturat ca grupare distinctă, fiind reprezentată doar prin câteva voci lirice izolate, precum Nicolae Spătaru (stabilit la Chișinău) și Arcadie Opaț. Au ieșit, însă, din fridă „nouăzeciști de la Cernăuți“. Anume: Vitalie Zăgrea, Dumitru Mintencu, Ion Băcu, Nicolae Șapcă, Lia Popovici ș.a. Aceste generații coexistă, completându-se una pe alta, după cum cele două curente, tradiționalism și modernism, sunt întâlnite la scriitori de vârste diferite.

Aceste generații și promoții literare, constituite cu mare dificultate, au redresat scrisul românesc în nordul Bucovinei până la treapta unui „modernism moderat“ (1975), sincronizarea cu procesul literar din țară realizându-se cu o întârziere de un deceniu. După Ștefan Hostiuc, ele s-au format în jurul unor paradigme poetice impuse de câteva volume reprezentative pentru fiecare generație: *Poezii* (1959) de Vasile Levițchi, *Mărul discordiei* (1969) de Ion Gheorghită, *Mă cheamă cuvintele* (1979) de Arcadie Suceveanu. Destinul scriitorilor români din nordul sovietizat al Bucovinei a fost greu încercat: unii dintre aceștia au dispărut misterios sau au fost asasiinați (Dumitru Grinciuc la 31 de ani, Ilie Motrescu la 27 de ani, Ion Gheorghită la 52 de ani), alții au plecat forțat de la „Zorile Bucovinei“ (Ilie T. Zegrea, Simion Gociu ș.a.) sau de la Universitate (Vasile Levițchi), câțiva dintre ei s-au îndreptat spre Chișinău (Ion Gheorghită, Arcadie Suceveanu ș.a. și chiar Vasile Levițchi, după 1990), au migrat în spațiul sovietic (Mihai Prepeliță), sau în România (Mihai Prepeliță, Ștefan Hostiuc, după 1990). Însuși faptul de a scrie românește – afirmă același Ștefan Hostiuc – reprezenta pentru autorități o amenințare, un fel de „pretenție teritorială“⁶⁰.

Într-un cuvânt, vreme de jumătate de secol, s-au succedat în evoluția literaturii române din nordul Bucovinei – o literatură cu personalitate aparte – trei etape importante:

- prima, a anilor '40 – '50, în care predominantă a fost latura culturalizatoare;
- a doua, a anilor '50 – '60 caracterizată prin „căutări creatoare“, „acumulare a experienței, formare a colectivului de poeți, prozatori, publiciști“;
- a treia, a anilor '60 – '70, în care se produce maturizarea primelor două generații, se impune noua paradigmă poetică, este manifestă tendința de sincronizare cu literatura română contemporană (la care accesul era indirect, prin editările de la Moscova sau Ujgorod, și, mai rar, direct, de la librăria „Mystetzvo“ – „Drujba“ din Cernăuți).

Referitor la prima perioadă, Vasile Levițchi aprecia că are ca notă distinctă atitudinea pasivă față de moștenirea literară, în contextul în care politica antiromânească a ocupanților a dus la dispariția grădinițelor și școlilor cu predare în limba maternă, la sufocarea limbii sub hainele chirilice impuse, la falsificarea toponimelor prin rusificare / ucrainizare ș.a.

Semnificativ este faptul că peste o treime din cărțile scriitorilor din acest spațiu au fost publicate și valorizate de critica literară de la Chișinău. Mai mult, câțiva dintre scriitorii reprezentativi din Moldova de est (Ion Vatmanu, Serafim Saka, Lia Popovici, Arcadie Suceveanu, Mihai Prepeliță, Nicolae Spătaru ș.a.) sau cercetători literari (Nicolae Bilețchi, Dumitru Covalciuc) sunt originari din regiunea Cernăuți, creația lor păstrând însă legătura cu ținutul natal (*Primii fulgi* de Ion Vatmanu, *Zbor frânt* de C. Popovici, *Îmbălbâzirea curcubeului* de Mihai Prepeliță ș.a.).

Modelele literare pentru acest spațiu le-au reprezentat scriitorii români de mare forță creatoare din patria istorică – modelele clasice (Mihai Eminescu), interbelice (Octavian Goga, Lucian Blaga), moderne (Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Adrian Păunescu, Leonid Dimov ș.a.) – cât și scriitorii români con-

temporani din Basarabia (Ion Druță, Grigore Vieru, Nicolae Dabija ș.a.).

S-au exercitat, însă, și influențe exterioare, dinspre literaturile rusă (Serghei Esenin) și ucraineană. Ion Găinicu, spre exemplu, cultivă o lirică în spiritul creatorilor populari ucraineni, dar și români. În conjunctura istorică și politică dată, era și firesc ca evoluția postbelică a acestei literaturi să se producă într-o strânsă dependență de fenomenul literar basarabean. Aceasta nu înseamnă că literatura română din Bucovina este o imitare a Chișinăului, dimpotrivă, ea trăiește prin biografia de creație a fiecărui scriitor reprezentativ, prin marca stilului său.

O particularitate tipologică a liricii române nord-bucovinene o reprezintă constanța unor teme fundamentale: baștina ca spațiu sacru (*Baștina luminii*, Mircea Lutić), frumusețea molcomă și misterioasă a peisajului bucovinean – „factură peisagistică“⁶¹ – destinul tragic bucovinean și sentimentul acut al înstrăinării (*Proces-verbal*, Vasile Târâțeanu) și dragostea de neam (*Pași spre începuturi*, Vasile Levițchi), de cuvântul românesc (*Materna*, Mircea Lutić) ș.a. Motivele centrale utilizate (mama, baștina, dorul, întoarcerea spre izvoare) și cele individualizatoare, miturile sacre (Crist, Eminescu, Limba Română, Țara Fagilor – Țara de Sus, Ion ș.a.) converg spre conturarea notei distincte a universului liricii bucovinene. Tonul intim-elegiac sau discursiv-agitatoric și mesianic, metaforizarea excesivă, bucolicul alegoric sau decorativ concură la complinirea acestui univers. Remarcabil este faptul – așa cum apreciază Nicolae Bilețchi – că „în pofida încercărilor disperate ale rușilor și ucrainenilor de a asimila nordul Bucovinei, nici un scriitor din ținut nu s-a lăsat rusificat sau ucrainizat“⁶².

B.3. Prima generație de scriitori

Profil literar: Vasile LEVIȚCHI – poetul renașterii spirituale românești în nordul Bucovinei

Vasile Levițchi⁶³, „decanul literelor românești“⁶⁴, este, fără îndoială, cea mai distinctă voce lirică a generației sale și unul dintre poeții importanți ai Bucovinei și Basarabiei. Apărut în climatul ostil spiritului românesc al anilor '50, el a făcut să renască și a întreținut speranța regenerării. „Cu el a început totul [...] refacerea instituției culturale românești [...]. El este [...] primul autor de carte artistică românească [...], primul redactor-șef al primei publicații de limbă română din regiune, primul președinte de onoare al Societății pentru Cultură Românească «Mihai Eminescu», un neîntrecut traducător în rusă și ucraineană“⁶⁵.

Neuitat dascăl și mentor al atâtor generații de scriitori bucovineni, poetul, publicistul și traducătorul Vasile Levițchi a oferit de-a lungul vieții o exemplară „lecție de conduită“ (Mihai Morăraș), de noblețe a spiritului, de „aspirație spre perfecțiune“⁶⁶, de „bun român și bun intelectual“ pentru care „Bucovina a însemnat totul“⁶⁷. A aparținut spiritual, în viziunea lui Ștefan Hostiuc, „tuturor generațiilor care s-au succedat în septentrionala Bucovină postbelică“⁶⁸, întrucât a încercat să se alinieze paradigmelor impuse, pe rând, de acestea, chiar dacă a scris rar poezie modernă, fiind, în general, reținut față de modernismul „impersonal“.

Înzestrat cu „har poetic și elan patriotic“, Vasile Levițchi a fost primul dintr-o serie de scriitori postbelici din nordul Bucovinei care a opus rezistență rusificării și ucrainizării, păstrând cu sfințenie matricea spirituală specifică. „Generația noastră – își amintește Ștefan Hostiuc – l-a cunoscut mereu în căutarea unei punți «între liniște și involburare», coordonate esențiale ale lirismului său, care ne-a ajutat și pe noi să găsim, la

alte altitudini și pe alte meridiane poetice, propriul țărâm de echilibru⁶⁹.

Primele sale versuri au apărut (1957) în periodice din Moldova și Ucraina. Ele se înscriu, ca și primele volume publicate (în grafie chirilică) – *Versuri* (Chișinău, 1959), *Grâu și cântec* (1962), *Mofturoasa, Poezii pentru copii* (1961), *Versuri pentru copii* (1963) – pe linia zgomotos-patriotardă a mimetismului deceniului fatal, a rătăcirilor în căutarea formării unui stil propriu. Lipsite, în general, de valoare estetică, ele sunt simptomatice semne ale unei epoci frământate, ale unei viziuni uniformizante, neautizatoare. Câteva poezii omagiale (*Cuvânt pentru Lucefăr*), peisagistice (*Pădurea*) sau autobiografice se salvează totuși de „teroaarea roșie”, chiar dacă „o anumită inerție a modalităților de expresie⁷⁰ se face simțită: „Teii vechi din Bucovina / te-au văzut, te știu, te simt” – *Cuvânt pentru Lucefăr*.

Următoarele volume: *La izvoarele Siretului* (1966), *Mărturisiri în drum* (1967), *Preludiul primăverii* (Ujgorod, 1969, în grafie latină, foarte rară în spațiul bucovineano-basarabeian) aduc schimbări în diapazonul său tematic și liric, mergând înspre o anume interiorizare a gândirii poetice, o „ascuțire a sensibilității artistice⁷¹: „Hai, Ioane, frate, pe Siret în sus / Pașii să ne ducă tot mai spre izvoare” (*Pași spre începuturi*); „Graiul meu / Codrii carpatini și Dunărea mi l-au dat” (*Mărturisiri în drum*).

Sub influența curentului înnoitor din lirica română din Basarabia anilor '70, scriitorul parcurge o perioadă de căutări și restructurări ale discursului liric, tinzând spre „o interiorizare a gândirii artistice⁷². Mutația se produce odată cu apariția volumului *Inima iarăși...* (1972), care demonstrează „o înnoire de esență⁷³ a poeziei sale, în care „gândul poetic curge lin⁷⁴, după aprecierea întemeiată a criticilor literari Mihai Cimpoi și Ion Ciocanu: „Am visat că eram fântână și m-am uscat... / izvoarele mă ocoleau pe aproape și fugeau adânc” (*Inima iarăși...*). Acest volum și cele care au urmat – *Întârziere de-o viață* (1982), *Adaos la cartea de vise* (1989, ultima carte cu grafie chirilică), *Cerul încă nesfârșit* (Iași, 1996), *Punți spre un mal inexistent* (Chișinău, 1996) – constituie lirica lui de maturitate, cărți reprezentative ce îi aduc afirmarea poetică.

După opinia lui Ștefan Hostiuc, Vasile Levițchi „a cunoscut, ca nimeni altul din nordul Bucovinei, o evoluție substanțială: de la mimesul empiric al primelor cărți (anii '50) până la viziunea modernă a actului poetic, [...] chiar dacă nu a depășit vreedată zonele figurativului, ale transparenței imaginii poetice⁷⁵.

În creația sa se disting, așadar, două etape principale:

- prima, a anilor '50 – '60, reprezentată prin căutări de teme și de modalități artistice, caracterizată printr-un anume descriptivism, prin tradiționalism „rudimentar“;

- a doua, delimitată de volumul *Inima iarăși...*, marcată de regăsiri și afirmări în direcția unei noi viziuni artistice, spre taina numită OM (*Viziune*), dinspre un romantism „contemplativ“, spre o predominantă confesivă „cu implicații filosofice⁷⁶.

O accentuare a interiorizării poetului se înregistrează în volumul *Întârziere de-o viață* (1982). Sentimentul singurătății, prezent tot mai des în creația ultimilor ani, al relativității, al ratării șansei în căutarea esteticului, pune în evidență „eul liric delicat⁷⁷ al autorului („Cuvinte – veșminte bogate se cer, / Perechi nepândite de teamă că pier“), factura intimistă sau meditativă a creației sale (*Clipa ce n-a fost să fie*), dar și răsucirile satirice (*Întârziere*). Criticul Mihai Cimpoi remarcă în recenzia volumului *Cerul încă nestrămutat* „o întârziată poetică [...] a dulcelui stil clasic în care este vădită și intruziunea strategiilor moderne⁷⁸.

Traversată de o viziune proprie etico-estetică, opera lui Vasile Levițchi se înscrie sub semnul poeziei tradiționaliste, înțeleasă „categorial și axiologic⁷⁹, caracteristică spațiului bucovineano-basarabeian, ca reper al supraviețuirii și renașterii. „Poet

structural romantic – în cumpăna judecății axiologice a lui Mihai Cimpoi – Vasile Levițchi trece întregul univers prin inimă“, puritatea stărilor sufletești fiind tulburată doar de „conștiința îndepărtării de baștină⁸⁰. Motivele centrale vin, ca urmare, pe această filieră și sunt variabile în funcție de „freamătul ontologic“ sau „freamătul ființei⁸¹. Universul poetic levițchian este individualizat astfel prin imagini unice, metaforice („teii vechi“ din Bucovina, „Codrii Bucovinei“, „Țara de sus“, „Valea Cosminului“, „prigonitele cruci“, „izvoarele“, „pădurea“, „fântâna“ ș.a.), prin motive simbolice (al obârșiei, al întoarcerii la izvoare, al graiului matern, al mamei, al înaintașilor, al dorului și al iubirii, al întârzierii, al zădărnicii ș.a.), prin viziuni alegorice (călinul, arinul, salcia, măceșul, salcâmi albi ș.a.).

Autorul impresionează printr-o diversitate de teme – de la frumusețea poetică a plaiului bucovinean (*Țara de sus*) și destinul tragic al acestuia (*Valea Cosminului*, *Prigonitele cruci*, *Baladă*), la întoarcerea spre izvoare, spre sine (*Revenire*) și la ispita visului (volumul *Adaos la Cartea de vise*) sau la cufundarea în tainele sufletului (*Viziune*), de la graiul matern la trecerea timpului – toate străbătute de o anume eternă tristețe, de emoție și de un mesaj unic pentru posteritate: „Seminție a Cosminului: / adună-ți trecutul și ține-te bine” (*Valea Cosminului*). Ștefan Hostiuc observa încercarea scriitorului de a asigura „imaginii poetice, un anumit grad de transparență, de luciditate logică⁸², cât și „drama neîncheiată a creației sale care constă în imposibilitatea concilierii mersului terestru al vieții cu zborul astral al poeziei⁸³.

În dorința de autodepășire, autorul tinde continuu spre clipa revelației poetice, cum reiese dintr-o confesiune lirică: „Veghează palid, străveziu de gânduri, / ca lângă-un prunc în leagăn să-ți încerci trezirea / S-auzi cum ia ființă – rece, neînțeleasă – / Din mari trăiri și mici semințe poezia” (*El, al doilea tu*). Este remarcabil faptul că poetul izvoarelor Siretului s-a apropiat în ultimii ani, trăiți la Chișinău, de suflul nou al liricii basarabene, promovat de revista „Contrafort” – volumul postum *Multe trec pe dinaintea* (Editura Augusta, 2001). El cultivă versul tradițional, clasic (sonetul, elegia, balada, legenda), plin de vigoare, de prospețime, ce poartă amprenta școlii lirice eminesciene și a moștenirii folclorice. Verbul său este turnat, în aprecierea lui Mihai Cimpoi, în „formele limpezi și disciplinate⁸⁴. „Îi lipsește – cum remarcă criticul Ion Rotaru – pathosul religios și tragismul înstrăinatului“, caracteristici ale liricii bucovinene.

A abordat și proza, ca mulți dintre scriitorii anilor '50–0, *șfântă naivitate* (1973) – care rămâne la stadiul de simple încercări, precum și diverse specii literare, ca fabula și epigrama, înserate în volumul *Centrul covrigului* (1992). S-a afirmat, însă, ca un publicist redevabil (mai ales în ultimii ani, articolele sale vizând probleme incendiare pentru românii din nordul Bucovinei – „misiunea istorică“, „destinele scrisului românesc“, „naționalismul la români“, „memoria înaintașilor“ ș.a.), precum și ca traducător⁸⁵, cu deosebire din literatura rusă și ucraineană (multe dintre tălmăcirile sale fiind considerate ca mari reușite). Influența dinspre aceste literaturi înspre opera sa este vizibilă mai ales în volumele apărute în anii '60, care includ versiuni, adaptări după poezii traduse⁸⁶. Ceilalți scriitori din generația sa – Ion Găiniceru, Al. Burlă ș.a. – au rămas la nivelul unui mimetism școlar.

Note:

40. Despre atrocitățile la care au fost supuși românii în gulagurile staliniste din Siberia povestește țărana din satul Mahala, Anița Nandriș-Cudla, în volumul de memorii *20 de ani în Siberia: Destin bucovinean* (București, Humanitas, 1991), volum premiat de Academia Română.

41. Vasile Levițchi, *Patriotism și naționalism la români*, în „Contrafort“, 15 oct. 1995.

42. Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*.

București, Institutul Cultural Român, 2005, p. 12.

43. Universitatea din Cernăuți, înființată la 31 martie 1875, a avut ca rectori pe Constantin Tomașciuc (1875 – 1876), Vladimir de Repta (1884 – 1885), Constantin Clement Popovici (1888 – 1889), Eusebie Popovici (1890 – 1891), Theodor Tarnavski (1904 – 1905), Vasile Tarnavski (1918 – 1920), urmați în perioada interbelică de Ion Nistor (1920 – 1921, 1930 – 1941) ș.a. A fost transformată, după ocuparea nordului Bucovinei de austrieci, în instituție științifică de nivel european, ajungând, așa cum afirma Rudolf Wagner, „o școală superioară provincială“. Funcționează actualmente în sediul anexat fostei reședințe mitropolitane.

44. Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, București, Institutul Cultural Român, 2005, p. 13.

45. Vasile Levițchi, *Destinul tragic al unui bucovinean*, în „Tineretul Moldovei“, nr. 15 [31], aprilie 1993.

46. Ion Chilaru (1969 – 1994), poet, publicist, autor al numeroaselor ode și imnuri de proslăvire a puterii sovietice, este supranumit de generația lui Arcadie Suceveanu „făhnerul roșu“.

47. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 14.

48. Nicolae Bilețchi, *Literatura română din nordul Bucovinei și din Basarabia: două biografii paralele (V. Levițchi și Ion Druță)*, în vol. *Limba și literatura română în spațiul etnocultural, dacoromânesc și în diaspora*, Iași, Trinitas, 2003, p. 308.

49. Vasile Levițchi, în „Glasul Națiunii“, 13 mai 1996.

50. Era un birou spațios situat în strada Olga Kobileanska (fosta Iancu Flondor), cunoscută ca Strada Domnească de români din nordul Bucovinei.

51. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 13.

52. Leo Butnaru, *Spunerea de sine. Coordonate și esențe spirituale*, [Interviu cu Arcadie Suceveanu], Chișinău, Editura Uniunii Scriitorilor, 1994, p. 162 – 163. [Interviul cu Suceveanu a fost publicat în revista „Literatura și Artă“ în perioada restructurării gorbacioviste].

53. Este vorba de volumele colective în grafie chirilică ce cuprind, sentențios, „versuri ale tinerilor poeți moldoveni din Bucovina“ (*Glasuri tinere*) – membri ai Cenaclului literar din Cernăuți (cum era adnotat pe pagina volumului anterior) – sau ale tinerelor poete din nordul Bucovinei (*Ghiocelul* – alcătuitori Arcadie Suceveanu și Vasile Tărățeanu), tipărite la Ujgorod. La acestea se adaugă un alt volum – *Dintre sute de catarge* (1973) – tot în grafie chirilică, tipărit la Chișinău (Editura Cartea Moldovei).

54. Lora Bostan, Dumitru Apetri, *Aspecte ale procesului literar bucovinean*, în „Revista de lingvistică și știință literară“, nr. 2, Chișinău, 1991, p. 9 – 18.

55. Dumitru Grinciuc (Hrinciuc) (1934 – 1966), poet, prozator și publicist bilingv, autor al unor proze lirice pe linia creației drufiene, a cărui operă în limba română a fost publicată postum, în volumul *Mă uit în soare* (1972), prin grija poezilor Ion Gheorghită și Vasile Tărățeanu. Învățătorul lui Ilie T. Zegrea a dispărut în mod absolut misterios, represaliile împotriva românilor și lichidarea indezirabililor fiind una din liniile politicii noilor ocupanți.

56. Arcadie Suceveanu, *Ștefan Hostiuc sau copilul cuvântului sau aventura sublimării poetice*, prefață la volumul *Clepsidra reveriei* de Ștefan Hostiuc, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 1996, p. 5, versus: „Glasul Bucovinei“, nr. 4, 1995, [an. II, nr. 8], p. 73.

57. *Idem*.

58. Andrei Țurcanu, *Poeți, nu cântați trandafirul...*, în „Tinerimea Moldovei“, 3 – 5 martie, 1978, p. 3.

59. Arcadie Suceveanu, *Ochiul al treilea. (Ecou la articolul „Poeți, nu cântați trandafirul...“ de Andrei Țurcanu)*, în „Tinerimea Moldovei“, nr. 40, 2 aprilie 1978, p. 3.

60. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 145.

61. Nicolae Bilețchi, *Vasile Levițchi*, în vol. *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, p. 330 – 333.

62. Nicolae Bilețchi, *op. cit.*, p. 309.

63. Vasile Levițchi, poet, prozator și publicist, s-a născut în localitatea Carapciu pe Siret (județul Storojineț), la 15 noiembrie

1921. După ce a absolvit Liceul pedagogic din Cernăuți (1948) și Facultatea de Litere a Institutului Pedagogic „Alec Russo“ din Bălți (1959), a fost învățător, director de școală, apoi redactor-șef al ziarului „Zorile Bucovinei“, lector superior la Universitatea de Stat din Cernăuți. După 1991 s-a stabilit la Chișinău unde a fost membru în colegiul de redacție al revistei „Basarabia“ și colaborator la „Contrafort“. Opera sa cuprinde volumele: *Versuri* (1959), *Grâu și cântec* (1962), *Mofturoasa* (1961), *Versuri* (1963) – scrieri pentru copii: *Pre-ludiul primăverii* (1965) – în grafie latină, *La izvoarele Siretului* (1966), *Mărturisiri în drum* (1967), urmate de *Inima iarăși* (1972), *Întârziere de-o viață* (1982), *Adaos la cartea de vise* (1989), *Cerul încă nesfârșit* (1996) – volum apărut la Iași, la Editura Junimea, *Punte spre un mal inexistent* (1997), *Multe trec pe dinainte. Publicistică*, Editura Augusta, Timișoara, 2001.

64. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 4.

65. Ștefan Hostiuc, *Vasile Levițchi. Mesaje către celălalt versant al existenței*, în „Glasul Bucovinei“, nr. 4 [an. IV, nr. 16], p. 3.

66. Mihai Cimpoi, *Vasile Levițchi. Întârzieri de-o viață*, în „Flux“, Chișinău, 4 aprilie 1997.

67. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 3.

68. *Ibidem*, p. 4.

69. Ștefan Hostiuc, *Marele nostru egal*, revista „Plai românesc“, nr. 13, 22 noiembrie 1991, p. 3.

70. Mihai Cimpoi, *Vasile Levițchi. Întârzieri de-o viață*, în „Flux“, Chișinău, 4 aprilie 1997.

71. Dumitru Apetri, *Un liric al genealogiei neamului: Vasile Levițchi*, în vol. *Bucovina. Cultură, personalități, destine*, Timișoara, 2000, p. 94 – 100.

72. *Ibidem*.

73. Mihai Cimpoi, *Năstrușnicul suflet candid*, în vol. *Vasile Levițchi. Inima iarăși*, Chișinău, 1972, Timișoara, Editura Augusta, 2000, p. 95.

74. Ion Ciocanu, *Vasile Levițchi*, în vol. *Scriitori de ieri și de azi*, Chișinău, Litera, 1972, p. 69 – 83.

75. Ștefan Hostiuc, *Marele nostru egal*, în „Plai românesc“, Cernăuți, nr. 13, 22 noiembrie 1981, p. 3.

76. Dumitru Apetri, *op. cit.*, p. 99.

77. Nina Negru, *Întârzieri în obișnuit*, în „Glasul Bucovinei“, nr. 4, Cernăuți, 2001 [an. VIII, nr. 32], p. 39 – 42.

78. Mihai Cimpoi, *Vasile Levițchi. Întârzieri de-o viață*, în „Flux“, 4 aprilie 1997, Chișinău.

79. Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, Moldova, 1998, p. 83. Sunt disocieri făcute de Ion Pillat în studiul *Tradiție și inovație*.

80. Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău, Arc, 1997, p. 190.

81. Ștefan Hostiuc, *Poezia română postbelică din nordul Bucovinei: generații și paradigme*, în volumul *Grigore C. Bostan, Lora Bostan, Pagini de literatură română din Bucovina, regiunea Cernăuți 1775 – 2000*, p. 550 – 556.

82. Ștefan Hostiuc, *op. cit.*, p. 551.

83. *Ibidem*.

84. Mihai Cimpoi, *op. cit.*, p. 190.

85. A tradus în limba română scriitori ruși și ucraineni reprezentativi (Lev Tolstoi, *Învierea*, Leonid Leonov, *Pădurea rusescă*, Alexei Tolstoi, *Drumul patimilor*, Olga Kobileanska, *Pământ* ș.a.). A alcătuit antologia *Pagini alese din literatura ucraineană*, 1973.

86. În plachetele publicate în aceeași perioadă se regăsesc influențe dinspre poeți letoni (Diars Vacietis, Anna Sakse), bieloruși (Ghenadii Grigorovici), ruși (Anatolie Trusov), ucrainieni (Dmitro Paclîciko) ș.a.

Din „Glasul Bucovinei“,
Institutul Cultural Român,
Cernăuți – București,
Nr. 1/2007
An. XIV. Nr. 53

Aspecte ale patrimoniului cultural-religios reflectate în opera lui Onisifor Ghibu

Dr. Ion CONSTANTIN

Convins fiind de importanța deosebită pe care o au în România întregită problemele de politică religioasă și dându-și tot mai bine seama despre modul profund greșit în care ele fuseseră abordate până atunci, la începutul anilor '30 ai secolului trecut, eminentul pedagog și om de cultură Onisifor Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj, membru corespondent al Academiei Române, a inițiat o serie de studii și lucrări de profil, menite a oferi atât opiniei publice, cât și cărmuitorilor și legiuitorilor țării și justiției posibilitatea de a se orienta în aria complexă a acestor probleme și de a le rezolva în modul cel mai judicios cu putință. De menționat că preocupările lui Onisifor Ghibu nu erau singulare în epocă, de problematica drepturilor statului succesor, România, asupra proprietăților din provinciile istorice reunite cu patria-mamă ocupându-se și alte ilustre personalități politice și culturale ale vremii, ca Nicolae Iorga, Istrate Micescu, Victor Onișor, Vasile Borza ș.a. În ceea ce-l privește pe Onisifor Ghibu, el a propus chiar înființarea unui Institut de studii privitoare la politica religioasă a României, a cărui menire ar fi fost să strângă la un loc pe toți cei care se ocupă de această problematică și să aprofundeze în mod sistematic toate aspectele ei, făcându-le cunoscute atât în țară, cât și în străinătate. Idee care considerăm că n-ar fi lipsită de interes nici în zilele noastre.

Pentru lămurirea complicatei probleme a Statusului Romano-Catolic, care solicita dreptul de proprietate asupra unor imobile pe care le-a avut în administrare în timpul Imperiului Austro-Ungar, în anul 1931, primul-ministru din acea vreme, Nicolae Iorga, l-a numit pe Onisifor Ghibu în fruntea unei comisii istorico-juridice guvernamentale, care a elaborat lucrarea cu titlul: *Un anahronism și o sfidare: Statusul Romano-Catolic Ardelean*. Studiul relevă că, deși prin art. 45 al Tratatului de la Trianon, din anul 1920, Ungaria renunțase, în ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, Statusul Romano-Catolic a încercat să dobândească ilegal, în proprietate, imobile care aparțin statului român. De menționat că, în perioada austro-ungară, Statusul Romano-Catolic fusese tolerat fără, însă, a primi aprobare la numeroasele cereri depuse pentru a deveni proprietar al averilor Bisericii romano-catolice. Studiul lui Onisifor Ghibu a servit Parchetului Cluj ca punct de plecare pentru acțiunea publică deschisă împotriva a 51 de conducători ai Statusului Romano-Catolic pentru escrocherie, fals în acte publice, administrație frauduloasă și trădare. Lucrarea nu a rămas fără efectul cuvenit, respectiv interdicția pentru Statusul Romano-Catolic de a dobândi bunuri pe care niciodată nu le-a avut în proprietate în localități din Transilvania. După cum a relatat ulterior regretatul Octavian Ghibu, fiul lui Onisifor Ghibu, regele Carol al II-lea, primul-ministru de atunci, Nicolae Iorga, și Nicolae Titulescu au fost pe deplin de acord cu concluziile comisiei prezidată de Onisifor Ghibu.

În 1934, Onisifor Ghibu publica la Cluj cartea cu titlul *Acțiunea catolicismului românesc și a Sfantului Scaun în România întreagă. Raport confidențial înaintat M.S. Regelui Carol II*. Pe baza arhivelor românești, maghiare, austriece și a celor de la Vatican, această lucrare demonstrează justetea faptului că averile administrate de Statusul Romano-Catolic aparțineau de drept statului român. Rezultă implicit lipsa de consistență a revendicărilor Statusului Romano-Catolic de a dobândi bunuri pe care niciodată nu le-a avut în proprietate în localități din Transilvania.

Pe propria sa răspundere, Onisifor Ghibu a inițiat, în 1935,

colecția de *Studii și documente privitoare la politica religioasă a României întreagă*. Primul volum din această colecție punea problema Concordatului încheiat între România și Sf. Scaun¹, la 10 Mai 1927 și ratificat de Parlamentul român la 29 Mai 1929. Se arăta că, după semnarea Concordatului, în 1927, Guvernul, observând că anumite dispoziții ale acestuia pot provoca situații complicate, a încercat să obțină, înainte de ratificare, unele „declarațiuni interpretative“ din partea Sf. Scaun, cu privire la articolele amintite. I se cerea, anume, Sfântului

Scaun să declare că, în ce privește personalitatea juridică, de care se vorbește în art. IX, Biserica Catolică, în afară de organizațiile amintite enumerate în acest articol „nu se va putea bucura de personalitatea juridică, nici nu va putea poseda bunuri“. Din partea Nunțiatului Apostolică a răspuns, în numele Sf. Scaun, că: „Acest articol este foarte clar în termenii săi și în substanța sa. În consecință, dacă Guvernul român declară, în cursul discuțiilor parlamentare, sau cu ori care altă ocazie, că în virtutea acestui articol Biserica catolică în România, în afară de organizațiile sale enumerate în art. IX, nu-și va putea exercita personalitatea sa juridică cu privire la posedarea de bunuri, Sfântul Scaun din partea sa declară că nu va ridica obiecțiuni“². În același timp, încercarea guvernului român de a înlătura concepția Codicelui dreptului canonic și de a impune concepția Constituției române a fost complet eludată de „interpretarea“ dată de Sf. Scaun. Schimbul de scrisori nu a dus la o clarificare în această problemă, care a rămas deschisă, până la semnarea, în 1932, a așa-zisului *Acord de la Roma*, prin care Biserica catolică maghiară din Transilvania a fost împroprietărită cu averile ce aparțineau statului român.

O lacună importantă a Concordatului consta în faptul că el nu recunoștea statul român în granițele din acea vreme, respectiv nu recunoștea *unirea Basarabiei cu România*. Acest aspect era dedus din aceea că, dacă prin art. 2, se prevedeau măsuri pentru Biserica catolică din Vechiul Regat, din Transilvania și din Bucovina, despre Basarabia nu se făcea nici o mențiune. Pe credincioșii catolici din această provincie, Concordatul nu-i înglobează la dieceza de Iași, cum a făcut-o în mod expres cu cei din Bucovina. Această lacună a Concordatului constituia, în opinia lui O. Ghibu, o gravă știrbire a suveranității statului român și contribuia la slăbirea situației sale internaționale³.

Onisifor Ghibu observa că, la întocmirea Concordatului, s-a lucrat numai cu mijloace diplomatice, în timp ce trebuia să se lucreze pe temeiul studierii amănunțite a tuturor datelor, situațiilor și împrejurărilor istorice, juridice, patrimoniale și faptice ale tuturor chestiunilor cuprinse în el⁴. În concluzie, autorul aprecia că acest document este plin de echivocuri, de neclarități, de imprecizii, de subterfugii, care anihilează atât dispozițiile Constituției Țării, cât și dispozițiile Legii Cultelor, Legii persoanelor juridice, Legii învățământului particular etc., și care ating „în mod simțitor însăși

interesele de viață ale Statului nostru⁴⁵. El considera că denunțarea Concordatului se impune ca o necesitate indiscutabilă, rămânând ca guvernul să ia măsurile cele mai bine pregătite în vederea eventualității încheierii unui alt Concordat, care să asigure mai presus de orice discuție și drepturile statului român, și suveranitatea lui, fără nici o privilegiere a cultului catolic față de celelalte culte și față de înseși interesele statului român

Studiul referitor la *Nulitatea Concordatului* a servit ca bază pentru o comunicare pe care Stelian Popescu, fost ministru de Justiție și Președinte al Ligii Antirevizioniste Române, a făcut-o la Congresul național-bisericesc din toamna anului 1935, comunicare prin care s-a declarat întru totul de acord cu concluziile lui O. Ghibu, cerând denunțarea imediată a Concordatului. Pe baza lucrării lui Stelian Popescu, au fost înaintate propuneri adecvate Consiliului central bisericesc, pentru ca acesta, la rândul său, să facă demersurile necesare la guvern, în vederea denunțării Concordatului.

O altă lucrare din seria *Studii și documente privitoare la politica religioasă a României întregite* se referă la *Ordinul canonic premonstratens*⁶ și a fost publicată în anul 1936, sub egida Ligii Antirevizioniste Române. Întemeindu-se pe un material documentar pe cât de puțin obișnuit, pe atât de concludent, ea utilizează, în afară de o mulțime de acte din arhivele autorităților de stat românești, și corespondența conducătorilor Ordinului premonstratens, – corespondență care fusese ridicată, în vara anului precedent (1935), cu prilejul unei descinderi făcute la sediul din Oradea al Ordinului amintit, de către organele de stat românești. Această corespondență cu Budapesta și cu Roma, a conducătorilor din România ai Ordinului premonstratens, – la traducerea căreia în românește Onisifor Ghibu a fost ajutat de dr. Ioan Moga, asistent la Institutul de Istorie națională al Universității din Cluj – a adus la lumină date relevante pe baza cărora s-a putut aprecia în mod documentat și obiectiv caracterul Ordinului călugărești maghiare din Transilvania, dovedite prin aceste documente, ca simple instrumente ale revizionismului maghiar îndreptat împotriva tratatului de pace de la Trianon. În finalul acestei lucrări, Onisifor Ghibu trăgea următoarele concluzii: 1. Ordinul premonstratens aflător astăzi în România a fost instituit de Regele Ungariei Francisc II, pentru rațiuni de stat maghiar, care, deodată cu ziua de 1 Decembrie 1918, au încetat cu desăvârșire de a mai avea vre-o valabilitate pe teritoriul Transilvaniei unite pe veci cu România; 2. În Statul român acest Ordin, cu obiective politice maghiare limpezi și categorice, nu mai poate avea nici un drept de existență; 3. Aparenta situație de drept, pe care afirmativ și-a câștigat-o în România, a fost obținută în mod ilegal și fraudulos, prin prezentarea cu rea credință a faptelor și din partea unei autorități incompetente; 4. Activitatea Premonstratensilor de la 1 Decembrie 1918 încoace a fost îndreptată în contra stării actuale de drept a Statului român, urmărind înlăturarea Tratatului de la Trianon și refacerea vechii Ungarii; 5. Viața morală a membrilor Ordinului este într-o așa de indescritibilă decădere, încât îl face incapabil de vre-o activitate pe teren religios caritativ și social, în conformitate cu trebuințele societății și ale Statului; 6. Ordinul premonstratens din România urmează să fie desființat, rămânând ca averea proprie a lui să fie dată Bisericii catolice din România, care va putea dispune liber de ea; 7. Averile imobile, care i-au fost puse la dispoziție Ordinului premonstratens de către vechii regi ungari sau de către județ și oraș, în scopul servirii unor interese publice, vor reveni Statului român; 8. Membrii Ordinului care, cetățeni români fiind, s-au dedat la acțiuni potrivnice interesului

patriei vor fi deferiți judecării instanțelor legale; 9. Acei membri, care sunt născuți în afară de hotarele României și despre care se va dovedi că au obținut în mod dubios cetățenia română, vor fi lipsiți de această cetățenie și vor fi expulzați în țara lor de origine; 10. Membrii născuți în România vor fi obligați să-și aleagă un alt rost în societate, interzicându-li-se intrarea în a le Ordine călugărești din țară 11. Indiferent de măsurile ce se vor lua față de ordinul premonstratens ca atare, localul liceului din Oradea, a cărui situație de drept este cu totul lămurită, trebuie întabulat pe numele Statului român și preluat de acesta, pentru nevoile lui⁷.

Tot în 1936, Onisifor Ghibu publica lucrarea *Sfinții Unguri în România*⁸, în finalul căreia propunea ca, începând cu anul 1937, *Calendarele* ungurești din România vor trebui puse de acord cu *Liturghierul*, omițându-se din ele toți sfinții unguri, abandonăți de Papa. De asemenea, aceștia vor trebui lăsați afară din toate *Directorii* eparhiilor catolice și ale Ordinului călugărești. Mai departe, toate diecezele catolice din Transilvania vor trebui să fie somate să-și aleagă alți patroni, în locul celor maziliți de însuși Capul Bisericii catolice. Tot astfel și Ordinul călugărești, mănăstirile și societățile care au ca patroni „sfinții” unguri⁹. În această lucrare, el făcea precizarea că niciodată nu a atacat catolicismul ca atare și nici pe Papa, după cum nu a combătut nici Concordatul, ca atare, ci „am arătat numai că actualul Concordat s-a încheiat sub influența presiunii ungurești asupra Vaticanului și că el ne este profund defavorabil, din care cauză și trebuie denunțat, rămânând să se încheie un nou Concordat, pe temelii care să asigure în mod just toate adevăratele interese ale României”¹⁰.

Fără intenția de a intra în polemica și disputele ce au loc, în momentul de față, în legătură cu complexa problemă a proprietăților cultelor religioase din țara noastră, am prezentat cele de mai sus pentru a arăta importanța documentară, științifică, pe care studiul și lucrări de genul celor elaborate de Onisifor Ghibu o pot avea la elucidarea unor aspecte controversate referitoare la această temă, putând contribui, implicit, la fundamentarea celor mai judicioase decizii politice sau juridice în materie. Este și motivul pentru care Biblioteca Metropolitană București a purces la digitizarea în Biblioteca Virtuală a unor asemenea lucrări, în scopul accesării gratuite a acestora de către utilizatori.

Note:

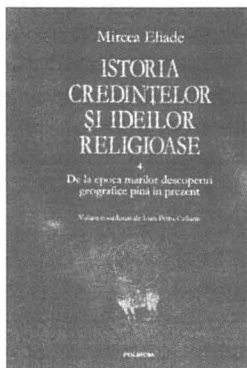
1. Onisifor Ghibu, *Nulitatea Concordatului dintre România și Sf. Scaun. Expuneri și încheieri precedate de o scurtă privire asupra istoriei Concordatului Românesc*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1935.
2. *Ibidem*, p. 71.
3. *Ibidem*, p. 32.
4. *Ibidem*, p. 74.
5. *Ibidem*, pp. 73 – 74.
6. Onisifor Ghibu, *Ordinul Canonic Premonstratens din România*, București, Editura Ligii Antirevizioniste Române, Tipografia ziarului „Universul”, 1936.
7. *Ibidem*, p. 108
8. Onisifor Ghibu, *Sfinții unguri în România*, București, Editura Ligii Antirevizioniste Române, Tipografia ziarului „Universul”, 1936.
9. *Ibidem*, p. 30.
10. *Ibidem*, p. 31.

(Comunicare prezentată la Simpozionul Național *La început a fost Cuvântul...*, Constanța, 10 – 12 mai 2007)

Sursele ilustrațiilor: pp. 5, 7, 9, 23: *Rodin*, perioada 1840 – 1886, text de Cécile Goldscheider, în rom. de M. Aderca, Ed. Meridiane, Buc., 1967, George Popa, *Rodin*, Ed. Meridiane, Buc., 1977; pp. 10 – 12: Arhiva Georgeta Filitti; p. 34: Wikipedia; coperta II: Alex Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane 1941 – 2000*, Ed. Mașina de scris, Buc., 2005; coperta III: Wikipedia; coperta IV: www.patriarh.ro

Sursele citatelor: coperta II: Radu Tudoran, *Sub zero grade. Sfirșit de mileniu*, Ed. Arta Grafică, Buc., [1992]; coperta III: Alberto Moravia, *Automatul*, trad. și pref. de D. I. Suchianu, Ed. pentru Literatură Universală, Buc., 1965; coperta IV: „Gândul”, anul III, numărul 741/ Luni, 1 octombrie 2007.

Catalog

Mircea ELIADE, *Istoria credințelor și ideilor religioase*

4. De la epoca marilor descoperiri geografice pînă în prezent

Volum coordonat de Ioan Petru Culianu. Cu contribuții de Peter Bolz, David Carrasco, Maria Susana Cipolletti, Heinrich Dumoulin, Henri Maspero, John Mbiti, Nelly Naumann, Richard Schaeffler, Waldemar Stöhr și Hans A. Witte

Traducere din limba germană de Maria-Magdalena Angheliescu, Editura Polirom, Iași, 2007, 496 p.

În aprilie 1983, cînd scria prefața celui de-al treilea volum al operei sale monumentale, Istoria credințelor și ideilor religioase, Mircea Eliade anunța o modificare în planul general al lucrării, lăsînd pentru un ultim tom capitolele privitoare la religiile Chinei și ale Japoniei, prezentarea religiilor arhaice și tradiționale din America, Africa și Oceania, precum și o secțiune de încheiere despre creativitatea religioasă a societăților moderne... După dispariția lui Mircea Eliade – în 1986 –, încheierea Istoriei..., conform organizării și în spiritul teoriilor sale, a revenit unei echipe formate din istorici ai religiilor și etnologi renumiți, experți cu autoritate în domeniile lor... (Polirom)

Capodopere din Evul Mediu românesc în Muzeul Național de Artă al României

Text: Anca Lăzărescu, Emanuela Cernea, Carmen Tănăsioiu, Lucreția Pătrășcanu, Oana Pădurețu. Versiunea engleză de Mirela Bardi, Editura Alcor Edimpex, București, 2006, 176 p.

Secția de Artă Medievală Românească a Muzeului Național de Artă al României conservă un număr de peste 9.500 de piese, de diferite genuri, fiind considerată cea mai reprezentativă colecție de acest gen din țara noastră. Patrimoniul său format în cea mai mare măsură din capodopere cuprinde icoane, fresce, broderii, manuscrise și tipărituri vechi, orfevrărie, podoabe, sculpturi în lemn și piatră. Acestea ilustrează fenomenul artistic din țările române în evoluția sa, începînd cu secolul al XIV-lea, odată cu formarea statelor feudale, și pînă la finele secolului XVIII... (Anca Lăzărescu)

Colecția de artă contemporană „Marieta și Chiriac Bucur“

Muzeul Județean Buzău, 2007, 204 p.

Am avut marea șansă să mă simt în lumea frumosului din viață și artă, datorită vecinului și prietenului meu, poetul și diplomatul Bucur Chiriac, unde, în seri târzii, poposeam uneori într-o lume a frumosului, din str. Povernei 15-17, care adăpostește una din colecțiile valoroase de artă ale Bucureștiului. O asemenea colecție, strânsă în peste 40 de ani de viață, trebuie păstrată și conservată, motiv pentru care dorește să o dăruiască orașului său natal, Buzău. Fie ca visul său să devină, cât mai curînd posibil, o certitudine. (Marin Sorescu)

Chiriac BUCUR, *Spovedania unui colecționar de artă*

Postfață de Artur Silvestri, Editura Carpathia Press, București, 2007, 312 p.

Spovedania unui colecționar... este o carte rară din categoria de altădată a literaturii pedagogice și va trebui citită pentru însemnătatea ei de „document” deopotrivă sufletesc și istoric. Materia însăși pasionează și conține nenumărate episoade memorabile. Unele sunt „biografie”, fiind reconstituiri de episoade de viață ce se vor întrebuița, poate, de către istoricul literar de mâine; altele desfășoară multicolore tablouri de epocă unde distingem chipuri, evenimente și caractere, însă, mai mult decît atât, o lume ce a biruit drama și nici măcar nu socotește folositor a o evoca...

(Artur Silvestri)

Eugeniu NISTOR, Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga

Editura Ardealul, Tg.-Mureș, 2007, 426 p.

... Nu este suficient, așadar, scrie exegetul, să-i analizăm ciobanului mioritic firea blajină și atitudinea fatalistă, de poet sensibil și senin, resemnat în fața sorții, ci trebuie să ne lămurim cumva și trăsăturile sufletești ale celorlalți doi fărtați ai săi, care îi pregătesc omorul, spre a avea o viziune cât mai limpede asupra întregului. Sunt formulate aici, în această carte, câteva idei interesante, care conving pe oricine că maniera critică originală a lui Eugeniu Nistor deschide noi căi în interpretarea filosofiei blagiene a culturii. (Acad. Gheorghe Vlăduțescu)

Dan Ion PREDOIU, Eminescu istoric, prețuit de Nicolae Iorga • Mileniul întunecat

Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2007, 189 p.

Eminescu stăpâna cu desăvârșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală... E uimit cineva azi, după adăugirea unui imens material de informație și atâtor eforturi ale criticii, când constată cât știa, cât înțelegea acest om... Nu e de mirare că un asemenea limbaj – care ar fi onorat orice țară de veche cultură – n-a fost priceput de recunoașterea aceluiași adevăruri eterne. (Nicolae Iorga)

Tîrgu-Mureș: Trei decenii de poezie/ Három évtized versei/ Three Decades of Poetry

Versiunea în limba maghiară de Molnár Judit. Versiunea în limba română de Kocsis Francisko.

Versiunea în limba engleză de Ileana Sandu. Primăria municipiului Tîrgu-Mureș – Revista de cultură „Vatra”, 2007, 235 p.

... Editată în limbile română, maghiară și engleză, cartea este o dovadă că la Tîrgu-Mureș termenul de „multiculturalitate” nu este doar o lozincă din recuzita politicianismului păgubos, măcinat de vanități și orgolii, ci expresia unei conviețuiri bazate pe respectul reciproc al valorilor, numitor comun al diversității de stiluri și tendințe care conferă orașului nostru strălucire și distincție, asigurându-i deschiderea spre valorile europene. (dr. Dorin Florea, Primarul municipiului Tîrgu-Mureș)

Romeo SOARE, Cornel UDREA, Eugeniu NISTOR, Ioan MEGHEȘAN,**Studiu monografic: Ogra**

Editura Ambasador, Tîrgu-Mureș, 2007, 301 p.

... Meritul celor care au colaborat la monografia comunei Ogra vine din respectul față de oameni și istoria lor. Fiii satului se întorc acasă, dincolo de chemările oficiale, mânați de un dor fără nume și de un sentiment al datoriei față de moși și strămoși. Cu cât vom avea mai multe atestări documentare, cu atât bibliotecile vor supraviețui mai mult, ca valoare, ca nestemate de gândire și spiritualitate. Într-o lume în care prefacerile, evenimentele capătă dimensiuni cosmice, sau amănuntul microscopic vizează urieșimea, autorii unor cărți de acest fel trudesc la umbra conștiinței sociale și munca lor nu o cer răsplătită, ci transformată în lectură. (Cornel Udrea)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

Repere

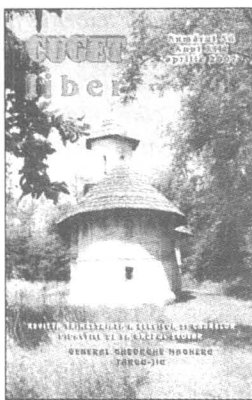
Reviste școlare

Gabriela TOMA

Cuget liber“, revista trimestrială a elevilor și cadrelor didactice de la Grupul Școlar General „Gheorghe Magheru“ din Târgu-Jiu, numărul 36 din aprilie 2007, este o publicație cu foarte multe intenții, care-și dorește să fie un spațiu de afirmare a elevilor și a profesorilor. A ocupat locul I la Concursul Național al revistelor școlare din 2000 și se poate găsi și la Biblioteca Academică Franceză. Iată cum descrie Gheorghiuța Giurgulescu revista: „Se selectează, se corectează, se paginează, se redactează etc. Bun de tipar. Coperta?! Fotografii?! Totul este perfect“. Cât privește rezervele, *postfestum!*

De admirat sunt intențiile instituției școlare de a deveni o școală de tip european, aici au loc lansări de carte, se acordă premii pentru performanțe culturale, premii acordate de Fundația Cultural-Științifică General „Gheorghe Magheru“. În cadrul revistei sunt consemnate scrisori de mulțumire adresate directorului Dumitru Bunoiu, sunt prezentate cărțile profesorilor instituției sau ale autorilor talentați din localitate „cu deplinătate sufletească“, „târzie înflorire cu bun rod“. Nu lipsesc nici *Brâncușiana* și *Eminesciana* – secțiuni dedicate artiștilor români, unde fotografia semnatarului de articol este aproape la fel de mare cu a sculptorului. Dincolo de aspecte legate de partea tehnică, ceea ce se observă de la un cap la altul în această revistă și în multe alte publicații de acest gen este discursul excesiv de metaforizat, înflorit până la refuz, sufocant și lipsit de actualitate, într-un cuvânt neconvincător. De ce nu convinge un fragment precum acesta: „La cincizeci de ani de la trecerea în eternitate, Brâncuși rămâne personalitatea universală a cărei viață și operă se proiectează într-o actualitate, comparată doar cu impactul cosmic al unui veșnic început“? Uneori, din admirație excesivă, mesajul devine ambiguu, riscând să transmită contrariul. Dincolo de sintagme obositoare precum „titanul din Hobița“, „magul din Hobița“, există articole care funcționează ca un respiro pe alocuri, așa cum este ipostaza de călător a sculptorului din articolul Cristinei Talabă. Prezența „poetului nepereche“ la Florești este amintită într-un articol în care este citat un fragment semnat de Zoe Constantinescu Mandrea: „Eminescu și-a permis să admire în timpul goviilor, din poiana cu brazi și serile cu lună plină chipul tânăr și frumos al unei oltence care i-a înseninat un crâmpei din cel de-al 28-lea an al vieții“, să fi fost vreo intenție comică necomunicată?

Din arhiva generalului Gheorghe Magheru cunoaștem amănunte legate, printre altele, de exilul politic al lui Nicolae Bălcescu din anii 1848 – 1852, dar și faptul că generalul a fost „braț de fier al revoluției pașoptiste“ (nici măcar mesajul istoric nu scapă așadar retoricii metaforice). În aceeași direcție a rememorării istorice se înscriu și articolele dedicate mentalului colectiv și efectelor primelor reforme și legi adoptate după „Marele Război“, dramei generalilor gorjeni, Mănăstirii Tismana.

Dacă analizăm cu atenție articolele despre actualitatea poetică românească, autorii articolelor s-au oprit la *postmodernismul lui Mircea Cărtărescu*. Dacă întrebăm un literat occidental ce urmează postmodernismului, s-ar mira profund de rostul întrebării. În același articol, Ion Popescu-Brădiceni se întreabă dacă „Civilizația Cărții a ucis magia Cărții“. Tot aici, aflăm că pe Cărtărescu îl secondează din aproape Matei Vișniec și Traian T. Coșovei! Totuși, autorii s-au remarcat în

genuri literare diferite, fiind diferiți ca scriitură, în primul rând! Nici *Codul lui Da Vinci* nu scapă literaților gorjeni care încearcă să stabilească asemănări și deosebiri între Dan Brown și Umberto Eco. Într-un articol aflăm ce semnifică simbolul trandafirului în literatură, și faptul că „această minune creată de Dumnezeu pentru încântarea ochilor a devenit un simbol mistic“. „Capitolul“ intitulat *Mama în poezie* cuprinde, în mod parțial tulburător, poezii scrise de Coșbuc, Alexei Mateevici, Grigore Vieru, Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor. Așa cum ne-am așteptat, revista încearcă să cuprindă preocupări cât mai diverse – literare, istorice, etnografice, ecologice (managementul integrat al deșeurilor), informatică, varia. Imaginea bibliotecii continuă să fie un „sanctuar al pietății, al tăcerilor solemne“. Nimic surprinzător în afara retoricii consecutive pe care am exemplificat-o în cadrul fiecărui paragraf.

Din punct de vedere al realizării, mesajului și modalității de expunere, „Sintagme“, revista Colegiului economic „Virgil Madgearu“ din București, este imaginea inversată a publicației mai sus prezentate. Este, în primul rând, o revistă actuală. Mesajul este simplu, clar și cu impact: „ceea ce noi am considerat mai frumos și mai interesant în domeniul artistic, cultural și științific“. Poate nu reușesc să găsească mereu o exprimare limpede a mesajului sau să străbată într-adevăr noutățile valoroase din acele domenii, dar invită tinerii să adauge „ludicului adolescentin un strop de artă și cultură“, și reușesc. După o prezentare a Mănăstirii Durău, a tradiției Caloianului, a carnavalului venețian, aflăm despre arta ceaiului. La capitolul Legendarii, citim un articol din categoria celor senzaționale – controversate privind sexul lui Dracula și despre memorabila Iulia Hasdeu. Urmează un interviu cu Horațiu Mălăele, cu întrebări convenționale și răspunsuri atipice, precum și prezentări de carte – *Spuma zeilor*, *Despre dragoste și alți demoni*, *Portretul lui Dorian Gray*, cronici de teatru și film, reproduceri după analizele tablourilor din colecția Art Gallery, cântăreți din lumea rockului și a jazz-ului, creații proprii, fotografii alb-negru, propuneri pentru suflet, minte și look.

În concluzie, revistei „Cuget liber“ îi recomandăm o redefinire a retoricii și a mesajului pentru a spune cu adevărat ceva pentru adolescenți, iar revistei „Sintagme“ îi propunem o exigență la nivelul exprimării și conținutului unor articole.

Calendar

noiembrie 2007

- ◆ 1 noiembrie. **Ziua Radiodifuziunii Române**
- ◆ 1 noiembrie 1887. 120 de ani de la nașterea lui **Nicolae Davidescu**, poet, prozator și critic literar (1 nov. 1887 – 12 ian. 1954)
- ◆ 1 noiembrie 1907. 100 de ani de la moartea lui **Alfred Jarry**, scriitor francez (8 sept. 1873 – 1 nov. 1907)
- ◆ 4 noiembrie 1847. 160 de ani de la moartea lui **Felix Mendelssohn-Bartholdy**, compozitor german (9 feb. 1809 – 4 nov. 1847)
- ◆ 6 noiembrie 1882. 125 de ani de la nașterea lui **Aurel Vlaicu**, inginer, inventator (6 nov. 1882 – 13 sept. 1913)
- ◆ 6 noiembrie 1922. 85 de ani de la nașterea lui **Alexandru Busuioac**, violonist și dirijor (6 nov. 1922 – 4 ian. 1964)
- ◆ 7 noiembrie 1867. 140 de ani de la nașterea **Mariiei Sklodowska-Curie**, chimist și fizician francez (7 nov. 1867 – 4 iul. 1934)
- ◆ 7 noiembrie 1977. 30 de ani de la moartea lui **Alexandru Dimitriu-Păușești**, publicist, traducător (24 feb. 1909 – 7 nov. 1977)
- ◆ 9 noiembrie 1832. 175 de ani de la nașterea lui **Émile Gaboriau**, scriitor francez (9 nov. 1832 – 1 oct. 1873)
- ◆ 9 noiembrie 1897. 110 ani de la nașterea lui **Basil Munteanu**, istoric literar și comparatist (9 nov. 1897 – 1 iul. 1972)
- ◆ 10 noiembrie 1887. 120 de ani de la nașterea lui **Arnold Zweig**, scriitor german (10 nov. 1887 – 26 nov. 1968)
- ◆ 10 noiembrie 1927. 80 de ani de la nașterea basului **Nicolae Florei** (10 nov. 1927 – 25 nov. 2000)
- ◆ 10 noiembrie 1932. 75 de ani de la nașterea lui **Ștefan Cazimir**, istoric literar, eseist, om politic
- ◆ 12 noiembrie 1857. 150 de ani de la înființarea **Societății Medicale Științifice** din București, președinte N. Kretzulescu, secretar Carol Davila
- ◆ 13 noiembrie 1977. 30 de ani de la moartea istoricului **Constantin C. Giurescu** (26 oct. 1901 – 13 nov. 1977)
- ◆ 14 noiembrie 1832. 175 de ani de la moartea lui **Rasmus Christian Rask**, lingvist danez (22 nov. 1787 – 14 nov. 1832)
- ◆ 14 noiembrie 1907. 100 de ani de la înființarea, la București, a **Societății Astronomice Române „Camille Flammarion“**
- ◆ 14 noiembrie 1907. 100 de ani de la nașterea scriitoarei suedeze **Astrid Lindgren** (14 nov. 1907 – 28 ian. 2002)
- ◆ 14 noiembrie 1932. 75 de ani de la nașterea regizorului **Geo Saizescu**
- ◆ 14 noiembrie 1967. 40 de ani de la moartea istoricului **Petre P. Panaitescu** (1 mart. 1900 – 14 nov. 1967)
- ◆ 15 noiembrie. **Ziua Internațională a Scriitorilor Întemnițați**
- ◆ 15 noiembrie 1787. 220 de ani de la moartea lui **Christoph Willibald Gluck**, compozitor, violonist, dirijor german (2 iul. 1714 – 15 nov. 1787)
- ◆ 15 noiembrie 1917. 90 de ani de la moartea lui **Émile Durkheim**, sociolog francez (15 apr. 1858 – 15 nov. 1917)
- ◆ 16 noiembrie 1882. 125 de ani de la nașterea regizorului american **Thomas Harper Ince** (16 nov. 1882 – 19 nov. 1924)
- ◆ 16 noiembrie 1927. 80 de ani de la fondarea revistei „**Cugetul liber**“, sub conducerea lui Ion Pas și Eugen Relgis
- ◆ 17 noiembrie 1887. 120 de ani de la nașterea lui **Sir Bernard Law Montgomery, viconte de Alamein**, mareșal britanic (17 nov. 1887 – 24 mart. 1976)
- ◆ 17 noiembrie 1907. 100 de ani de la moartea lui **Sir Francis Mc Clintock**, navigator și explorator britanic (8 iul. 1819 – 17 nov. 1907)
- ◆ 17 noiembrie 1917. 90 de ani de la moartea sculptorului francez **Auguste Rodin** (12 nov. 1840 – 17 nov. 1917)
- ◆ 17 noiembrie 1957. 50 de ani de la moartea lui **George Murnu**, poet, prozator, traducător (1 ian. 1868 – 17 nov. 1957)
- ◆ 18 noiembrie 1787. 220 de ani de la nașterea lui **Louis Jacques Daguerre**, inventator francez (18 nov. 1787 – 10 iul. 1851)
- ◆ 18 noiembrie 1882. 125 de ani de la nașterea lui **Jacques Maritain**, filosof francez (18 nov. 1882 – 28 apr. 1973)
- ◆ 18 noiembrie 1887. 120 de ani de la moartea lui **Gustav Theodor Fechner**, fizician și filosof german (19 apr. 1801 – 18 nov. 1887)
- ◆ 18 noiembrie 1907. 100 de ani de la nașterea lui **Mihai Pop**, etnolog, folclorist (18 nov. 1907 – 8 oct. 2000)
- ◆ 19 noiembrie 1837. 170 de ani de la nașterea lui **Aron Densușianu**, istoric și critic literar, poet și folclorist (19 nov. 1837 – 2 sept. 1900)
- ◆ 19 noiembrie 1917. 90 de ani de la nașterea **Indirei Gandhi**, om politic indian (19 nov. 1917 – 3 oct. 1984)
- ◆ 19 noiembrie 1947. 60 de ani de la moartea lui **Emil Racoviță**, speolog, biolog (15 nov. 1868 – 19 nov. 1947)
- ◆ 19 noiembrie 1992. 15 ani de la moartea scriitorului **Radu Tudoran** (8 mart. 1910 – 19 nov. 1992)
- ◆ 20 noiembrie 1907. 100 de ani de la nașterea scriitorului **Mihai Beniuc** (20 nov. 1907 – 24 iun. 1988)
- ◆ 21 noiembrie 1887. 120 de ani de la moartea scriitorului **Petre Ispirescu** (ian. 1830 – 27 nov. 1887)
- ◆ 21 noiembrie 1917. 90 de ani de la nașterea lui **Constantin Bulat**, artist decorator (1917 – 21 nov. 1975)
- ◆ 22 noiembrie 1877. 130 de ani de la nașterea poetului maghiar **Ady Endre** (22 nov. 1877 – 27 ian. 1919)
- ◆ 23 noiembrie 1887. 120 de ani de la nașterea lui **Jeffreys Gwynhenry Moseley**, fizician englez (23 nov. 1887 – 10 aug. 1915)
- ◆ 24 noiembrie 1632. 375 de ani de la nașterea lui **Baruch Spinoza**, filosof olandez (24 nov. 1632 – 21 feb. 1677)
- ◆ 24 noiembrie 1927. 80 de ani de la moartea lui **Ion I. C. Brătianu**, om politic (20 aug. 1864 – 24 nov. 1927)
- ◆ 24 noiembrie 1947. 60 de ani de la moartea lui **Léon Paul Fargue**, poet și ziarist francez (4 mart. 1876 – 24 nov. 1947)
- ◆ 25 noiembrie 1957. 50 de ani de la moartea lui **Diego Rivera**, pictor mexican (12 dec. 1886 – 25 nov. 1957)
- ◆ 25 noiembrie 1967. 40 de ani de la moartea lui **Ossip Zadkine**, sculptor francez (14 iul. 1890 – 25 nov. 1967)
- ◆ 25 noiembrie 1997. 10 ani de la moartea lui **Alexandru Ciorănescu**, istoric literar (11 nov. 1911 – 25 nov. 1997)
- ◆ 27 noiembrie 1857. 150 de ani de la nașterea lui **Sir Charles Scott Sherrington**, medic englez, laureat al Premiului Nobel, 1932 (27 nov. 1857 – 4 mart. 1952)
- ◆ 27 noiembrie 1867. 140 de ani de la nașterea lui **Grigore Antipa**, naturalist, biolog (27 nov. 1867 – 9 mart. 1944)
- ◆ 27 noiembrie 1987. 20 de ani de la moartea lui **Nicolae Ciobanu**, critic și istoric literar (4 aug. 1931 – 27 nov. 1987)
- ◆ 28 noiembrie 1632. 375 de ani de la nașterea lui **Jean-Baptiste Lully**, compozitor și violonist francez (28 nov. 1632 – 22 mart. 1687)
- ◆ 28 noiembrie 1757. 250 de ani de la nașterea lui **William Blake**, pictor, gravor și poet englez (28 nov. 1757 – 12 aug. 1827)
- ◆ 28 noiembrie 1907. 100 de ani de la nașterea scriitorului italian **Alberto Moravia** (28 nov. 1907 – 26 sept. 1990)
- ◆ 29 noiembrie 1897. 110 ani de la moartea lui **Gheorghe Em. Lahovari**, om politic (1 aug. 1854 – 29 nov. 1897)
- ◆ 30 noiembrie 1957. 50 de ani de la moartea tenorului italian **Beniamino Gigli** (20 mart. 1890 – 30 nov. 1957)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

Contents

Centenary – MIRCEA ELIADE	2 – 9
<i>Georgeta FILITTI</i> – Bucharest Archives – Rigas	10
Bucharest Metropolitan Library – Patrimony	13
Centenary – MIHAI BENIUC	14
History of the Book – HENRI TROYAT	16
Contemporary Autographs – <i>Gabriel CHIFU</i>	18
<i>Gabriela TOMA</i> – Digitization of Library Material in Europe	20
The eMobS European Project	22
News on Bucharest Metropolitan Library's Branches	24
<i>Jean-Yves CONRAD</i> – Moldavian Intellectuals in the Cultural History of Paris (II)	26
<i>Catinca AGACHI</i> – The Romanian Literature in the North Bucina in the After-War Period (II)	29
<i>Ion CONSTANTIN</i> – Aspects of the Cultural-Religious Patrimony in Onisifor Ghibu's Work	34
Catalogue	36
<i>Gabriela TOMA</i> – School Magazines	38
Calendar – November 2007	39

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1

ABIDOR: Tel./Fax: 316.36.25

Redacția: Tel./Fax: 212.83.11

E-mail: bibliobuc@yahoo.com / Web: www.bmms.ro

ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU

Director artistic: Mircea DUMITRESCU

Redacția: Ion HOREA (redactor șef), Georgeta FILITTI
Iulia MACARIE (secretar de redacție), Radu VLĂDUȚ

CUPON

ABONAMENT LA
BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

Numele

Prenumele

Adresa

Cod..... Telefon.....

Solicit abonarea la revista **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR** pe o perioadă de luni.

Adresa: Str. Tache D. Ionescu nr. 4, Sector 1, Cod poștal 010354, București.

Anexez chitanța de plată a sumei de RON în contul dvs.

nr. RO82 RNCB 0072 0497 1003 0001 BCR Sector 1. C.U.I. 10141341.

Asociația noastră ABIDOR și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR**. Prețul unui număr este de 2 RON. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 24 RON.

Tipărit la Tipografia SEMNE '94

Redacția revistei **BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR** respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

ALBERTO MORAVIA

1907 – 1990

100 de ani de la naștere

„... Departe de a avea un temperament existențialist, Moravia e un cald partizan al atitudinii exact contrare, al mentalității «esențialiste», al gândirii care, deopotrivă, pleacă de la esențe, de la ansambluri, de la structura întreagă a unei situații. El crede că această metodă, că această preferință nu aparține numai filozofilor, ci e accesibilă și sufletelor simple...“

D. I. Suchianu

PREA FERICITUL PĂRINTE DANIEL PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*„... cea dintâi dorință și cea dintâi datorie a noastră,
ca nou Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
constă în păstrarea, prețuirea și cultivarea moștenirii spirituale luminoase,
pe care ne-a lăsat-o fericitul întru pomenire Părintele nostru Patriarh Teoctist“.*

ISSN 1454-0487

9 771454 048009